

ਪੀਰੀ ਹੂੰ ਜਾਤ ਘਨੀ ਪਛੁਤਾਤ ਬਿਯਾਹ ਕੀ ਜੇ ਕੋਊ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ।
ਪਾਨ ਸੇ ਪਾਨ ਮਰੋਰਤ ਮਾਨਿਨਿ ਦਾਂਤਨ ਸੇ ਅੰਗੁਰੀਨ ਚਬਾਵੈ।
ਨਾਰਿ ਨਵਾਇ ਖਨੈ ਪੁਹਮੀ ਨਖ ਰੇਖ ਲਖੈ ਮਨ ਮੈ ਪਛੁਤਾਵੈ।
ਪ੍ਰਯਾਰੀ ਕੇ ਪੀਯ ਰੁਚੈ ਮਿਰਜਾ ਪਰੁ ਬ੍ਰਯਾਹੁ ਕਿਧੇ ਮਨ ਮੈ ਨ ਸੁਹਾਵੈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਰੁਚਿਰ ਰਮਨ ਤੁਮਰੈ ਰਚੀ ਐਰ ਸੁਹਾਤ ਨ ਮੋਹਿ।
ਬ੍ਰਯਾਹਿ ਬਰਾਤੀ ਜਾਇ ਹੈ ਲਾਜ ਨ ਐਹੈ ਤੋਹਿ। ੧੦।

ਸਵੈਯਾ

ਨੈਸਕਿ ਮੋਰਿ ਗਏ ਅਨਤੈ ਨਹਿ ਜਾਨਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀਤ ਰਹੈਗੇ।
ਪ੍ਰਯਾਰੀ ਹੀ ਪ੍ਰਯਾਰੀ ਪੁਕਾਰਤ ਆਰਤਿ ਬੀਬਨ ਮੈ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਹੈਗੇ।
ਤੇ ਹਮਰੈ ਇਨ ਕੇ ਦੁਹੂੰ ਬੀਚ ਕਹੈ ਕਿਹ ਭਾਤਿ ਸਨੇਹ ਰਹੈਗੇ।
ਕੌਨ ਹੀ ਕਾਜ ਸੁ ਜੀਬੋ ਸਖੀ ਜਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਯਯੇ ਨਿਜੁ ਮੀਤ ਦਰੈਗੇ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਯਹੈ ਮਾਨਨੀ ਮੰਤ੍ਰੁ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ਬੋਲਿ ਸਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਮਿਰਜਾ ਸਾਥ ਜਾਇ ਤੁਮ ਕਹਿਯਹੁ। ਆਜੁ ਆਨਿ ਸਾਹਿਬਾ ਕੋ ਗਹਿਯਹੁ। ੧੨।
ਜਬ ਵਹ ਆਇ ਬ੍ਰਯਾਹਿ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈ। ਤੁਮਰੇ ਡਾਰਿ ਫੂਲ ਸਿਰ ਜੈ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਗਏ ਕਹੇ ਕਾ ਕਰਿਹੋ। ਉਰ ਮੈ ਮਾਰਿ ਕਟਾਰੀ ਮਰਿਹੋ। ੧੩।

ਦੋਹਰਾ

ਜੋ ਹਮ ਸੈ ਲਾਗੀ ਕਛੁ ਤੁਮਰੀ ਲਗਨਿ ਬਨਾਇ।
ਤੇ ਮੇ ਕੇ ਲੈ ਜਾਇਯੋ ਆਜ ਨਿਸਾ ਕੋ ਆਇ। ੧੪।

ਅਤਿਲ

ਰੰਗਵਤੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਜਬੈ ਸੁਨਿ ਪਾਇਯੋ।
ਸਕਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਭੇਸ ਤਬ ਆਪੁ ਬਨਾਇਯੋ।
ਹੂੰ ਕੈ ਬਾਜ ਅਰੂੜਿ ਤਬੈ ਤਹ ਕੋ ਚਲੀ।
ਹੋ ਲੀਨੈ ਸਕਲ ਸੁਬੇਸ ਸਖੀ ਬੀਸਕ ਭਲੀ। ੧੫।

ਚੌਪਈ

ਚਲੀ ਸਖੀ ਆਵਤ ਤਹ ਭਈ। ਜਹ ਕਛੁ ਸੁਧਿ ਮਿਰਜਾ ਕੀ ਲਈ।
ਸਖੀ ਸਹਿਤ ਚਲਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ। ਤੋਹਿ ਸਾਹਿਬਾ ਬੇਗ ਬੁਲਾਯੋ। ੧੬।
ਮਿਰਜਾ ਸੁਨਤ ਬਾਤ ਚੜਿ ਧਾਯੋ। ਪਲਕ ਨ ਭਈ ਗਾਵ ਤਹ ਆਯੋ।
ਯਹ ਸੁਧਿ ਜਬੈ ਸਾਹਿਬਾ ਪਾਈ। ਤੁਰਤੁ ਏਕ ਤਹ ਸਖੀ ਪਠਾਈ। ੧੭।

ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੀਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। (ਮੈਂ) ਮਾਣਮਤੀ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਰੋੜਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਉਂਗਲਾਂ ਚਬਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਗਰਦਨ ਝੁਕਾ ਕੇ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਲੀਕਾਂ ਪਾਂਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਔਂਸੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛਤਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। (ਤੁਹਾਡੀ) ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਮਿਰਜਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।੯।

ਦੌਹਰਾ

(ਮੇਰਾ ਮਨ) ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ (ਰਤਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ) ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜੇ ਬਰਾਤੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ।੧੦।

ਸਵੈਯਾ

ਥੋੜੇ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ (ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ) ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਕੀ ਪਤਾ (ਮੇਰਾ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਪਿਆਰੀ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਕਹਿੰਦਾ ਫਿਰੇਗਾ। ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ। ਹੇ ਸਖੀ! ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਲਈ (ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਾਂਗੀ ਜਦ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਸੜਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਤਦ (ਉਸ) ਮਾਨਿਨੀ (ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਖੀ ਪ੍ਰਤਿ ਬਚਨ ਕਹੇ ' ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਰਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਅਜ ਆ ਕੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਏ।੧੨।

ਜਦ ਉਹ ਆ ਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਵਿਆਹ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾ ਜਾਣਗੇ। (ਮੇਰੇ) ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਸੋ ਕੀ ਕਰੋਗੇ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਓਗੇ।੧੩।

ਦੌਹਰਾ

ਜੇ ਤੇਰੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਲਗਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਜ ਰਾਤੀਂ ਆ ਕੇ ਕਢ ਲੈ ਜਾ'।੧੪।

ਅਠਿਠਲ

ਰੰਗਵਤੀ (ਨਾਂ ਦੀ ਸਹੇਲੀ) ਨੇ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਭ ਕੁਝ) ਸੁਣ ਲਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਭੇਸ ਪੁਰਜ਼ ਦਾ ਬਣਾਇਆ। ਉਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਵੀਹ ਸੁੰਦਰ ਸਖੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਥੋਂ ਲਈ ਚਲ ਪਈ।੧੫।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਸਖੀ ਚਲ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਮਿਰਜੇ ਦੀ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰ ਲਈ। ਸਖੀਆਂ ਸਮੇਤ (ਸਖੀ ਨੇ) ਚਲ ਕੇ (ਮਿਰਜੇ ਨੂੰ) ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ (ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ) ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ।੧੬।

ਮਿਰਜਾ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਚਲ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਜਦ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਝਟ ਇਕ ਸਖੀ ਉਸ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਨੋ ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਨੁ ਨਿਸਿ ਭਈ ਹ੍ਯਾ ਨ ਪਹੂਚਹੁ ਆਇ।
ਜਿਨ ਕੋਊ ਸੋਧਿ ਪਛਾਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੈ ਨ ਜਾਇ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਬਹੁਰਿ ਸਖੀ ਤਿਹ ਆਨਿ ਜਤਾਯੋ। ਬੈਠਿ ਬਾਗ ਮੈ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਯੋ।
ਸੂਰਜ ਛਪਿਯੋ ਰੈਨਿ ਜਬ ਭਈ। ਬਾਟ ਗਾਵ ਤਾ ਕੇ ਕੀ ਲਈ। ੧੯।

ਰੈਨਿ ਭਈ ਤਾ ਕੇ ਤਬ ਗਯੋ। ਡਾਰਤ ਬਾਜ ਪ੍ਰਿਸਟਿ ਤਿਹ ਭਯੋ।
ਹਰਿ ਤਾ ਕੇ ਦੇਸੋਰ ਸਿਧਾਰਿਯੋ। ਜੋ ਪਹੁਚਿਯੋ ਤਾ ਕੇ ਸਰ ਮਾਰਿਯੋ। ੨੦।

ਰੈਨਿ ਸਕਲ ਤਾ ਕੇ ਲੈ ਗਯੋ। ਉਤਰਤ ਚੜੇ ਦਿਵਸ ਕੇ ਭਯੋ।
ਥੋ ਸੁ ਕੁਮਾਰ ਅਧਿਕ ਤਨ ਹਾਰਿਯੋ। ਔਰ ਸਾਹਿਬਾ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰਿਯੋ। ੨੧।

ਸੁਮਤ ਭਯੋ ਤਹ ਕਛੁ ਸ੍ਰੈ ਰਹਿਯੋ। ਤਬ ਲੋ ਸਭ ਸਮਧਿਨ ਸੁਨਿ ਲਯੋ।
ਚੜੇ ਤੁਰੈ ਸਭ ਸੂਰ ਰਿਸਾਏ। ਬਾਧੇ ਗੋਲ ਤਹਾ ਕਹ ਧਾਏ। ੨੨।

ਤਬ ਸਾਹਿਬਾ ਦ੍ਰਿਗ ਛੋਰਿ ਨਿਹਾਰਾ। ਹੇਰੈ ਚਹੂੰ ਓਰ ਅਸਵਾਰਾ।
ਸੰਗ ਭਾਈ ਦੋਊ ਤਾਹਿ ਨਿਹਾਰੇ। ਕਰੁਣਾ ਬਹੇ ਨੈਨ ਕਜਰਾਰੇ। ੨੩।
ਜੋ ਹਮਰੇ ਪਤਿ ਇਨੇ ਨਿਹਰਿ ਹੈ। ਦੁਹੂੰ ਬਾਨ ਦੁਹੂਅਨੰ ਕਹ ਹਰਿ ਹੈ।
ਤਾ ਤੇ ਕਛੁ ਜਤਨ ਅਬ ਕੀਜੈ। ਜਾ ਤੇ ਰਾਖਿ ਭਾਇਯਨ ਲੀਜੈ। ੨੪।

ਸੇਵਤ ਹੁਤੇ ਮੀਤ ਨ ਜਗਾਯੋ। ਜਾਂਡ ਭਏ ਤਰਕਸ ਅਟਕਾਯੋ।
ਔਰ ਸਸਤ੍ਰੁ ਲੈ ਕਹੂੰ ਦੁਰਾਏ। ਖੋਜੇ ਹੁਤੇ ਜਾਤ ਨਹਿ ਪਾਏ। ੨੫।

ਤਬ ਲੋ ਆਇ ਸੂਰ ਸਭ ਗਏ। ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਤ ਭਏ।
ਤਬ ਮਿਰਜਾ ਜੁ ਨੈਨ ਉਘਾਰੋ। ਕਹਾ ਗਏ ਹਥਿਯਾਰ ਹਮਾਰੋ। ੨੬।
ਭੋਡੀ ਰਾਂਡ ਕਹਿਯੋ ਕ੍ਯਾ ਕਰਿਯੋ। ਤਰਕਸ ਟਾਂਗਿ ਜਾਂਡ ਪੈ ਧਰਿਯੋ।
ਪਹੁਚੇ ਆਨਿ ਪਖਰਿਯਾ ਭਾਰੋ। ਕਹਾ ਧਰੇ ਤੇ ਸਸਤ੍ਰੁ ਹਮਾਰੋ। ੨੭।

ਸਸਤ੍ਰੁਨ ਬਿਨਾ ਕਹੋ ਕਿਹ ਮਾਰੋ। ਕਹੁ ਨਾਰੀ ਕ੍ਯਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਬਿਚਾਰੋ।
ਸਾਥੀ ਕੋਊ ਸੰਗ ਮੈ ਨਾਹੀ। ਚਿੰਤਾ ਅਧਿਕ ਇਹੈ ਚਿਤ ਮਾਹੀ। ੨੮।

ਹੋਰ ਰਹਿਯੋ ਆਯੁਧ ਨਹਿ ਪਾਏ। ਤਬ ਲਗ ਘੋਰ ਦੁਬਹਿਯਾ ਆਏ।
ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਬਾਜ ਪ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰ ਡਾਰਿਯੋ। ਨਗਰ ਆਪਨੇ ਓਰ ਸਿਧਾਰਿਯੋ। ੨੯।

ਦੌਰਾ

ਹੇ ਮਿਤਰ! ਰਾਤ ਪਏ ਬਿਨਾ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਲਭ ਕੇ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਬਰਾਤੀਆਂ) ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਨ ਕਹਿ ਦੇਵੇ।੧੮।

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਸਖੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਡੁਬਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ।੧੯।

ਰਾਤ ਪਈ, ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿਠ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਲ ਚਲ ਪਿਆ। ਜੋ ਵੀ (ਪਿਛਾ ਕਰ ਕੇ) ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੨੦।

(ਉਸ ਨੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ (ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਰਖਿਆ) ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੇ ਉਤਰਿਆ। ਅਜੇ ਸੋਹਲ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰੀਰ ਬਹੁਤ ਥਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲਗਾ।੨੧।

ਥਕ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਤਦ ਤਕ (ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਪਏ। ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਉਧਰ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ।੨੨।

ਤਦ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਤਕਿਆ ਤਾਂ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਸਵਾਰ ਵੇਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋ ਭਰਾ ਵੀ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਕਰ ਕੇ ਕਜਲਾਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਗ ਪਈਆਂ।੨੩।

ਜੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ (ਮਿਰਜ਼ਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਵੇਖੇਗਾ ਤਾਂ ਦੋ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਬਚਾਏ ਜਾ ਸਕਣ।੨੪।

ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਮਿਤਰ (ਮਿਰਜ਼ੇ) ਨੂੰ ਨ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਜੰਡ ਨਾਲ ਤਰਕਸ (ਭੱਥਾ) ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਕਿਤੇ ਲੁਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਖੋਜਣ ਤੇ ਵੀ ਲਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।੨੫।

ਤਦ ਤਕ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਰੇ-ਮਾਰੇ ਪੁਕਾਰਨ ਲਗੇ। ਤਦ ਮਿਰਜ਼ੇ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ (ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਲਗਾ) ਮੇਰੇ ਹਥਿਆਰ ਕਿਥੇ ਗਏ ਹਨ।੨੬।

ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ-- ਹੇ ਨੀਚ ਔਰਤ! (ਇਹ ਤੂੰ) ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਤੂੰ ਮੇਰਾ) ਤਰਕਸ ਜੰਡ ਨਾਲ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਕੜੇ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹਥਿਆਰ ਕਿਥੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।੨੭।

ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮੈਨੂੰ) ਦਸ ਕਿ (ਮੈਂ) ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੀ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ।੨੮।

ਲਭ ਥਕਿਆ, (ਪਰ ਕਿਤੇ) ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਤਦ ਤਕ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। (ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ) ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿਠ ਉਤੇ ਸੁਟਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਵਲ ਚਲ ਪਿਆ।੨੯।

ਬਿਨੁ ਆਯੁਧ ਭਜਿ ਚਲਿਯੋ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਨਿਰਭੈ ਹੈ ਸਭਹੁੰਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਇਨ ਦੁਹੁੰਨ ਕੋ ਜਾਨ ਨ ਦੈਹੋ। ਯਾ ਕੋ ਮਾਰਿ ਆਜੁ ਹੀ ਲੈਹੈ। ੩੦।

ਕੋਊ ਪਕਰਿ ਸੈਹਥੀ ਧਾਯੋ। ਕਿਨੂੰ ਕਾਢਿ ਕਰ ਖੜਗ ਨਚਾਯੋ।
ਕਿਨੂੰ ਮਾਰਿ ਬਾਨਨ ਕੀ ਕਰੀ। ਪਾਗ ਉਤਰਿ ਮਿਰਜਾ ਕੀ ਪਰੀ। ੩੧।

ਪਾਗ ਉਤਰਿ ਤਾ ਕੀ ਜਬ ਗਈ। ਮੂੰਡੀ ਹੋਤਿ ਨਾਂਗ ਤਿਹ ਭਈ।
ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਕੇਸ ਤਿਹ ਛੁਟੇ। ਜਬ ਹੀ ਸੁਰ ਜੁਧ ਕਹ ਜੁਟੇ। ੩੨।

ਕਿਨੀ ਬਿਸਿਖ ਕਸਿ ਤਾਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ। ਕਿਨਹੂੰ ਖੜਗ ਕਾਢਿ ਤਿਹ ਮਾਰਿਯੋ।
ਕਿਨਹੂੰ ਵਾਰਿ ਗੁਰਜ ਕੋ ਕੀਨੋ। ਖੇਤ ਮਾਰਿ ਮਿਰਜਾ ਕੋ ਲੀਨੋ। ੩੩।

ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਾਸ ਮਿਰਜਾ ਕੋ ਕਰਿਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਜਾਇ ਸਾਹਿਬਹਿ ਧਰਿਯੋ।
ਬੈਠੇ ਤਿਸੀ ਬਿਰਛ ਤਰ ਆਈ। ਜਹ ਤਿਨ ਦੁਹੁੰਨ ਰੈਨਿ ਬਿਤਾਈ। ੩੪।

ਦੋਹਰਾ

ਕਮਰ ਭਰਾਤ ਕੇ ਕੀ ਤੁਰਤੁ ਜਮਧਰ ਲਈ ਨਿਕਾਰਿ।
ਕਿਯੋ ਪਯਾਨੋ ਮੀਤ ਪਹਿ ਉਦਰ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ। ੩੫।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਥਮ ਮੀਤ ਤਹ ਤੇ ਨਿਕਰਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਬਿਰਛ ਤਰ ਆਨਿ ਸੁਵਾਯੋ।
ਭ੍ਰਾਤਨ ਮੋਹ ਬਹੁਰਿ ਲਖਿ ਕਿਯੋ। ਸਸਤ੍ਰਨ ਟਾਂਗਿ ਜਾਂਡ ਪਰ ਦਿਯੋ। ੩੬।

ਪ੍ਰਥਮੈ ਰੂਪ ਹੋਰਿ ਤਿਹ ਬਿਗਸੀ। ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਕੈ ਤਾ ਕੋ ਲੈ ਨਿਕਸੀ।
ਭ੍ਰਾਤਿਨ ਹੋਰਿ ਮੋਹ ਮਨ ਆਯੋ। ਨਿਜੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਨਾਸ ਕਰਾਯੋ। ੩੭।

ਵਹ ਤ੍ਰਿਯ ਪੀਰ ਪਿਯਾ ਕੇ ਬਰੀ। ਆਪਹੁ ਮਾਰਿ ਕਟਾਰੀ ਮਰੀ।
ਜੋ ਤ੍ਰਿਯ ਚਰਿਤ ਚਹੈ ਸੁ ਬਨਾਵੈ। ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਭੇਵ ਨਹਿ ਪਾਵੈ। ੩੮।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਥਮ ਤਹਾ ਤੇ ਕਾਢਿ ਕੈ ਪੁਨਿ ਨਿਜੁ ਮੀਤ ਹਨਾਇ।
ਪੁਨਿ ਜਮਧਰ ਉਰ ਹਨਿ ਮਰੀ ਭ੍ਰਾਤ ਮੋਹ ਕੇ ਭਾਇ। ੩੯।
ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਭਵਾਨ ਮੈ ਸੁਨਿਯਤ ਸਦਾ ਬਨਾਇ।
ਚਤੁਰਿ ਚਰਿਤ੍ਰਨ ਕੋ ਸਦਾ ਭੇਵ ਨ ਪਾਯੋ ਜਾਇ। ੪੦। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਉਨਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੨੯। ੨੫੬੩। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਬਿਨਾ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਮਿਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਭਜਿਆ ਜਾਂਦਾ (ਸਾਰਿਆ ਨੇ) ਵੇਖਿਆ। ਸਭ ਨੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਹੀ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ।੩੦।

ਕੋਈ ਸੈਹੱਥੀ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛੇ ਲਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਖਿਚ ਕੇ ਘੁੰਮਾਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕੀਤੀ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪਗ ਉਤਰ ਕੇ ਡਿਗ ਪਈ।੩੧।

ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਪਗੜੀ ਉਤਰ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਨੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸੂਰਮੇ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁਟੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਵਾਲ ਖਿਲਰ ਗਏ।੩੨।

ਕਿਸੇ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਬਾਣ ਕਸ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੜਗ ਕਢ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਰਜ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਿਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਰਣ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੩੩।

ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਧਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਹੇਠਾਂ ਆ ਬੈਠੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।੩੪।

ਦੋਹਰਾ

ਤਦ (ਉਸ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਕਮਰਕੱਸੇ ਵਿਚੋਂ ਕਟਾਰ ਕਢ ਲਈ। ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕੇ ਯਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਚਲੀ ਗਈ।੩੫।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੋਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਕਢਿਆ। ਫਿਰ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਣ ਸਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਡ ਉਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ।੩੬।

ਪਹਿਲਾਂ (ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ) ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੋਹ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।੩੭।

(ਪਹਿਲਾਂ) ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਪੀੜ ਵਿਚ ਸੜੀ ਅਤੇ ਆਪ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਗਈ। ਇਸਤਰੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ (ਇਸ ਦਾ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।੩੮।

ਦੋਹਰਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੋਂ ਕਢ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਕਾਰਨ (ਆਪ) ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਗਈ।੩੯। ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਕਿ ਚਤੁਰ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।੪੦।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੨੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੨੯। ੨੫੬੩। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਸੁਮਤਿ ਕੁਅਰਿ ਰਾਨੀ ਇਕ ਸੁਨੀ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਬਿਖੈ ਅਤਿ ਗੁਨੀ।
ਸਿਵ ਕੀ ਅਧਿਕ ਉਪਾਸਕ ਰਹੈ। ਹਰ ਹਰ ਸਦਾ ਬਕਤੁ ਤੇ ਕਹੈ। ੧।

ਬਿਸਨ ਸਿਖਯ ਰਾਜਾ ਜੂ ਰਹਈ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਦਾ ਬਕਤੁ ਤੇ ਕਹਈ।
ਸਿਵ ਕੋ ਨੈਕ ਨ ਮਨ ਮੈ ਲਯਾਵੈ। ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੇ ਗੀਤਨ ਗਾਵੈ। ੨।

ਰਾਨੀ ਸੋ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੈ। ਤੈ ਸਿਵ ਸਿਵ ਕਾਹੇ ਕੋ ਬਿਚਾਰੈ।
ਚਮਤਕਾਰ ਯਾ ਮੈ ਕਛੁ ਨਾਹੀ। ਯੋ ਆਵਤ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਹੀ। ੩।

ਚਮਤਕਾਰ ਸਿਵ ਤੁਮੈ ਬਤਾਉ। ਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਇਹ ਮਾਰਗ ਲਯਾਉ।
ਤੈ ਸਿਵ ਕੋ ਕਛੁ ਚਰਿਤ ਨ ਜਾਨੋ। ਧਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤੇ ਭਯੋ ਦਿਵਾਨੋ। ੪।

ਛਪੈ ਛੰਦ

ਪ੍ਰਥਮ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਕੋ ਘਾਇ ਰੁਦ੍ਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ ਕਹਾਯੋ।
ਗੰਗ ਜਟਨ ਮੈ ਧਾਰਿ ਗੰਗਧਰ ਨਾਮ ਸੁਹਾਯੋ।
ਜਟਾ ਜੂਟ ਕੋ ਧਾਰਿ ਜਟੀ ਨਾਮਾ ਸਦ ਸੋਹੈ।
ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਜਛੁ ਭੁਜੰਗ ਅਸੁਰ ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਮੋਹੈ।
ਕਰੀ ਪਾਰਬਤੀ ਨਾਰਿ ਪਾਰਬਤੀਸ੍ਰੁਰ ਸਭ ਜਾਨੈ।
ਕਹਾ ਮੂੜ ਤੈ ਰਾਵ ਭੇਦ ਤਾ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੈ। ੫।

ਦੌਹਰਾ

ਚਮਤਕਾਰ ਤੇ ਕੋ ਤੁਰਤੁ ਪ੍ਰਥਮੈ ਦੇਉ ਦਿਖਾਇ।
ਬਹੁਰਿ ਸਿਖਯ ਸਿਵ ਕੋ ਕਰੋ ਯਾ ਮਾਰਗ ਮੈ ਲਯਾਇ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਸੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਪਤਿਹਿ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਤੁਰਤ ਖਾਟ ਤੇ ਪਕਰਿ ਪਛਾਰਿਯੋ।
ਸਿਵ ਸਿਵ ਸਿਵ ਆਪਨ ਤਬ ਕੀਨੋ। ਕਛੁ ਰਾਵ ਯਹ ਭੇਦ ਨ ਚੀਨੋ। ੭।

ਕਿਨ ਧੈ ਕੈ ਮੇ ਕੋ ਪਟਕਾਯੋ। ਰਾਨੀ ਮੈ ਯਹ ਕਛੁ ਨ ਪਾਯੋ।
ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਥਾ ਤੁਮ ਹਮੈ ਸੁਨਾਵੋ। ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਕੇ ਤਾਪ ਮਿਟਾਵੋ। ੮।

ਕਛੁ ਰੁਦ੍ਰ ਤੁਮ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ। ਤਬ ਉਪਰ ਸਿਵ ਕੁਪਿਯੋ ਤਿਹਾਰੋ।
ਚਮਤਕਾਰ ਯਹ ਤੁਮੈ ਦਿਖਾਯੋ। ਪਟਕਿ ਖਾਟ ਤੇ ਭੂਮਿ ਗਿਰਾਯੋ। ੯।

ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਮੂਰਖ ਅਤਿ ਡਰਿਯੋ। ਤਾ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਪਾਇਨ ਉਠਿ ਪਰਿਯੋ।
ਬਿਸਨ ਜਾਪ ਅਬ ਤੇ ਮੈ ਤ੍ਰਯਾਗਿਯੋ। ਸਿਵ ਜੂ ਕੇ ਪਾਇਨ ਸੋ ਲਾਗਿਯੋ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਸੁਮਤਿ ਕੁਅਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰਾਣੀ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ। (ਉਹ) ਵੇਦਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। (ਉਹ) ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਪਾਸਕ ਸੀ। ਮੂੰਹੋਂ ਸਦਾ 'ਹਰ-ਹਰ' ਕਹਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।੧।

ਰਾਜਾ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੀ। ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸਦਾ 'ਹਰਿ-ਹਰਿ' ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਵਿਸ਼ਨੂ) ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।੨।

ਰਾਣੀ ਨੂੰ (ਉਹ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ 'ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਿਵ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।੩।

(ਇਕ ਵਾਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--)) ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਵਾਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਧਰਮ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਲੈ ਆਵਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਧਨ ਅਤੇ ਮਹੱਲ ('ਪ੍ਰਸਾਦ') ਕਰ ਕੇ ਦਿਵਾਨੇ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।੪।

ਛਹੀ ਛੰਦ

ਪਹਿਲਾਂ ਤ੍ਰਿਪੁਰ (ਦੈਂਤ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਰੁਦ੍ਰ 'ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ' ਅਖਵਾਇਆ। ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਜਟਾਵਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ 'ਗੰਗਧਰ' ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਇਆ। ਜਟਾਵਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਦਾ 'ਜਟੀ' ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਪੰਛੀਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ, ਯਕਸ਼ਾਂ, ਭੁਜੰਗਾਂ, ਦੈਂਤਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਨੀਆਂ (ਦੇ ਮਨ) ਨੂੰ ਮੋਹਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਬਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਰਬਤੀਸ਼੍ਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ! ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈਂ।੫।

ਦੌਹਰਾ

(ਮੈਂ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ (ਉਸ ਦਾ) ਚਮਤਕਾਰ ਤੁਰਤ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਸੇਵਕ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ।੬।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ, (ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਤਦ ਆਪ ਸ਼ਿਵ, ਸ਼ਿਵ, ਸ਼ਿਵ ਕਰਨ ਲਗ ਗਈ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਭੇਦ ਨ ਸਮਝਿਆ।੭।

ਹੇ ਰਾਣੀ! ਮੈਂ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਪਟਕਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰੋ।੮।

(ਰਾਣੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ--)) ਤੁਸੀਂ ਰੁਦ੍ਰ ਪ੍ਰਤਿ ਕੁਝ (ਮਾੜੇ) ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਤਦ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਇਹ ਚਮਤਕਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਪਟਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੯।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂਰਖ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। (ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ--)) ਮੈਂ ਅਜ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਜਾਪ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗ ਗਿਆ ਹਾਂ।੧੦।

ਚਮਤਕਾਰ ਸਿਵ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਰਿਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਚਰਨ ਆਪਨੇ ਡਾਰਿਯੋ।
ਅਬ ਚੇਰੋ ਤਾ ਕੋ ਮੈ ਭਯੋ। ਬਿਸਨ ਜਾਪ ਤਬ ਤੇ ਤਜਿ ਦਯੋ। ੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਪਲਕਾ ਪਰ ਤੇ ਰਾਨਿਯਹਿ ਸੋਤ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ ਡਾਰਿ।
ਸਿਖਯ ਤੁਰਤੁ ਸਿਵ ਕੋ ਕਿਯੋ ਐਸੋ ਚਰਿਤ ਸੁਧਾਰਿ। ੧੨। ੧।
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ । ੧੩੦। ੨੫੭੫। ਅਫਸ਼੍ਰੀ।

ਚੌਪਈ

ਪਰਬਤੇਸ ਰਾਜਾ ਇਕ ਭਾਰੋ। ਚੰਦ੍ਰ ਬੰਸ ਚੰਦ੍ਰੋਤੁਜਿਯਾਰੋ।
ਭਾਗਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਬਰਨਾਰੀ। ਚੰਦ੍ਰ ਲਈ ਜਾ ਤੇ ਉਜਿਯਾਰੀ। ੧।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਨਾ ਧਾਮ ਤਾ ਕੋ ਬਡੋ ਧੁਜਾ ਰਹੀ ਫਹਰਾਇ।
ਸਾਚ ਸੂਰਗ ਸੋ ਜਾਨਿਯੋ ਧੌਲਰ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਇ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਦੇਬਿਦਤ ਰਾਨਿਯਹਿ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਜਨੁਕ ਰੂਪ ਕੀ ਰਾਸਿ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਪਠੈ ਸਹਚਰੀ ਬੋਲਿ ਸੁ ਲੀਨੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਅਤਿ ਕੀਨੋ। ੩।

ਬੀਰਦੇਵ ਰਾਜਾ ਸੁਨਿ ਪਾਵਾ। ਕੋਊ ਜਾਰ ਹਮਾਰੇ ਆਵਾ।
ਅਧਿਕ ਕੋਪ ਨ੍ਰਿਪ ਖੜਗ ਉਚਾਯੋ। ਪਲਕ ਨ ਬੀਤੀ ਤਹ ਚਲਿ ਆਯੋ। ੪।

ਭਾਗਵਤੀ ਜਬ ਨ੍ਰਿਪ ਲਖਿ ਲੀਨੋ। ਤਾਹਿ ਚੜਾਇ ਮਹਲ ਪਰ ਦੀਨੋ।
ਟਰਿ ਆਗੇ ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਕੋ ਲਿਯੋ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਾਗਮ ਕਿਯੋ। ੫।

ਦੌਹਰਾ

ਰੂੰਈ ਸੋ ਸਾਰੇ ਸਦਨ ਏਕ ਤੁਰਤੁ ਭਰਿ ਲੀਨ।
ਆਜ ਚੇਰ ਇਕ ਮੈ ਗਹਿਯੋ ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ ਕਹਿ ਦੀਨ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਕਹੁ ਤੁ ਤੁਮ ਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਲਯਾਊ। ਆਨਿ ਰਾਵ ਜੂ ਤੁਮੈ ਦਿਖਾਊ।
ਜੋ ਮੁਹਿ ਕਹੋ ਤਾਹਿ ਸੋਊ ਕੀਜੈ। ਡਾਰਿ ਮਹਲ ਉਪਰ ਤੇ ਦੀਜੈ। ੭।

ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਤਦ ਤੋਂ (ਮੈਂ) ਵਿਸ਼ਣੂ ਦਾ ਜਾਪ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਥਲੇ ਸੁਟ ਕੇ ਤੁਰਤ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਾਇਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ।੧੨।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੦। ੨੫੭੫। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਰਬਤੋਸ ਰਾਜਾ ਸੀ। (ਉਸ) ਚੰਦ੍ਰਬੰਸੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਭਾਗਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। (ਜੋ ਇਤਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਕਿ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਜੋਤਿ ਲਈ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ) ਸੀ।੧।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਦਾ ਮਹੱਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ (ਉਸ ਉਤੇ) ਧੁਜਾ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਸਵਰਗ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਮਹੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।੨।

ਚੌਪਈ

(ਇਕ ਵਾਰ) ਰਾਣੀ ਨੇ ਦੇਬਿਦੱਤ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਮਾਨੋ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦੀ ਰਾਸ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਖੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੩।

ਬੀਰਦੇਵ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ (ਮਹੱਲ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਯਾਰ (ਪ੍ਰੇਮੀ) ਆਇਆ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਚੁਕ ਲਈ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ਚਲ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ।੪।

ਭਾਗਵਤੀ ਨੇ ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ (ਯਾਰ) ਨੂੰ ਮਹੱਲ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਪਤੀ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਯੋਗ ਕੀਤਾ।੫।

ਦੋਹਰਾ

(ਭਾਗਵਤੀ ਨੇ) ਰੂੰ ਨਾਲ ਤੁਰਤ ਇਕ ਸਦਨ (ਘਰ, ਕਮਰਾ) ਭਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਅਜ ਮੈਂ ਇਕ ਚੋਰ ਪਕੜਿਆ ਹੈ'।੬।

ਚੌਪਈ

'ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆਵਾਂ। ਹੇ ਰਾਓ ਜੀ! ਲਛਮੀ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਖਾਵਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਉਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰਾਂ (ਜੇ ਕਹੋ ਤਾਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਹੱਲ ਦੇ ਉਪਰੋਂ (ਹੇਠਾਂ) ਸੁਟ ਦਿਆਂ।੭।

ਪ੍ਰਥਮ ਨਿਪੁਹਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਜਤਾਈ। ਬਹੁਰੋ ਬਾਧਿ ਜਾਰ ਕੋ ਲੁਯਾਈ।
ਆਪੁ ਭੋਗ ਜਿਹ ਸਾਥ ਕਮਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਰਾਵ ਕੋ ਆਨ ਦਿਖਾਯੋ। ੮।

ਰਾਨੀ ਹੇਰਿ ਤਾਹਿ ਰਿਸਿ ਭਰੀ। ਸਖਿਯਨ ਕੋ ਆਗ੍ਯਾ ਯੋ ਕਰੀ।
ਧੌਲਰ ਤੇ ਯਾ ਕੋ ਤੁਮ ਡਾਰੋ। ਆਇਸੁ ਰਾਜਾ ਕੋ ਨ ਨਿਹਾਰੋ। ੯।

ਵੈ ਸਖਿਆ ਤਾ ਕੋ ਲੈ ਗਈ। ਚੀਨਤ ਸਦਨ ਸੁ ਆਗੇ ਭਈ।
ਸਕਲ ਰਾਵ ਕੇ ਸੋਕ ਨਿਵਾਰਿਯੋ। ਰੁੰਈ ਪੈ ਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਡਾਰਿਯੋ। ੧੦।

ਰਾਜੈ ਲਖੀ ਦੁਸਟ ਇਹ ਘਾਯੋ। ਤਿਨ ਤਨਿ ਤਨਿਕ ਖੇਦ ਨਹਿ ਪਾਯੋ।
ਉਠਿ ਤਹ ਤੇ ਨਿਜੁ ਧਾਮ ਸਿਧਾਯੋ। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਨਿਜੁ ਜਾਰ ਲੰਘਾਯੋ। ੧੧।

ਪੁਨਿ ਰਾਜੇ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ। ਇਹ ਜੋ ਚੋਰ ਧਾਮ ਤੇ ਡਾਰਿਯੋ।
ਮੋਹਿ ਆਨ ਵਹੁ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਿਖੈਯੋ। ਆਗ੍ਯਾ ਮੋਹਿ ਮਾਨਿ ਯਹ ਲੈਯੋ। ੧੨।

ਜੋ ਨਰ ਹੁਯਾ ਤੇ ਮਿਲੈ ਬਗਾਈ। ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ ਕੈ ਸੋ ਜਾਈ।
ਤਿਲ ਤਿਲ ਭਯੋ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਤਾ ਕੋ ਕੋਨ ਖੋਜ ਕਰ ਲੁਯਾਵੈ। ੧੩।

ਤਿਲ ਤਿਲ ਪਾਇ ਅੰਗ ਤਿਹ ਭਏ। ਗੀਧ ਕਾਕ ਆਮਿਖ ਭਖਿ ਗਏ।
ਤਾ ਕੇ ਅੰਗ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਕੋਨ ਬਿਯੋ ਤਾ ਕੋ ਲੈ ਆਵੈ। ੧੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਦਿਯੋ ਡਾਰਿ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਐਸੇ। ਲਹਿਯੋ ਜਾਇ ਤਾ ਕੋ ਕਛੁ ਅੰਗ ਕੈਸੇ।
ਕਈ ਟੂਕ ਹੈ ਕੈ ਪਰਿਯੋ ਕਹੂੰ ਜਾਈ। ਗਏ ਗੀਧ ਅੰ ਕਾਕ ਤਾ ਕੋ ਚਬਾਈ। ੧੫।

ਚੌਪਈ

ਯੋ ਸੁਨਿ ਮੋਨਿ ਨਿਪੁਤਿ ਮੁਖ ਧਰੀ। ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਰਾਜ ਕਾਰਜ ਪਰ ਕਰੀ।
ਰਾਨੀ ਅਪਨੋ ਮੀਤ ਬਚਾਯੋ। ਵਾ ਪਸੁ ਕੋ ਯੋ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਦਿਖਾਯੋ। ੧੬। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਇਕਤੀਹ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੧। ੨੫੯੧। ਅਫਸ੍ਰੀ।*

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਪਲਾਊ ਦੇਸ ਸੁਨੀਜੈ। ਮੰਗਲ ਦੇਵ ਸੁ ਰਾਵ ਭਨੀਜੈ।
ਸੁਘਰਿ ਕੁਅਰਿ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਜਨੁਕ ਜਗਤ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸਵਾਰੀ। ੧।

ਗਰਬੀ ਰਾਇ ਕੁਅਰਿ ਤਿਹ ਲਹਿਯੋ। ਤਾ ਕੀ ਮੈਨ ਦੇਹ ਕੋ ਦਹਿਯੋ।
ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਤਾ ਕੋ ਲਖਿ ਅਟਕੀ। ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਹੀ ਸੁਧਿ ਘਟ ਕੀ। ੨।

ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੇ) ਆਪ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਸੀ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਣ ਵਿਖਾਇਆ।੮।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਖੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਹੱਲ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਸੁਟ ਦਿਓ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਨ ਵੇਖੋ (ਭਾਵ ਨ ਉਡੀਕੋ)।੯।

ਉਹ ਸਖੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਗਈਆਂ। (ਉਹ ਰੂੰ ਵਾਲੇ) ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਰੂੰ ਉਤੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ।੧੦।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ) ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। (ਉਹ) ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਚੋਰ ਮਹੱਲ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਆਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਖਾਓ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਏ।੧੨।

(ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਇਥੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਚੀਥੜਾ ਚੀਥੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਖੋਜ ਕੇ ਲਿਆਏਗਾ।੧੩।

ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਚੀਥੜਾ ਚੀਥੜਾ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਗਿਰਝਾਂ ਅਤੇ ਕਾਂ ਮਾਸ ਖਾ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦਾ (ਕੋਈ) ਅੰਗ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। (ਫਿਰ) ਹੋਰ ਕੌਣ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗਾ।੧੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਟਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਈ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਰਝਾਂ ਅਤੇ ਕਾਂ ਚਬਾ ਗਏ ਹੋਣਗੇ।੧੫।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਚੁਪ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ-ਕਾਜ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਿਤਰ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਮੂਰਖ (ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ।੧੬।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੧। ੨੫੯੧। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਪਲਾਊ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦੇਸ ਸੁਣੀਂਦਾ ਸੀ। (ਉਥੋਂ ਦਾ) ਮੰਗਲ ਦੇਵ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ (ਘਰ) ਸੁਘਰਿ ਕੁਅਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਰਾਣੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ (ਉਸ ਵਿਚ) ਜਗਤ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸੰਵਾਰੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।੧।

(ਉਸ) ਰਾਣੀ ਨੇ ਗਰਬੀ ਰਾਇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਾਮ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁਲ ਗਈ।੨।

ਸੌਰਠਾ

ਪਠੈ ਸਹਚਰੀ ਤਾਹਿ ਲੀਨੋ ਸਦਨ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਅਧਿਕ ਹਿਦੈ ਹਰਖਾਇ ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਕਿਯੋ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਆਸਨ ਕਰੇ ਚੁੰਬਨ ਕਰੇ ਬਨਾਇ।
ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਤਾ ਸੋ ਰਮੈ ਛਿਨਿਕ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਜਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਮੀਤ ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਭੀਤਰ ਭਾਯੋ। ਰਾਜਾ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰਾਯੋ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਤਾਹੀ ਕੀ ਭਈ। ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਤੇ ਨਿਜੁ ਤ੍ਰਿਯ ਹੂੰ ਗਈ। ੫।

ਨਿਸੁ ਦਿਨ ਰਹਤ ਧਾਮ ਤਿਹ ਪਰੀ। ਜਨੁ ਤਿਹ ਜੀਤਿ ਸੁਯੰਬਰ ਬਰੀ।
ਰਾਜਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਯ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ। ਤਾ ਕੇ ਸੰਗ ਅਤਿ ਕੇਲ ਕਮਾਵੈ। ੬।

ਚੁੰਬਨ ਔਰ ਅਲਿੰਗਨ ਦੇਈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੈ ਆਸਨ ਲੇਈ।
ਹਰਖ ਠਾਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇਲ ਕਮਾਵੈ। ਕਾਮ ਰੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਤਾਵੈ। ੭।

ਕਿਨੀ ਰਾਵ ਸੋ ਭੇਦ ਜਤਾਵਾ। ਕੋਊ ਜਾਰ ਤਿਹਾਰੇ ਆਵਾ।
ਰਾਜਾ ਤਵ ਤ੍ਰਿਯ ਦਯੋ ਭੁਲਾਈ। ਜਾਰ ਸਾਥ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ। ੮।

ਦੌਹਰਾ

ਤੈ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਬਸਿ ਭਏ ਛੋਰੀ ਸਕਲ ਸਿਯਾਨ।
ਉਤ ਰਾਨੀ ਇਕ ਜਾਰ ਸੋ ਰਮਤ ਰਹੈ ਰੁਚਿ ਮਾਨ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਸਕਲ ਕਥਾ ਸੁਵਨਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰੀ। ਕਾਢਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹਾਥ ਸੈ ਧਰੀ।
ਰਾਜਾ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਨੀ ਕੇ ਆਏ। ਰਖਵਾਰੇ ਚਹੂੰ ਓਰ ਬੈਠਾਏ। ੧੦।

ਸਖੀ ਏਕ ਲਖਿ ਭੇਦ ਸੁ ਪਾਯੋ। ਸੁਘਰਿ ਕੁਅਰਿ ਸੋ ਜਾਇ ਜਤਾਯੋ।
ਪੌਢੀ ਕਹਾ ਮੀਤ ਸੋ ਪ੍ਰਯਾਰੀ। ਤੋ ਪਰ ਕਰੀ ਰਾਵ ਰਖਵਾਰੀ। ੧੧।

ਤਾ ਤੇ ਜਤਨ ਅਬੈ ਕਛੁ ਕੀਜੈ। ਪ੍ਰਾਨ ਰਾਖਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਲੀਜੈ।
ਜੋ ਯਹ ਹਾਥ ਰਾਵ ਕੇ ਐ ਹੈ। ਤੋਹਿ ਸਹਿਤ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠੈ ਹੈ। ੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਬਹੁਤ ਦੇਗ ਅਰੁ ਦੇਗਚੇ ਰਾਨੀ ਲਏ ਮੰਗਾਇ।
ਦੁਗਧ ਡਾਰਿ ਪਾਵਕ ਬਿਥੈ ਸਭ ਹੀ ਦਏ ਚੜਾਇ। ੧੩।

ਸੌਰਠਾ

(ਉਸ ਨੇ) ਸਖੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ (ਗਰਬੀ ਰਾਇ) ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੩।

ਦੌਹਰਾ

ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਸਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਬਨ ਲਏ। ਚਿੰਮਟ ਚਿੰਮਟ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਛਿਣ ਭਰ ਲਈ ਵੀ ਛੁਡਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।੪।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਨੂੰ) ਯਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਨ ਤੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਮਨ, ਬਚ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ (ਉਸ ਲਈ) ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਹੋ ਗਈ।੫।

ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸੇ ਦੇ ਘਰ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ, ਮਾਨੋ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਅੰਬਰ ਵਿਚ ਜਿਤ ਕੇ ਵਰਿਆ ਹੋਵੇ। (ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ (ਯਾਰ) ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।੬।

(ਉਸ ਨੂੰ) ਚੁੰਬਨ ਅਤੇ ਆਲਿੰਗਨ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਆਸਨ ਮਾਣਦੀ। ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ (ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਮ-ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ।੭।

ਕਿਸੇ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ (ਘਰ) ਕੋਈ ਯਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ! (ਤੈਨੂੰ) ਤੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਿਆਣਪ ਛੁਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਧਰ (ਤੇਰੀ) ਰਾਣੀ ਇਕ ਯਾਰ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਪੂਰਵਕ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।੯।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਢ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ। ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਰਖਵਾਲੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ।੧੦।

(ਰਾਣੀ ਦੀ) ਇਕ ਸਖੀ ਨੇ ਭੇਦ ਸਮਝ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੁਘਰਿ ਕੁਅਰਿ ਨੂੰ ਜਾ ਦਸਿਆ। ਹੇ ਪਿਆਰੀ! (ਤੂੰ) ਮਿਤਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੇਟੀ ਪਈ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪਹਿਰਾ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੧੧।

ਇਸ ਲਈ (ਹੇ ਰਾਣੀ!) ਹੁਣੇ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲੈ। ਜੇ ਇਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਮੇਤ ਯਮ-ਲੋਕ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਗਚੇ ਅਤੇ ਦੇਗਾਂ ਮੰਗਵਾ ਲਈਆਂ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਦੇਗ ਮੈ ਤਿਹ ਬੈਠਾਰਿਯੋ। ਤਾ ਪਰ ਏਕ ਤਵਾ ਕੋ ਡਾਰਿਯੋ।
ਮਖਨੀ ਲੈ ਘੋਇਯਾ ਤਿਹ ਕਰਿਯੋ। ਤਪਤ ਮਿਟਾਇ ਤਵਨ ਪਰ ਧਰਿਯੋ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਤਵਾ ਸੁ ਜਰਿ ਕੈ ਤਾਸੁ ਪੈ ਘੋਇਯਾ ਧਰਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਲੀਪਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸੋ ਲਿਯੋ ਦੀਨੀ ਆਗਿ ਜਰਾਇ। ੧੫।
ਖੀਰ ਭਰੀ ਜਹ ਦੇਗ ਥੀ ਤਹੀ ਧਰੀ ਲੈ ਸੋਇ।
ਦੁਗਧ ਫੇਨ ਸੋ ਜਾਨਿਯੈ ਜਾਰ ਨ ਚੀਨੈ ਕੋਇ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਟਰਿ ਆਵਤ ਰਾਜ ਗੈ ਲੀਨੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਆਦਰੁ ਕੀਨੋ।
ਨਏ ਮਹਲ ਜੇ ਹਮੈ ਸਵਾਰੋ। ਤੇ ਤੁਮ ਰਾਇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹਿ ਡਾਰੋ। ੧੭।

ਦੋਹਰਾ

ਟਰਿ ਆਗੇ ਪਤਿ ਕੋ ਲਿਯੋ ਰਹੀ ਚਰਨ ਸੋ ਲਾਗਿ।
ਬਹੁਤ ਦਿਨਨ ਆਏ ਨਿਪਤਿ ਧੰਨ੍ਯ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਰਾਵ ਜੂ ਆਯੋ। ਸੋ ਆਗੇ ਤ੍ਰਿਯ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਯੋ।
ਮੈ ਸਭ ਸਦਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮੈ ਕੈ ਹੋ। ਜਾਰਿ ਪਕਰਿ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠੈ ਹੋ। ੧੯।
ਸਕਲ ਸਦਨ ਫਿਰਿ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਦਿਖਾਏ। ਰਹਿਯੋ ਬਿਲੋਕਿ ਚੋਰ ਨਹਿ ਪਾਏ।
ਜਹਾ ਦੇਗ ਮੈ ਜਾਰਹਿ ਡਾਰਿਯੋ। ਤਹੀ ਆਨਿ ਪਤਿ ਕੋ ਬੈਠਾਰਿਯੋ। ੨੦।

ਜਬ ਰਾਜਾ ਆਵਤ ਸੁਨਿ ਪਾਏ। ਮੋਦ ਭਯੋ ਮਨ ਸੋਕ ਮਿਟਾਏ।
ਯਹ ਸਭ ਖਾਨ ਪਕ੍ਰਾਏ ਤਬ ਹੀ। ਭੇਟਤ ਸੁਨੇ ਪਿਯਾਰੇ ਜਬ ਹੀ। ੨੧।

ਤਵਨ ਦੇਗ ਕੋ ਵਾਪਨੁਤਾਰਿਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਦੂਧ ਪ੍ਰਯਾਰੇ ਕੋ ਪ੍ਰਯਾਰਿਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਬਾਟਿ ਲੋਗਨ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਮੂਰਖ ਰਾਵ ਭੇਦ ਨਹਿ ਚੀਨੋ। ੨੨।

ਏਕ ਦੇਗ ਅਤਿਥਾਨ ਪਠਾਈ। ਦੂਜੀ ਬੈਰਾਗਿਨ ਕੇ ਦ੍ਰਯਾਈ।
ਤੀਜੀ ਦੇਗ ਸੰਨ੍ਯਾਸਨ ਦਈ। ਚੌਥੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿਯਨ ਲਈ। ੨੩।

ਪੰਚਈ ਦੇਗ ਚਾਕਰਨ ਦੀਨੀ। ਛਟਈ ਦੇਗ ਪਿਯਾਦਨ ਲੀਨੀ।
ਦੇਗ ਸਪਤਈ ਤਾਹਿ ਡਰਾਯੋ। ਸਖੀ ਸੰਗ ਦੈ ਘਰੁ ਪਹਚਾਯੋ। ੨੪।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਸ (ਮਿਤਰ) ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਇਕ ਤਵਾ (ਢੱਕਣ) ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੱਖਣ ਦੀ ਪਿੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿੰਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਪਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਤਵੇ ਨੂੰ ਘਿਓ ਨਾਲ ਬਿੰਦਾ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਉਤੇ) ਜੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ (ਭਾਵ[] ਰਖ ਦਿੱਤਾ)। ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਲਿੰਬ ਕੇ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ।੧੫। ਜਿਥੇ ਖੀਰ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਦੇਗ ਪਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਝਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਕੋਈ ਵੀ ਯਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।੧੬।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਨੇ) ਅਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਆਦਰ ਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਨਵੇਂ ਮਹੱਲ ਮੈਂ ਬਣਵਾਏ ਹਨ, ਹੇ ਰਾਜਨ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੁਸੀਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਾਈ।੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਅਗੇ ਵੱਧ ਕੇ (ਉਸ ਨੇ) ਪਤੀ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਈ। (ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ[]) ਹੇ ਰਾਜਨ! ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, ਸਾਡਾ ਧੰਨ ਭਾਗ ਹੈ।੧੮।

ਚੌਪਈ

ਜਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਸਾਰਾ ਮਹੱਲ ਵੇਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਯਮਲੋਕ ਭੇਜਾਂਗਾ।੧੯।

ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਮਹੱਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਵੇਖ ਹਟੇ, ਪਰ ਚੋਰ ਨਜ਼ਰ ਨ ਪਿਆ। ਜਿਥੇ ਦੇਗ ਵਿਚ ਯਾਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ।੨੦।

(ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ) ਜਦ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, (ਤਾਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਦੁਖ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਤਦ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹੋ।੨੧।

ਉਸ ਦੇਗ ਦਾ ਢੱਕਣ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ (ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੁਰਖ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।੨੨।

ਇਕ ਦੇਗ ਜੋਗੀਆਂ ਵਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਤੀਜੀ ਦੇਗ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਈ।੨੩।

ਪੰਜਵੀਂ ਦੇਗ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਛੇਵੀਂ ਦੇਗ ਪਿਆਦਿਆਂ (ਸਿਪਾਹੀਆਂ) ਨੇ ਲਈ। ਸੱਤਵੀਂ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਇਆ। ਸਖੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਭੇਜ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।੨੪।

ਦੇਖਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਜਾਰ ਨਿਕਾਰਿਯੋ। ਮੂੜ ਰਾਵ ਕਛੁ ਸੋ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਰਾਨੀ ਮੈ ਦੀਨੋ। ਮੋਰੈ ਹਿਤਨ ਬਧਾਵੋ ਕੀਨੋ। ੨੫।

ਦੌਹਰਾ

ਮੁਖੁ ਦਿਸਿ ਜੜ ਦੇਖਤ ਰਹਿਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋ ਨੇਹੁਪਜਾਇ।
ਦੇਗ ਡਾਰਿ ਰਾਨੀ ਤੁਰਤ ਜਾਰਹਿ ਦਯੋ ਲੰਘਾਇ। ੨੬।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖੁ ਰਾਵ ਬਾਇ ਮੁਖੁ ਰਹਿਯੋ। ਦੇਖਤ ਰਹਿਯੋ ਜਾਰ ਨਹਿੰ ਗਹਿਯੋ।
ਪਾਹਰੂਨੁ ਜੋ ਖੀਰ ਪਠਾਈ। ਖਾਨ ਲਗੇ ਗ੍ਰੀਵਾ ਨਿਹੁਰਾਈ। ੨੭।

ਜਿਯਤ ਜਾਰ ਤ੍ਰਿਯ ਘਰ ਪਹੁਚਾਯੋ। ਪਾਹਰੂ ਨ ਰਾਜਾ ਲਖ ਪਾਯੋ।
ਤਿਹ ਪਹੁਚਾਇ ਸਖੀ ਜਬ ਆਈ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਅਤਿ ਹੀ ਹਰਖਾਈ। ੨੮।

ਬਹੁਰਿ ਰਾਵ ਰਾਨੀ ਰਤਿ ਕੀਨੀ। ਚਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ਤਾਹਿ ਕਹਿ ਦੀਨੀ।
ਕਿਨਹੂੰ ਭ੍ਰਮ ਮੋਰੈ ਚਿਤ ਪਾਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਮੈ ਦੇਖਨਿ ਗ੍ਰਿਹ ਆਯੋ। ੨੯।

ਪੁਨਿ ਰਾਨੀ ਯਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਸੁਨੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਤੁਮ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ।
ਜਿਨ ਤੁਹਿ ਕਹਿਯੋ ਸੁ ਮੁਹਿ ਕਹਿ ਦੀਜੈ। ਨਾਤਰ ਆਸ ਨ ਹਮਰੀ ਕੀਜੈ। ੩੦।

ਜਬ ਰਾਨੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸੁਨਾਈ। ਤਬ ਰਾਜੇ ਸੋ ਸਖੀ ਬਤਾਈ।
ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਿਯੋ ਸਾਚੀ ਪਹੁਚਾਵੋ। ਨਾਤਰ ਧਾਮ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਜਾਵੋ। ੩੧।

ਰਾਨਿਨ ਕੋ ਕੋਊ ਦੋਸ ਲਗਾਵੈ। ਜਿਨ ਕੋ ਜਗਤ ਸੀਸ ਨਿਹੁਰਾਵੈ।
ਝੂਠੀ ਸਖੀ ਜਾਨਿ ਬਧ ਕੀਨੋ। ਮੂਰਖੁ ਰਾਵ ਭੇਦ ਨਹਿ ਚੀਨੋ। ੩੨।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਜਾ ਕੋ ਕਰਿ ਬਸਿ ਲਿਯੋ ਦੀਨੋ ਜਾਰ ਨਿਕਾਰਿ।
ਸਖਿਯਨ ਮੈ ਸਾਚੀ ਭਈ ਤੋਨੈ ਸਖੀ ਸੰਘਾਰਿ। ੩੩। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਬਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੨। ੨੬੨੪। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਦੌਹਰਾ

ਹੁਗਲੀ ਬੰਦਰ ਕੋ ਹੁਤੋ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ।
ਤਹਾ ਜਹਾਜ ਜਹਾਨ ਕੇ ਲਾਗਹਿ ਆਨਿ ਅਨੇਕ। ੧।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ (ਉਥੋਂ) ਯਾਰ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ। (ਉਹ) ਰਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਚੀ ਲੈਣ ਲਗਾ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੰਗਲ-ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ[] ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਹੈ)।੨੫।
ਦੌਹਰਾ

ਉਹ ਮੂਰਖ (ਰਾਜਾ) ਪਿਆਰ ਵਧਾ ਕੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। (ਯਾਰ ਨੂੰ) ਦੇਗ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ।੨੬।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਮੂੰਹ ਅਡੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਯਾਰ ਪਕੜਿਆ ਨ ਗਿਆ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਖੀਰ ਭੇਜੀ ਸੀ, ਉਹ ਗਰਦਨ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਕੇ ਖਾਣ ਲਗ ਪਏ।੨੭।

(ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨ ਵੇਖ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਜਦ ਸਖੀ ਪਰਤੀ, ਤਦ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ।੨੮।

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਭਰਮ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਘਰ ਆਇਆ ਸਾਂ।੨੯।

ਫਿਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਜਿਸ ਨੇ (ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਸ ਛੱਡ ਦਿਓ। (ਭਾਵ[] ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ)।੩੦।

ਜਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹ ਸਖੀ ਦਸ ਦਿੱਤੀ। (ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਸਖੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ--) ਜੋ ਤੂੰ (ਰਾਜੇ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਿੱਧ ਕਰ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ।੩੧।

ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਸਖੀ ਨੂੰ ਬੁਠਾ ਜਾਣ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਭੇਦ ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ।੩੨।
ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਖੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਹੋਰਨਾਂ) ਸਖੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਚੀ ਹੋ ਗਈ।੩੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੨। ੨੬੨੪। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਹੁਗਲੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦਾ ਇਕ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਜਹਾਜ਼ ਆ ਕੇ ਲਗਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਸੁਜਨਿ ਕੁਅਰਿ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਜਨੁਕ ਚੰਦ੍ਰ ਮੋ ਚੀਰਿ ਨਿਕਾਰੀ।
ਜੋਬਨ ਜੇਬ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਗ ਅਸੁਰ ਮਨ ਮੋਹੈ। ੨।

ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਅਤਿ ਭਾਰੋ। ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਜਗ ਮਹਿ ਉਜਿਯਾਰੋ।
ਤਾ ਕੀ ਦੇਹ ਰੂਪ ਅਤਿ ਝਮਕੈ। ਮਾਨਹੁ ਦਿਪਤ ਦਾਮਨੀ ਦਮਕੈ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਜਨਿ ਕੁਅਰਿ ਤਾ ਕੇ ਮਹਾ ਰੀਝੀ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ।
ਗਿਰੀ ਮੂਰਛਨਾ ਹੈ ਧਰਨਿ ਮਾਰ ਕਰੀ ਬਿਸੰਭਾਰਿ। ੪।

ਅਤਿਲ

ਪਠੇ ਸਹਚਰੀ ਲੀਨੋ ਤਾਹਿ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਸੁ ਮੋਦ ਬਢਾਇ ਕੈ।
ਬਹੁਰਿ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦਿਯੋ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਇਯੋ।
ਹੋ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਧਾਮ ਹਮਾਰੇ ਆਇਯੋ। ੫।
ਭੋਗ ਮਾਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਗਯੋ ਪ੍ਰਾਤ ਪੁਨਿ ਆਇਯੋ।
ਕਾਮ ਕੋਲ ਤ੍ਰਿਯ ਸਾਥ ਬਹੁਰਿ ਉਪਜਾਯੋ।
ਪੁਨਿ ਰਾਨੀ ਜੂ ਬਚਨ ਮੀਤ ਸੋ ਯੋ ਕਿਯੋ।
ਹੋ ਹਮਰੈ ਚਿਤ ਚੁਰਾਇ ਲਲਾ ਜੂ ਤੁਮ ਲਿਯੋ। ੬।
ਜਾ ਤੇ ਤਮੁ ਕੇ ਮੀਤ ਸੁ ਪਤਿ ਕਰਿ ਪਾਇਯੈ।
ਤਾ ਤੇ ਸੋਊ ਆਜੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਇਯੈ।
ਜੋ ਮੈ ਕਹੋ ਸੁ ਕਰਿਯਹੁ ਸਾਜਨ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮੋ ਕਹ ਹਰ ਲੈ ਜੈਯਹੁ ਹਰਖ ਬਢਾਇ ਕੈ। ੭।
ਏਕ ਬਾਸ ਸੋ ਕੁਪਿਯਾ ਕਸੀ ਸੁਧਾਰਿ ਕੈ।
ਗਾੜੀ ਰੇਤੀ ਮਾਝ ਸੁ ਸਭਨ ਦਿਖਾਰਿ ਕੈ।
ਆਖੈ ਦੋਊ ਬੰਧਾਇ ਨਿਸਾ ਕੋ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮਾਰੈ ਯਾ ਕੋ ਬਾਨ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਕੈ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਥਮ ਜੁ ਨਰ ਦੋਊ ਆਖਿ ਮੁੰਦਾਵੈ। ਰਾਤਿ ਅੰਧੋਰੀ ਤੁਰੈ ਧਵਾਵੈ।
ਬਾਦਗਸਤਿਯਾ ਇਹ ਸਰ ਮਾਰੈ। ਸੋ ਰਾਨੀ ਕੈ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰੈ। ੯।

ਯਹ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਸਭਨ ਹੂੰ ਪਾਯੋ। ਬਿਸਿਖ ਚਲਾਤ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਯੋ।
ਰਾਤ੍ਰਿ ਅਧੋਰੀ ਆਖਿ ਮੁੰਦਾਵੈ। ਚੋਟ ਚਲਾਤ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਜਾਵੈ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਸੁਜਨਿ ਕੁਅਰਿ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਕਢੀ ਹੋਵੇ।
ਉਸ ਦਾ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਸਾਜ ਸਜਾਵਟ ਬਹੁਤ ਫਬਦੀ ਸੀ। (ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਦੇਵਤਿਆਂ,
ਮਨੁੱਖਾਂ, ਨਾਗਾਂ, ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।੨।

ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮ
ਪੁਰਖ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਰੂਪ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।੩।

ਦੌਹਰਾ

(ਇਕ ਦਿਨ) ਸੁਜਨਿ ਕੁਅਰਿ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰੀਝ ਗਈ। ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ
ਪਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ('ਮਾਰ') ਨੇ ਬੇਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।੪।

ਅਭਿਲ

ਸਖੀ ਨੂੰ ਭੋਜ ਕੇ (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਆਨੰਦ ਵਧਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ
ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਅਤੇ
ਕਿਹਾ--) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਕਲ ਵੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਉਣਾ।੫।

ਭੋਗ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਆ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ)
ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕੋਲ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਮਿਤਰ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਹੈ।੬।

ਹੇ ਮਿਤਰ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂ, ਇਸ ਲਈ
ਅਜ ਮੈਂ ਉਹੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਹੇ ਸਾਜਨ! ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ, ਉਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆ ਕੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ
ਮੈਨੂੰ ਆਨੰਦ ਪੂਰਵਕ ਕਢ ਲੈ ਜਾਣਾ।੭।

ਇਕ ਬਾਂਸ ਨਾਲ (ਇਕ) ਕੁਪੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸ ਕੇ ਬੰਨ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵਿਖਾ
ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੇਤ ਵਿਚ ਗਡ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਜੋ
ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਣ ਮਾਰੇਗਾ।੮।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਵਾਏਗਾ (ਮੁੰਦਵਾਏਗਾ) ਅਤੇ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ
ਘੋੜਾ ਭਜਾਏਗਾ। ਸ਼ਬਦਬੋਧੀ ਨਿਸ਼ਾਣਾ (ਬਾਦਗਸਤਿਯਾ) ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਸ (ਕੁਪੀ) ਨੂੰ ਤੀਰ
ਮਾਰੇਗਾ, ਉਹ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰੇਗਾ।੯।

ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ। ਘੋੜੇ ਦੌੜਾ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਏ। ਪਰ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ
ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਵਾ ਕੇ (ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਤੀਰ ਦੀ) ਚੋਟ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਚਲਾਉਂਦਾ ਕਿਧਰ
ਨੂੰ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਸੀ।੧੦।

ਦੇਸ ਦੇਸਏਸੂਰ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਆਖਿ ਮੂੰਦ ਦੇਉ ਤੀਰ ਚਲਾਵੈ।
ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਕਛੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਆਵੈ। ਛੋਰੈ ਚੋਟ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਜਾਵੈ। ੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੂੰਦੇ ਦ੍ਰਿਗਨ ਸਭ ਕੇਉ ਤੀਰ ਚਲਾਇ।
ਜੀਤਿ ਨ ਰਾਨੀ ਕੋ ਸਕੈ ਨਿਜੁ ਰਾਨਿਨ ਦੈ ਜਾਇ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜਾ ਜੂ ਹਰਖਿਤ ਅਤਿ ਭਯੋ। ਰਾਨੀ ਭਲੇ ਭੇਦ ਕਹਿ ਦਯੋ।
ਸੁਜਨਿ ਕੁਅਰਿ ਜੂ ਕੇ ਕੇ ਪੈ ਹੈ। ਨਿਜੁ ਰਾਨਿਨ ਮੇ ਕੋ ਦੈ ਜੈ ਹੈ। ੧੩।

ਤਬ ਲੋ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਆਏ। ਜਿਹ ਰਾਨੀ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਏ।
ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਡੇਰਾ ਤਿਹ ਦੀਨੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਆਦਰੁ ਕੀਨੋ। ੧੪।
ਰੈਨਿ ਭਈ ਰਾਨੀਯਹਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਤਵਨ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਯੋ।
ਅੰਧਕਾਰ ਭਏ ਬਾਸ ਉਤਾਰਿਯੋ। ਕੁਪਿਯਾ ਕੋ ਭੂ ਪਰ ਧਰਿ ਪਾਰਿਯੋ। ੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਕੁਪਿਯਹਿ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਿ ਵੈਸਹਿ ਧਰੀ ਬਨਾਇ।
ਬਿਦਾ ਕਿਯੋ ਰਤਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ਐਸੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਿਖਾਇ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮ ਅਬ ਹੀ ਰਾਜਾ ਪੈ ਜੈਯੋ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਤ ਰੂਯੋ।
ਹੋਹੂੰ ਬਿਸਿਖ ਬਗਾਵਨ ਆਯੋ। ਚਾਹਤ ਤੁਮੈ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਦਿਖਾਯੋ। ੧੭।

ਰਾਜਾ ਕੋ ਮਨ ਭਯੋ ਅਨੰਦੇ। ਬੋਲਤ ਬਚਨ ਕਹਾ ਮਤਿ ਮੰਦੇ।
ਆਖਿ ਮੂੰਦਿ ਦੇਉ ਬਾਨ ਚਲੈਹੋ। ਯਾ ਕੀ ਦੇਉ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਹਿ ਲੈ ਹੋ। ੧੮।

ਤਾ ਕੀ ਆਖਿ ਬਾਧਿ ਦੇਉ ਲਈ। ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਹਾਥ ਮੈ ਦਈ।
ਚਾਬੁਕ ਹੈ ਹਨਿ ਬਿਸਿਖ ਬਗਾਯੋ। ਉਹਾ ਠਾਢਿ ਤ੍ਰਿਯ ਤਾਲ ਬਜਾਯੋ। ੧੯।

ਸਭਨ ਤਰਾਕ ਸਬਦ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਜਾਨੁਕਿ ਇਨ ਤਿਹ ਤੀਰ ਲਗਾਯੋ।
ਬਾਸ ਉਤਾਰਿ ਬਿਲੋਕਹਿ ਕਹਾ। ਬਾਕੋ ਬਾਨ ਬਿਰਾਜਤ ਉਹਾ। ੨੦।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਭਯੋ ਫੂਕ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਯੋ ਪਿੰਡ ਹਾਰੀ। ਮਨੋ ਆਨਿ ਕੈ ਲਾਤ ਸੈਤਾਨ ਮਾਰੀ।
ਚਹਿਯੋ ਮੂੰਡ ਕੋ ਨ੍ਯਾਇ ਬੈਨੇ ਨ ਬੋਲੈ। ਗਿਰਿਯੋ ਝੁੰਮਿ ਕੈ ਝੁੰਮਿ ਆਖੈ ਨ ਖੋਲੈ। ੨੧।

ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ। ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। (ਉਹ ਤੀਰ ਦੀ) ਚੋਟ ਕਿਧਰੇ ਕਰਦੇ, ਪਰ (ਉਹ) ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਡਿਗਦੇ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਕੋਈ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ। ਪਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿਤ ਨ ਸਕਦੇ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂਦੇ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜਾ (ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ) ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਣੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸੀ ਹੈ। ਸੁਜਨਿ ਕੁਅਰਿ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।੧੩।

ਤਦ ਤਕ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਰਤੀ ਮਨਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਠਿਕਾਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।੧੪।

ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਫਿਰ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਹਨੇਰਾ ਪੈਣ ਤੇ ਬਾਂਸ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੁਪੀ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ।੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਕੁਪੀ ਵਿਚ ਬਾਣ ਮਾਰ ਕੇ (ਫਿਰ) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖ ਦਿੱਤੀ। ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਕੇ (ਮਿਤਰ ਨੂੰ) ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੧੬।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ) ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਹੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਜਾਓ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਾ (ਦਾ ਰੂਪ) ਵਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।੧੭।

(ਰਾਜਾ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ) ਰਾਜਾ (ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ) ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। (ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ) ਇਹ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਵੇਗਾ (ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਤੇ) ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।੧੮।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਚਾਬੁਕ ਮਾਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੇ) ਬਾਣ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਧਰ ਖੜੋਤੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਤਾੜੀ ਵਜਾ ਦਿੱਤੀ (ਅਰਥਾਤ ਆਵਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ)।੧੯।

ਸਭ ਨੇ ਤਾੜੀ ਦੇ ਖੜਾਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਲਿਆ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਇਸ ਨੇ (ਕੁਪੀ ਨੂੰ) ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਬਾਂਸ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਸੁੰਦਰ ਬਾਣ ਉਥੇ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।੨੦।

ਭਜੰਗ ਛੰਦ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਦੇਹ ਹਾਰ ਕੇ ਫੂਕ ਕਢਵਾ ਲਈ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਸੈਤਾਨ ਨੇ ਆ ਕੇ ਲਤ ਮਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੂਹੋਂ ਨ ਬੋਲਿਆ। ਘੁਮੇਰੀ ਖਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ।੨੧।

ਘਰੀ ਚਾਰਿ ਬੀਤੇ ਪ੍ਰਭਾ ਨੈਕ ਪਾਈ। ਗਿਰਿਯੋ ਫੇਰਿ ਭੁਮੈ ਕਹੂੰ ਰਾਵ ਜਾਈ।
ਕਹੂੰ ਪਾਗ ਛੁਟੀ ਕਹੂੰ ਹਾਰ ਟੁਟੇ। ਗਿਰੈ ਬੀਰ ਜਯੋ ਘੁੰਮਿ ਪ੍ਰਾਨੈ ਨਿਖੁਟੇ। ੨੨।

ਸਭੈ ਲੋਕ ਧਾਏ ਲਯੋ ਠਾਇ ਤਾ ਕੋ। ਘਨੋ ਸੀਚਿ ਕੈ ਬਾਰਿ ਗੁਲਾਬ ਵਾ ਕੋ।
ਘਰੀ ਪਾਚ ਪਾਛੈ ਨਿਪਤਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ। ਕਰੀ ਭਾਤਿ ਭ੍ਰਿਤੰ ਅਨੇਕੈ ਬਢਾਈ। ੨੩।

ਡਰੇ ਕਾਜ ਕਾਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੇ। ਲਏ ਸੂਰ ਠਾਢੇ ਸਭੈ ਸਸਤੁ ਤੇਰੇ।
ਕਹੋ ਮਾਰਿ ਡਾਰੈ ਕਹੋ ਬਾਧਿ ਲਯਾਵੈ। ਕਹੋ ਕਾਟਿ ਕੇ ਨਾਕ ਲੀਕੈ ਲਗਾਵੈ। ੨੪।

ਸਵੈਯਾ

ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਕਹੀ ਹਸਿ ਕੈ ਚਿਤ ਮੈ ਅਤਿ ਰੋਸ ਕੇ ਮਾਰਿ ਮਰੂਰੇ।
ਏਕ ਧਨੀ ਨਵ ਜੋਬਨ ਦੂਸਰ ਤੀਸਰੇ ਹੋ ਪੁਰਸੋਤਮ ਪੂਰੇ।
ਆਖਿਨ ਮੂੰਦਿ ਹਨ੍ਯੋ ਕੁਪਿਯਾ ਕਹ ਯਾ ਪਰ ਕੋਪ ਕਿਯੋ ਸਭ ਕੂਰੇ।
ਕੈਸੇ ਕੈ ਆਜੁ ਹਨੋ ਇਹ ਕੇ ਜੁ ਹੈ ਰਾਵ ਬਡੇ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰੇ। ੨੫।

ਚੌਪਈ

ਕਹਿ ਐਸੀ ਨ੍ਰਿਪ ਸੀਸ ਢੁਰਾਯੋ। ਤਾ ਸੁੰਦਰਿ ਪਰ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਯੋ।
ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਕਾਢਿ ਤ੍ਰਿਯਾਹਿ ਪੁਨਿ ਦੀਨੀ। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸੇਤੀ ਹਰਿ ਲੀਨੀ। ੨੬।

ਦੋਹਰਾ

ਤਿਹ ਰਾਨੀ ਪਾਵਤ ਭਈ ਐਸੋ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਬਨਾਇ।
ਲੈ ਤਾ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਯੋ ਅਧਿਕ ਹਿ੍ਰਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੨੭।

ਸੌਰਠਾ

ਸਕਿਯੋ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨਿ ਇਹ ਛਲ ਸੋ ਛੈਲੀ ਛਲ੍ਯੋ।
ਰਹਿਯੋ ਮੋਨਿ ਮੁਖਿ ਠਾਨਿ ਰਹਿਯੋ ਨਿਹੁਰਾਇ ਕੈ। ੨੮। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਪਖ੍ਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਤੇਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੩। ੨੬੫੨। ਅਫਸ੍ਰੰ।*

ਚੌਪਈ

ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਬਾਜ ਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ।
ਕਾਹੂ ਸੋ ਨਹਿ ਰਾਵ ਲਜਾਵੈ। ਸਭ ਇਸਤ੍ਰਿਨ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਵੈ। ੧।

ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਹ ਕਹੇ ਨ ਆਵੈ। ਤਾ ਕੀ ਖਾਟ ਉਠਾਇ ਮੰਗਾਵੈ।
ਅਧਿਕ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਈ। ਰਾਨੀ ਤੇ ਜਿਯ ਨੈਕ ਨ ਡਰਈ। ੨।

ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੁਝ ਸੁਰਤ ਆਈ। (ਪਰ) ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਕਿਤੇ ਪੱਗ ਡਿਗ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਹਾਰ ਟੁਟ ਗਏ। (ਉਹ ਉਸ) ਸੂਰਮੇ ਵਾਂਗ ਘੁਮੇਰੀ ਖਾ ਕੇ ਡਿਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।੨੨।

ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਭਜ ਪਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਉਸ ਉਤੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਰਕ ਛਿੜਕਿਆ। ਪੰਜ ਘੜੀਆਂ ਬਾਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ। ਨੌਕਰਾਂ ਚਾਕਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ।੨੩।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਡਰੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਇਥੇ ਖੜੋਤੇ ਹਨ। ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ (ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਆਈਏ। ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ (ਉਸ ਦਾ) ਨਕ ਵਢ ਕੇ ਲਕੀਰਾਂ ਕਢਾਈਏ (ਅਥਵਾ) ਨਕ ਕਟ ਕੇ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਦੇਈਏ।੨੪।

ਸਵੈਯਾ

ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਪਰ ਉਪਰੋਂ ਹਸ ਕੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਇਹ ਰਾਜਾ ਪਰਮ ਸਿੰਘ) ਇਕ ਤਾਂ ਧਨੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਨੌਜਵਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। (ਇਸ ਨੇ) ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਕੁਪੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਉਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। (ਸੈਂ) ਅਜ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਸੂਰਮਾ ਹੈ।੨੫।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਉਸ ਸੁੰਦਰ (ਰਾਜੇ) ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸ ਨ ਚਲਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਘਰੋਂ ਇਸਤਰੀ ਕਢ ਕੇ ਫਿਰ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ (ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ) ਜਿਤ ਲਿਆ।੨੬।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਆਨੰਦ ਪੂਰਵਕ ਘਰ ਗਿਆ।੨੭।

ਸੌਰਠਾ

(ਰਾਜਾ) ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਪਛਾਣ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਛਲ ਲਿਆ। ਉਹ (ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਹਾਰ ਕੇ) ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।੨੮।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੩। ੨੬੫੨। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਾਜ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਵੀ (ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ) ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ।੧।

ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਦੇ ਕਹੇ 'ਤੇ ਨ ਆਉਂਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਮੰਜੀ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦਾ। ਉਸ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਖੂਬ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ ਸੀ।੨।

ਬਾਜ ਮਤੀ ਜਿਯ ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਵੈ। ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਪਰ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਵੈ।
ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਏਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ਰਾਜਾ ਕੋ ਦੁਰਮਤਿ ਤੇ ਟਾਰਿਯੋ। ੩।

ਰੂਪਵਤੀ ਜੋ ਤ੍ਰਿਯ ਲਖਿ ਪਾਵੈ। ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਸੋ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵੈ।
ਤੁਮ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯਾ ਬੁਲਾਵੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕਮਾਵੋ। ੪।

ਜਬ ਯੋ ਬਚਨ ਰਾਵ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈ। ਤੋਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਵੈ।
ਜਾ ਕੀ ਰਾਨੀ ਪ੍ਰਭਾ ਉਚਾਰੈ। ਤਾ ਕੇ ਰਾਜਾ ਸੰਗ ਬਿਹਾਰੈ। ੫।

ਯਾ ਮੈ ਕਹੋ ਕਹਾ ਘਟ ਗਈ। ਜਾਨੁਕ ਹੋਹੁ ਭਿਟੋਅਨਿ ਭਈ।
ਜਾ ਤੇ ਮੋਰ ਰਾਵ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ਵਹੈ ਬਾਤ ਹਮਰੇ ਜਿਯ ਭਾਵੈ। ੬।

ਬਲੀ ਏਕ ਸੁੰਦਰ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਤਵਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾਹਿ ਭਿਟਾਯੋ।
ਜਬ ਵਹੁ ਪੁਰਖ ਅਧਿਕ ਰਿਸਿ ਭਰਿਯੋ। ਤਬ ਤਾ ਸੋ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਰਿਯੋ। ੭।

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਕਰਿਯੋ ਰਾਨੀ ਅਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਬਹੁਰਿ ਬਚਨ ਤਿਹ ਪੁਰਖ ਸੋ ਐਸੇ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਾਇ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰਭਾ ਕਹੋ ਕਾ ਰਹੀ। ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਰਾਜੈ ਜੋ ਚਹੀ।
ਜਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋ ਔਰ ਬਿਹਾਰੈ। ਪ੍ਰਿਗ ਤਾ ਕੋ ਸਭ ਜਗਤ ਉਚਾਰੈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਥਮ ਭੋਗ ਮਨ ਭਾਵਤੋ ਰਾਨੀ ਕਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਬਹੁਰਿ ਬਚਨ ਤਾ ਸੋ ਕਹਿਯੋ ਐਸੇ ਰਿਸ ਉਪਜਾਇ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮਰੀ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਰਾਵ ਬੁਲਾਵੈ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕਮਾਵੈ।
ਤੂ ਨਹਿ ਮਰਿਯੋ ਲਾਜ ਕੇ ਮਰਈ। ਪਾਵਕ ਬਿਖੈ ਜਾਇ ਨਹਿ ਜਰਈ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਕੈ ਯਹ ਮੁਰਖ ਰਾਵ ਤੇ ਬਦਲੋ ਲੇਹਿ ਬਨਾਇ।
ਨਾਤਰ ਬਦ੍ਰਿਕਾਸੁਮ ਬਿਖੈ ਗਰੋ ਹਿਮਾਚਲ ਜਾਇ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹੋ ਮੋਹਿ ਸੋ ਕਰੋ। ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੈਕ ਨ ਡਰੋ।
ਇਨ ਕੀਨੋ ਗ੍ਰਿਹ ਖ੍ਰਾਰ ਹਮਾਰੋ। ਮੈਹੁ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਸੰਗ ਬਿਹਾਰੋ। ੧੩।

ਬਾਜ ਮਤੀ (ਰਾਣੀ) ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ।੩।

ਕੋਈ ਰੂਪਵਾਨ ਇਸਤਰੀ ਰਾਣੀ ਵੇਖ ਲੈਂਦੀ, ਤਾਂ ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੋ।੪।

ਜਦ ਰਾਜਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ। ਜਿਸ (ਇਸਤਰੀ) ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਸਦੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਰਮਣ ਕਰਦਾ।੫।

(ਰਾਣੀ ਸੋਚਦੀ) ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਮੈਂ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ('ਭਿਟੋਅਨਿ') ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।੬।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬਲਵਾਨ ਵੇਖਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਜਦ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਤਦ ਉਸ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।੭।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।੮।

ਚੌਪਈ

(ਹੇ ਮਿਤਰ!) ਦਸ, ਤੇਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਜੇ ਰਾਜਾ ਤੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਮਣ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਧਿਕਾਰਦਾ ਹੈ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਾਇਆ।੧੦।

ਚੌਪਈ

(ਅਤੇ ਕਿਹਾ--) ਤੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਲਾਜ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਮਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੜਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਾ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਦਿਕਾਸ਼ਮ (ਬਦਰੀਨਾਥ) ਜਾ ਕੇ ਹਿਮਾਲੇ ਵਿਚ ਗਲ ਜਾ।੧੨।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਰਾਣੀ! ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੇਂਗੀ, ਉਹੀ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ। (ਮੈਂ) ਸਬਕ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਾਂਗਾ।੧੩।

ਚੇਮਾਂਤਕ ਤੁਮ ਪ੍ਰਥਮ ਲਗਾਵੇ। ਸਕਲ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਭੇਸ ਛਕਾਵੇ।
ਜਬ ਤੁਮ ਕੋ ਰਾਜਾ ਲਖਿ ਪੈਰੈ। ਤੁਰਤੁ ਮਦਨ ਕੇ ਬਸਿ ਰ੍ਹੈ ਜੈਰੈ। ੧੪।

ਜਾਰ ਕੇਸ ਸਭ ਦੂਰਿ ਕਰਾਏ। ਭੂਖਨ ਅੰਗ ਅਨੂਪ ਸੁਹਾਏ।
ਜਾਇ ਦਰਸ ਰਾਜਾ ਕੋ ਦਿਯੋ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮੋਹਿ ਆਤਮਾ ਲਿਯੋ। ੧੫।
ਜਬ ਰਾਜੈ ਤਾ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਦੌਰਿ ਸਦਨ ਰਾਨੀ ਕੇ ਆਯੋ।
ਹੇ ਸੁੰਦਰਿ ਮੈ ਤ੍ਰਿਯਿਕ ਨਿਹਾਰੀ। ਜਾਨੁਕ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਕੀ ਪ੍ਰਯਾਰੀ। ੧੬।

ਜੋ ਮੁਹਿ ਤਿਹ ਤੂ ਆਜ ਮਿਲਾਵੈ। ਜੋ ਮਾਗੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸੋ ਪਾਵੈ।
ਰਾਨੀ ਫੂਲਿ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਗਈ। ਜੋ ਮੈ ਚਾਹਤ ਥੀ ਸੋਊ ਭਈ। ੧੭।
ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਰਾਨੀ ਗ੍ਰਿਹ ਆਈ। ਤੋਨ ਜਾਰ ਕੋ ਦਯੋ ਭਿਟਾਈ।
ਜਬ ਤਾ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਹਾਥ ਚਲਾਯੋ। ਪਕਰਿ ਰਾਵ ਕੋ ਤਰੇ ਦਬਾਯੋ। ੧੮।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਪਕਰਿ ਭੁਜਨ ਤੇ ਲਿਯੋ। ਗੁਦਾ ਭੋਗ ਤਾ ਕੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਿਯੋ।
ਤੋਰਿ ਤਾਰਿ ਤਨ ਰੁਪਿਰ ਚਲਾਯੋ। ਅਧਿਕ ਰਾਵ ਮਨ ਮਾਝ ਲਜਾਯੋ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਗੁਦਾ ਭੋਗ ਭੇ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਿਯੋ ਲਜਾਇ।
ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਕਾਹੂੰ ਤ੍ਰਿਯਾਹਿ ਲਯੋ ਨ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ੨੦। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਚੌਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੪। ੨੬੭੨। ਅਫਜ਼ੂ।

ਦੌਹਰਾ

ਦੁਹਿਤਾ ਸਾਹੁ ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਜਾ ਕੋ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਭੀਤਰ ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਮ ਔਰ ਨ ਨਾਰਿ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਅਬਦੁਲ ਨਾਮ ਮੁਲਾਨਾ ਭਾਰੋ। ਸਹਿਰ ਜਹਾਨਾਬਾਦਿ ਉਜਿਯਾਰੋ।
ਹਾਜਰਾਤਿ ਜਬ ਬੈਠਿ ਮੰਗਾਵੈ। ਦੇਵ ਭੂਤ ਜਿਨਾਨ ਬੁਲਾਵੈ। ੨।

ਦੌਹਰਾ

ਦੇਵ ਭੂਤ ਜਿਨਾਤ ਕਹ ਲੇਵੈ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ।
ਜੋਨ ਬਾਤ ਚਿਤ ਮੈ ਰੁਚੈ ਤਿਨ ਤੇ ਲੇਤ ਮੰਗਾਇ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਪੈ ਪਰੀ ਬਹੁਤ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਕੋਊ ਨਾਚਿ ਉਠ ਕੋਊ ਗਾਵੈ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਹਿ। ਦੇਖਨਹਾਰ ਸਭੇ ਬਲਿ ਜਾਵਹਿ। ੪।

(ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ) ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਮ-ਨਾਸਨੀ ਲਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਾ। ਜਦ ਰਾਜਾ ਤੈਨੂੰ (ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ) ਵਿਚ ਵੇਖ ਲਏਗਾ ਤਾਂ ਤੁਰਤ ਕਾਮ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।੧੪।

ਯਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੇ ਅਨੂਪਮ ਗਹਿਣੇ ਸਜਾ ਲਏ। ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾਲੀ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ।੧੫।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਦੌੜ ਕੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਆਇਆ। (ਕਹਿਣ ਲਗਾ--)) ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਮੈਂ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਵੇਖੀ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀ (ਪਾਰਬਤੀ) ਹੋਵੇ।੧੬।

ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਅਜ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇਂ, ਜੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੇਗੀ, ਉਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਂਗੀ। ਰਾਣੀ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਫੁਲ ਗਈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਜੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ, ਉਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।੧੭।

(ਇਹ) ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਘਰ ਆਈ। ਉਸ ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਤਿ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਲਿਆ।੧੮।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਾਂਹਵਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਦਾ-ਭੋਗ ਕੀਤਾ। ਤੋੜ ਤਾੜ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ (ਭਾਵ[] ਗੁਦਾ) ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ (ਇਸ ਕਰ ਕੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲਜਿਤ ਹੋਇਆ।੧੯।

ਦੋਹਰਾ

ਗੁਦਾ-ਭੋਗ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲਜਾਇਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ (ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਨੇੜੇ ਨ ਬੁਲਾਇਆ।੨੦।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੪। ੨੬੭੨। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰੰਗ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਕ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੀ। ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਅਬਦੁਲ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੁਲਾਣਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਬੈਠ ਕੇ 'ਹਾਜਰਾਤ' (ਜਿੰਨ ਭੂਤ) ਮੰਗਵਾਉਣ (ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ) ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੇਓ, ਭੂਤ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।੨।

ਦੋਹਰਾ

(ਉਹ) ਦੇਓਆਂ, ਭੂਤਾਂ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਵੀ ਗੱਲ (ਭਾਵ[] ਵਸਤੂ) ਉਸ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦਾ।੩।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੋਈ ਉਠ ਕੇ ਨਚਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਗਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।੪।

ਲਾਲ ਪਰੀ ਇਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ। ਸਾਹ ਪਰੀ ਸੁਨੁ ਬੈਨ ਹਮਾਰੋ।
ਸੁੰਦਰਿ ਕਲਾ ਕੁਅਰਿ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਜਨੁਕ ਰੂਪ ਕੀ ਰਾਸਿ ਸਵਾਰੀ। ੫।

ਦੌਹਰਾ

ਤਾਹੀ ਤੇ ਬਿਧਿ ਰੂਪ ਲੈ ਕੀਨੇ ਰੂਪ ਅਨੇਕ।
ਰੀਝਿ ਰਹੀ ਮੈ ਨਿਰਖਿ ਛਬਿ ਮਨ ਕ੍ਰਮ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕਹੀ। ਜਾਨੁਕ ਫੂਲਿ ਮਾਲਿਤੀ ਰਹੀ।
ਕਵਨ ਸੁ ਕਬਿ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭਾ ਉਚਾਰੈ। ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਨੁ ਚੜੇ ਸਵਾਰੇ। ੭।

ਮੁਲਾ ਬਾਤ ਸੁਵਨ ਯਹ ਸੁਨੀ। ਬਿਰਹ ਬਿਕਲ ਹੈ ਮੁੰਡੀ ਧੁਨੀ।
ਏਕ ਦੇਵ ਭੋਜਾ ਤਹ ਜਾਈ। ਤਾ ਕੀ ਖਾਟ ਉਠਾਇ ਮੰਗਾਈ। ੮।

ਵਾ ਸੁੰਦਰਿ ਕੇ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਯੋ। ਮੁਲਾ ਕੇ ਸੰਗ ਭੋਗ ਕਮਾਯੋ।
ਬੀਤੀ ਰੈਨਿ ਭੋਰ ਜਬ ਭਯੋ। ਤਿਹ ਪਹੁਚਾਇ ਤਹੀ ਤਿਨ ਦਯੋ। ੯।

ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਤਿਹ ਰੋਜ ਬੁਲਾਵੈ। ਹੋਤ ਉਦੋਤ ਫਿਰੰਗ ਪਠਾਵੈ।
ਮਨ ਮਾਨਤ ਕੇ ਕੇਲਨ ਕਰੈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭੋਗਨ ਭਰੈ। ੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਦੇਵ ਦੇਖਿ ਕਾਜੀ ਨਿਰਖਿ ਸੁੰਦਰਿ ਅਧਿਕ ਡਰਾਇ।
ਨਾਕ ਚੜਾਏ ਰਤਿ ਕਰੈ ਤਾ ਪੈ ਕਛੁ ਨ ਬਸਾਇ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਤਿਨ ਏਕ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ਕਰ ਮੈ ਏਕ ਪੜੁ ਲਿਖਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਕਾਜੀ ਸਾਥ ਬਾਤ ਯੋ ਕਹੀ। ਮੇਰੇ ਹੋਸ ਚਿਤ ਇਕ ਰਹੀ। ੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਅਬ ਲੋ ਸਦਨ ਦਿਲੀਸ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗਨ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਹਿ।
ਯਹੈ ਹੋਸ ਮਨ ਮੈ ਚੁਭੀ ਸੁਨੁ ਕਾਜਿਨ ਕੇ ਨਾਹਿ। ੧੩।
ਦੇਵ ਸਾਥ ਕਾਜੀ ਕਹਿਯੋ ਯਾ ਕੇ ਭਵਨ ਦਿਖਾਇ।
ਬਹੁਰੋ ਖਾਟ ਉਠਾਇ ਕੈ ਦੀਜਹੁ ਹ੍ਯਾ ਪਹੁਚਾਇ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੋ ਦੇਵ ਤਹਾ ਲੈ ਗਯੋ। ਸਭ ਹੀ ਧਾਮ ਦਿਖਾਵਤ ਭਯੋ।
ਸਾਹ ਸਾਹ ਕੋ ਪੂਤ ਦਿਖਾਰਿਯੋ। ਹਰ ਅਰਿ ਸਰ ਤਾ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੫।

ਲਾਲ ਪਰੀ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਪਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਇਕ ਗੱਲ ਸੁਣ। ਇਕ ਕਲਾ ਕੁਅਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਰੂਪ ਦੀ ਖਾਣ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ।੫।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸੇ ਤੋਂ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਮਨ, ਕਰਮ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਕਰ ਕੇ ਰੀਝ ਗਈ ਹਾਂ।੬।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਨੋ ਮਾਲਤੀ ਦਾ ਫੁਲ ਹੋਵੇ। ਕਿਹੜਾ ਕਵੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ ਸੰਵਰ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਪਏ ਹੋਣ।੭।

ਮੁੱਲਾ ਨੇ ਜਦ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਬਿਰਹੋਂ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣ ਲਗਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਦੇਓ ਉਥੇ ਭੋਜਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਜੀ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲਈ।੮।

ਉਸ ਸੁੰਦਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸ ਨ ਚਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੇ) ਭੋਗ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।੯।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਮੁੱਲਾ) ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾਉਂਦਾ। ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਫਿਰੰਗ (ਸ਼ਾਹ) ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ। ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਭੋਗ ਨਾਲ (ਮਨ) ਭਰਦਾ।੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਦੇਓ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸੁੰਦਰੀ ਬਹੁਤ ਡਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਨਕ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਸੀ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਉਪਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ। ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਇੱਛਾ ('ਹੋਸ') ਰਹੀ ਹੈ।੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਹੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ! ਸੁਣੋ, ਮੈਂ ਅਜ ਤਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਹੱਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਹੀ ਇੱਛਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚੁਭੀ ਪਈ ਹੈ।੧੩। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਦੇਓ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਹੱਲ ਵਿਖਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੀ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ।੧੪।

ਚੌਪਈ

ਉਸ (ਪਰੀ) ਨੂੰ ਦੇਓ ਉਥੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਮਹੱਲ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵਿਖਾਇਆ। (ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਕਾਮ ਦੇਵ ('ਹਰ-ਅਰਿ') ਨੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ।੧੫।

ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਵ ਕੇ ਹੇਰਤ ਭਈ। ਪਤਿਯਾ ਡਾਰਿ ਹਾਥ ਤੇ ਦਈ।
ਆਪੁ ਬਹੁਰਿ ਕਾਜੀ ਕੈ ਆਈ। ਉਤਿ ਪਤਿਯਾ ਤਿਨ ਛੋਰਿ ਬਚਾਈ। ੧੬।

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰੰਗ ਰਾਵ ਕੀ ਮੈ ਸੁਤਾ ਲਯਾਵਤ ਦੇਵ ਉਠਾਇ।
ਮੇ ਸੋ ਕਾਜੀ ਮਾਨਿ ਰਤਿ ਦੇਹ ਤਹਾ ਪਹੁਚਾਇ। ੧੭।
ਮੈ ਤੁਮ ਪਰ ਅਟਕਤਿ ਭਈ ਤਾ ਤੇ ਲਿਖਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਮੁਹਿ ਕੀਜੀਯੋ ਦੇਵ ਕਾਜਿਯਹਿ ਘਾਇ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਤਿਨ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਬਹੁ ਕਰੇ। ਜਾ ਤੇ ਦੇਵ ਰਾਜ ਜੂ ਜਰੇ।
ਬਹੁਰਿ ਕਾਜਿਯਹਿ ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਯੋ। ਮੁਸਕ ਬਾਧਿ ਦਰਿਯਾਏ ਡੁਬਾਯੋ। ੧੯।

ਬਹੁਰੇ ਤੋਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਬਰਿਯੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭੋਗਨ ਕਰਿਯੋ।
ਦੇਵਰਾਜ ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋ ਜਾਰਿਯੋ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਕਾਜੀ ਕੋ ਮਾਰਿਯੋ। ੨੦।

ਜੋ ਚਤੁਰਾ ਚਿਤ ਚਰਿਤ ਬਨਾਯੋ। ਮਨ ਮੋ ਚਹਿਯੋ ਵਹੈ ਪਤਿ ਪਾਯੋ।
ਦੇਵ ਰਾਜ ਕੋ ਆਦਿ ਜਰਾਇਸ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਕਾਜੀ ਕਹ ਘਾਇਸ। ੨੧।

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਪੁ ਸੁਤ ਕੇ ਭਰਤਾ ਕਿਯੋ ਚਤੁਰਾ ਚਰਿਤ ਸੁ ਧਾਰਿ।
ਮਨ ਮਾਨਤ ਕੇ ਬਰੁ ਬਰਿਯੋ ਦੇਵ ਕਾਜਿਯਹਿ ਮਾਰਿ। ੨੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਪੈਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੫। ੨੬੯੪। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਧਰਮ ਛੇਤ੍ਰ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਕੇ ਰਥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਿਪੁ ਏਕ।
ਬਾਜ ਰਾਜ ਸੰਪਤਿ ਸਹਿਤ ਜੀਤੇ ਜੁਧ ਅਨੇਕ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਭ੍ਰਮਰ ਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਜਨੁਕ ਚੰਦ੍ਰ ਕੋ ਚੀਰਿ ਨਿਕਾਰੀ।
ਜੋਬਨ ਜੋਬ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਗਿ ਭੁਜੰਗਨ ਮੋਹੈ। ੨।

ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਇਕ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ਜਾਨੁਕ ਆਪੁ ਗਤਿਯੋ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਰਾਨੀ ਲਖਿਯੋ ਜਬੈ ਅਭਿਮਾਨੀ। ਨਿਰਖਿ ਰੂਪ ਹੈ ਗਈ ਦਿਵਾਨੀ। ੩।

ਉਹ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਓ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਪਾਤੀ (ਪਤ੍ਰਿਕਾ) ਸੁਟ ਦਿੱਤੀ।
(ਉਹ) ਆਪ ਫਿਰ ਕਾਜ਼ੀ ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ਉਧਰ ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ।੧੬।

ਦੋਹਰਾ

(ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ) ਮੈਂ ਫਿਰੰਗ ਰਾਜੇ ਦੀ ਧੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਓ ਉਠਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਜ਼ੀ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਫਿਰ) ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।੧੭। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ (ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ) ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬਣਾ ਲਵੋ ਅਤੇ ਦੇਓ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ।੧੮।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਉਸ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀਤੇ। ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਦੇਓ ਸੜ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡੁਬਵਾਇਆ।੧੯।

ਫਿਰ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਕੀਤੇ। (ਪਹਿਲਾਂ) ਦੇਓ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾੜਿਆ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।੨੦।

ਉਸ ਚਾਲਾਕ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ, (ਉਸ ਕਰ ਕੇ) ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਓ ਨੂੰ ਸੜਵਾਇਆ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ।੨੧।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਚਤੁਰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਤੀ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਮਨਚਾਹੇ ਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਦੇਓ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।੨੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੫। ੨੬੯੪। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਧਰਮ-ਖੇਤਰ ਕਰੁਕਸ਼ੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬਚਿਤ੍ਰ ਰਥ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਘੋੜਿਆਂ, ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਭ੍ਰਮਰ ਮਤੀ ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਕਢੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਛਬੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਦੀ ਸੀ (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ) ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਨਾਗ ਤੇ ਭੁਜੰਗ ਮੋਹੇ ਪਏ ਸਨ।੨।

ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸੀ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ) ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਜਦ ਉਸ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋ ਗਈ।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਕੇ ਭਵਨ ਦੀਨੀ ਸਖੀ ਪਠਾਇ।
ਭਵਨ ਬੁਲਾਯੋ ਭਦ੍ਰ ਕਰ ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੪।

ਅਭਿਲ

ਸੁਨਤ ਭਵਾਨੀ ਭਦ੍ਰ ਬਚਨ ਤਹ ਆਇਯੋ।
ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਕੇ ਰੂਪ ਨਿਰਖਿ ਸੁਖ ਪਾਇਯੋ।
ਨਾਥ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਰਹੋ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮੰਗਹੀ।
ਹੋ ਆਜੁ ਸਭੈ ਦੁਖ ਬਿਸਰੇ ਨਿਰਖਤ ਅੰਗ ਹੀ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਤਾ ਕੇ ਨਿਰਖਿ ਬਿਸਰੈ ਸੋਕ ਅਪਾਰ।
ਮੋਦ ਬਢਿਯੋ ਤਨ ਮੈ ਘਨੋ ਸੁਖੀ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰ। ੬।
ਡਾਰੇ ਸਾਰੀ ਨੀਲ ਕੀ ਓਟ ਅਚੂਕ ਚੁਕੈਨ।
ਲਗੇ ਅਟਿਕ ਠਾਢੈ ਰਹੈ ਬਡੇ ਬਿਰਹਿਯਾ ਨੈਨ। ੭।

ਛੰਦ

ਪ੍ਰਥਮ ਬਿਰਹ ਹਮ ਬਰੇ ਮੂੰਡ ਅਪਨੋ ਮੂੰਡਾਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਬਿਰਹਿ ਕੇ ਬਰੇ ਜਟਨ ਕੇ ਸੀਸ ਰਖਾਯੋ।
ਪੂਰਿ ਸੀਸ ਮੈ ਡਾਰਿ ਅਧਿਕ ਜੋਗੀਸ ਕਹਾਏ।
ਜਬ ਤੇ ਬਨ ਕੋ ਗਏ ਬਹੁਰਿ ਪੁਰ ਮਾਝ ਨ ਆਏ। ੮।

ਪ੍ਰਥਮ ਅਤ੍ਰ ਰਿਖਿ ਭਏ ਬਰੀ ਅਨਸੂਆ ਜਿਨਹੂੰ।
ਬਹੁਰਿ ਰਾਮ ਜੂ ਭਏ ਕਰੀ ਸੀਤਾ ਤ੍ਰਿਯ ਤਿਨਹੂੰ।
ਕ੍ਰਿਸਨ ਬਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ਕਰੀ ਸੋਲਹ ਸੈ ਨਾਰੀ।
ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਰਖ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਜਗਤੋਸ ਬਿਥਾਰੀ। ੯।

ਸੁਨਤ ਚਤੁਰਿ ਕੇ ਬਚਨ ਚਤੁਰ ਰੀਝਿਯੋ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ।
ਹਾਵ ਭਾਵ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਬਿਹਸਿ ਇਕ ਗਾਥ ਪ੍ਰਕਾਸੀ।
ਸੁਨੁ ਸੁੰਦਰਿ ਤਵ ਰੂਪ ਅਧਿਕ ਬਿਧਿ ਆਪੁ ਬਨਾਯੋ।
ਹੋ ਤਾ ਤੇ ਹਮਰੋ ਚਿਤ ਤੁਮੈ ਲਖਿ ਅਧਿਕ ਲੁਭਾਯੋ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਏ ਬਚਨ ਕਹਿ ਤਾ ਕੇ ਸਤਹਿ ਟਰਾਇ।
ਬਹੁਰਿ ਭੋਗਿ ਤਾ ਸੋ ਕਰਿਯੋ ਅਧਿਕ ਹਿੰਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੧੧।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਚੁੰਬਨ ਕਰੇ ਆਸਨ ਕਰੇ ਅਨੇਕ।
ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਰੁਚਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ਸੋਕਿ ਨ ਰਹਿਯੋ ਏਕ। ੧੨।
ਰਥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਤਹਾ ਤੁਰਤ ਪਹੁੰਚੁਯੋ ਆਇ।
ਭੇਦ ਸੁਨਤ ਰਾਨੀ ਡਰੀ ਚਿਤ ਮੈ ਅਧਿਕ ਲਜਾਇ। ੧੩।

ਦੌਹਰਾ

ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਦੇ ਘਰ (ਭ੍ਰਮਰ ਮਤੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਸਖੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਭਦ੍ਰ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਭ੍ਰਮਰ ਮਤੀ (ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ) ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੪।

ਅਤਿਲ

ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। (ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--)) ਹੇ ਨਾਥ! (ਮੈਂ) ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਸੁਖ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।੫।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਦੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ (ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਆਨੰਦ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੬। ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਰਦਾ (ਸਾੜੀ) ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਅਚੂਕ ਨੈਣ ਚੁਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ) ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਖੜੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨੈਣ ਬਹੁਤ ਬਿਰਹੋਂ (ਉਪਜਾਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ।੭।

ਛੰਦ

(ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--)) ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਰਹੋਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵਰਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਮੁਨਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਬਿਰਹੋਂ ਨੂੰ ਵਰਿਆ ਤਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਰਖ ਲਈਆਂ। ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾ ਕੇ ਵੱਡਾ ਜੋਗੀਸਰ ਅਖਵਾਇਆ। ਜਦ ਤੋਂ ਬਨ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੜਿਆ।੮।

ਪਹਿਲਾਂ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨਸੂਆ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾਇਆ। ਵਿਸ਼ਣੂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ੧੬ ਸੌ ਨਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਰੀਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਫੈਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।੯।

ਉਸ ਚਾਲਾਕ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ (ਉਹ) ਚਤੁਰ ਸੰਨਿਆਸੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਹਸ ਕੇ ਇਕ ਗਾਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ[] ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਤੇਰਾ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਬਹੁਤ ਲਲਚਾਇਆ ਹੈ।੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਭ੍ਰਮਰ ਕਲਾ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੧੧। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਚੁੰਬਨ ਲਏ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਸਨ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਵੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।੧੨। ਬਚਿਤ੍ਰ ਰਥ ਰਾਜਾ ਉਥੇ ਤੁਰਤ ਆਣ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਡਰੀ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋਈ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਦੇਗ ਬਿਖੈ ਤਾ ਕੇ ਬੈਠਾਰਿਯੋ। ਸਭ ਹੀ ਮੂੰਦਿ ਰੋਜਨਹਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਪੈਠਨ ਪਵਨ ਨ ਤਾ ਮੈ ਪਾਵੈ। ਬੁੰਦ ਬਾਰਿ ਤਿਹ ਬੀਚ ਨ ਜਾਵੈ। ੧੪।

ਜਿਵਰਨ ਸੋ ਤਿਹ ਦ੍ਰਿੜ ਗਹਿ ਲਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਰਾਖਿ ਨਦੀ ਮੈ ਦਯੋ।
ਬਾਧਿ ਤੂੰਬਰੀ ਤਾ ਪਰ ਲੀਨੀ। ਜਾ ਤੇ ਜਾਇ ਦੇਗ ਸੋ ਚੀਨੀ। ੧੫।

ਤਬ ਲੋ ਰਾਵ ਤਹਾ ਗਯੋ ਆਈ। ਉਠਿ ਰਾਨੀ ਅਤਿ ਕਰੀ ਬਡਾਈ।
ਜੋ ਤੁਮ ਭੂਪ ਅਚੂਕ ਕਹਾਵੈ। ਯਾ ਤੁਮਰੀ ਕਹ ਬਿਸਿਖ ਲਗਾਵੈ। ੧੬।

ਤਬ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਤੀਰ ਲਗਾਯੋ। ਭਦਰ ਭਵਾਨੀ ਅਤਿ ਡਰ ਪਾਯੋ।
ਮੋ ਕਹ ਆਜੁ ਰਾਵ ਯਹ ਲੈਹਿ ਹੈ। ਜਾਨੋ ਕਹਾ ਕੋਪ ਕਰਿ ਕਹਿਹੈ। ੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਤਬ ਰਾਜਾ ਹਰਖਤ ਭਯੋ ਤੁਮਰੀ ਤੀਰ ਲਗਾਇ।
ਧੰਨੁਯ ਧੰਨੁਯ ਰਾਨੀ ਕਹਿਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਮੋਦ ਬਢਾਇ। ੧੮।
ਤਬ ਰਾਜਾ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਗਯੋ ਸਕਿਯੋ ਭੇਦ ਨਹਿ ਚੀਨ।
ਇਹ ਛਲੈ ਸੋ ਛਲੀ ਛਲਯੋ ਰਾਨੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨ। ੧੯।
ਪ੍ਰਥਮ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਕਰਿਯੋ ਬਹੁਰਿ ਦੇਗ ਮੈ ਡਾਰਿ।
ਪੁਨਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਰਥ ਕੋ ਛਰਿਯੋ ਐਸੋ ਚਰਿਤ ਸੁ ਧਾਰਿ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਥਮ ਤੀਰ ਤੁਮਰਹਿ ਲਗਾਵਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਭਵਾਨੀ ਭਦ੍ਰ ਡਰਾਇਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਦੇਗ ਤੇ ਕਾਢਿ ਮੰਗਾਯੋ। ਪੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਤਾ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਯੋ। ੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਇਹ ਛਲ ਸੋ ਛਲਿ ਰਾਵ ਕੋ ਤਾ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਇ।
ਬਹੁਰਿ ਭਵਾਨੀ ਭਦ੍ਰ ਕੋ ਦੀਨੋ ਧਾਮ ਪਠਾਇ। ੨੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਛਤੀਸਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੬। ੨੭੧੬। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੌਹਰਾ

ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ ਕੋ ਰਹੇ ਦ੍ਰੁਪਦ ਦੇਵ ਬਡਭਾਗ।
ਸੂਰਬੀਰ ਜਾ ਕੇ ਸਦਾ ਰਹੈ ਚਰਨ ਸੋ ਲਾਗ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਿਨਿਕ ਜਗ੍ਯ ਕੋ ਬਯੋਤ ਬਨਾਯੋ। ਸਭ ਬਿਪ੍ਰਨ ਕੋ ਧਾਮ ਬੁਲਾਯੋ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦੀਨੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਕੋ ਲੀਨੋ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਭ ਛੇਕ ('ਰੋਜਨਹਿ') ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ।
(ਤਾਂ ਜੋ) ਉਸ ਵਿਚ ਪੌਣ ਨ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵੀ ਉਸ ਵਿਚ ਨ ਪੈ ਸਕੇ।੧੪।

(ਫਿਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਸੀਆਂ ('ਜਿਵਰਨ') ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਉਤੇ ਇਕ ਤੂੰਬੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਗ ਪਛਾਣੀ ਜਾ ਸਕੇ।੧੫।

ਤਦ ਤਕ ਰਾਜਾ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਚੂਕ (ਨਿਸ਼ਾਣਾ ਨ ਖੁੰਝਾਣ ਵਾਲੇ) ਰਾਜਾ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹੋ, (ਤਾਂ) ਇਸ ਤੂੰਬੀ ਨੂੰ ਬਾਣ ਮਾਰੋ।੧੬।

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਥੇ ਇਕ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਿਆ। ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਰਾਜਾ ਵੇਖ ਲਏਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਕਹੇਗਾ।੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਤਦ ਰਾਜਾ ਤੂੰਬੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਧਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਕਿਹਾ।੧੮। ਤਦ ਰਾਜਾ ਮਹੱਲ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਛਲ ਲਿਆ।੧੯। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਰਥ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾ ਕੇ ਛਲ ਲਿਆ।੨੦।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰਬੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਰਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ। ਮਗਰੋਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇਗ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲ ਕੇ, ਭਦ੍ਰ ਭਵਾਨੀ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ।੨੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੬। ੨੨੧੬। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਮੱਛਲੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਦ੍ਰੁਪਦ ਦੇਵ ਨਾਂ ਦਾ ਵਡਭਾਗੀ (ਰਾਜਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੂਰਬੀਰ ਉਸ ਦੇ ਸਦਾ ਚਰਨੀ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਯੱਗ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ।੨।

ਦੋਹਰਾ

ਤੋਨ ਅਨਲ ਕੀ ਆਂਚ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਸੁਤਾ ਅਪਾਰ।
 ਨਾਮ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਤਵਨ ਕੇ ਬਿਪ੍ਰਨ ਧਰਿਯੋ ਬਿਚਾਰ। ੩।
 ਤਾ ਪਾਛੇ ਬਿਧਨੈ ਦਯੋ ਪ੍ਰਿਸਟਦੁਮਨ ਸੁਤ ਏਕ।
 ਦ੍ਰੋਣਚਾਰਜ ਕੇ ਛੈ ਨਿਮਿਤ ਜੀਤਨ ਜੁਧ ਅਨੇਕ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਜੋਬਨ ਜਬੈ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਭਯੋ। ਨਿਜ ਜਿਯ ਮੈ ਅਸ ਠਾਟ ਠਟਯੋ।
 ਐਸੋ ਕਛੁ ਸੁਯੰਬਰ ਕਰੋ। ਜਾ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਪਤਿ ਬਰੋ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਏਕ ਮਛ ਕੇ ਉਪਰ ਬਧਯੋ ਬਨਾਇ ਕੈ।
 ਤੇਲ ਡਾਰਿ ਤਰ ਦਿਯੋ ਕਰਾਹ ਚੜਾਇ ਕੈ।
 ਛਾਹ ਹੇਰ ਜੋ ਇਹ ਚਖ ਦਫਿਨ ਮਾਰਿ ਹੈ।
 ਹੋ ਸੋ ਨਰ ਹਮਰੇ ਸਾਥ ਸੁ ਆਇ ਬਿਹਾਰਿ ਹੈ। ੬।
 ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸਨ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਮਛ ਅਛ ਸਰ ਮਾਰੋ ਧਨੁਖ ਚੜਾਇ ਕੈ।
 ਡੀਮ ਡਾਮ ਕਰਿ ਤਾ ਕੇ ਬਿਸਿਖ ਬਗਾਵਹੀ।
 ਹੋ ਲਗੈ ਨ ਤਾ ਕੋ ਚੋਟ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਹੀ। ੭।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਰੈ ਡੀਮ ਡਾਮੈ ਬਡੇ ਸੂਰ ਧਾਵੈ। ਲਗੈ ਬਾਨ ਤਾ ਕੋ ਨ ਰਾਜਾ ਲਜਾਵੈ।
 ਚਲੈ ਨੀਚ ਨਾਰੀਨ ਕੈ ਭਾਤਿ ਐਸੀ। ਮਨੋ ਸੀਲਵੰਤੀ ਸੁ ਨਾਰੀ ਨ ਵੈਸੀ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਐਂਡੇ ਬੈਂਡੇ ਹੂੰ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਚੋਟ ਚਲਾਵੈ ਜਾਇ।
 ਤਾਹਿ ਬਿਸਿਖ ਲਾਗੇ ਨਹੀ ਸੀਸ ਰਹੈ ਨਿਹੁਰਾਇ। ੯।
 ਬਿਸਿਖ ਬਗਾਵੈ ਕੋਪ ਕਰਿ ਤਾਹਿ ਨ ਲਾਗੇ ਘਾਇ।
 ਖਿਸਲਿ ਕਰਾਹਾ ਤੇ ਪਰੈ ਜਰੇ ਤੇਲ ਮੈ ਜਾਇ। ੧੦।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਪਰੇ ਤੇਲ ਮੈ ਭੂਜਿ ਕੈ ਭਾਤਿ ਐਸੀ। ਬਰੇ ਜੁਯੋ ਪਕਾਵੈ ਮਹਾ ਨਾਰਿ ਜੈਸੀ।
 ਕੋਊ ਬਾਨ ਤਾ ਕੋ ਨਹੀ ਬੀਰ ਮਾਰੈ। ਮਰੇ ਲਾਜ ਤੇ ਰਾਜ ਧਾਮੈ ਸਿਧਾਰੈ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਅਧਿਕ ਲਜਤ ਭੂਪਤਿ ਭਏ ਤਾ ਕੋ ਬਾਨ ਚਲਾਇ।
 ਚੋਟ ਨ ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਲਗੀ ਸੀਸ ਰਹੈ ਨਿਹੁਰਾਇ। ੧੨।
 ਪਰੀ ਨ ਪ੍ਰਯਾਰੀ ਹਾਥ ਮੈ ਮਛਹਿ ਲਗਿਯੋ ਨ ਬਾਨ।
 ਲਜਤਨ ਗ੍ਰਿਹ ਅਪਨੇ ਗਏ ਬਨ ਕੋ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ। ੧੩।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ (ਯੱਗ ਦੀ) ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਿਆ ਨਿਕਲੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਰਖ ਦਿੱਤਾ।੩। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਯੁੱਧ ਜਿਤਣ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਦੁਮਨ ਨਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।੪।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਉਂਤ ਸੋਚੀ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੁਅੰਬਰ ਕਰਾਂ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਬੀਰ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ।੫।

ਅਭਿਲ

ਇਕ ਮੱਛ ਨੂੰ ਉਪਰ ਵਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਠਾਂ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਕੜਾਹ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। (ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਰਖੀ ਕਿ) ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਛਾਈਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਵਿਚ (ਤੀਰ) ਮਾਰੇਗਾ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਰਮਣ ਕਰੇਗਾ।੬।

ਦੇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ (ਉਥੇ) ਬੁਲਾ ਲਿਆ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਨੁਸ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ। ਕਈ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਉਸ (ਮੱਛ) ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੱਛ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ (ਹੇਠਾਂ) ਆ ਡਿਗਦੇ ਸਨ।੭।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਬਣ ਠਣ ਕੇ (ਆਕੜ ਕੇ) ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਬਾਣ ਨ ਲਗਣ ਕਾਰਨ ਰਾਜੇ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਲਵਾਨ ਨਾਰੀ ਵੀ ਨ ਹੋਵੇ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਵਿੰਗੇ ਟੇਵੇ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜੇ ਤੀਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੱਛ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰ ਝੁਕਾਏ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।੯। (ਕਈ) ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਂਦੇ ਸਨ, (ਪਰ ਤੀਰ) ਮੱਛ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਨ। (ਉਹ) ਖਿਸਕ ਕੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।੧੦।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਉਹ ਤੇਲ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਰਧ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੱਡੇ ਪਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਉਸ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਿਆ। (ਇਸ ਲਈ) ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ (ਆਪਣੀਆਂ) ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਮੱਛ ਉਤੇ ਬਾਣ ਚਲਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰਾਜੇ ਲਜਿਤ ਹੋਏ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਾਣ ਵੀ ਨ ਵਜਿਆ, ਬਸ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਕੇ (ਬੈਠ ਗਏ)।੧੨। ਮੱਛ ਨੂੰ ਬਾਣ ਨ ਲਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿਆਰੀ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ) ਹੱਥ ਨ ਲਗੀ। ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ (ਕਈ) ਬਨ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਕਥਾ ਤਹ ਭਈ। ਉਤੈ ਕਥਾ ਪੰਡੂਨ ਪਰ ਗਈ।
ਜਹਾ ਦੁਖਿਤ ਵੈ ਬਨਹਿ ਬਿਹਾਰੈ। ਕੰਦ ਮੂਲ ਭਛੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰੈ। ੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਕੁੰਤੀ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਐਸੇ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਾਇ।
ਮਤਸ ਦੇਸ ਮੈ ਬਨ ਘਨੋ ਤਹੀ ਬਿਹਾਰੈ ਜਾਇ। ੧੫।

ਚੌਪਈ

ਪਾਡਵ ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਜਬ ਭਏ। ਮਤਸ ਦੇਸ ਕੀ ਓਰ ਸਿਧਏ।
ਜਹਾ ਸੁਯੰਬਰ ਦੁਪਦ ਰਚਾਯੋ। ਸਭ ਭੂਪਨ ਕੇ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ। ੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਜਹਾ ਸੁਯੰਬਰ ਦੁਪਦੀ ਰਚਿਯੋ ਕਰਾਹ ਤਪਾਇ।
ਤਹੀ ਜਾਇ ਠਾਵੇ ਭਯੋ ਧਨੀ ਧਨੰਜੈ ਰਾਇ। ੧੭।
ਦੋਊ ਪਾਵ ਕਰਾਹ ਪਰ ਰਾਖਤ ਭਯੋ ਬਨਾਇ।
ਬਹੁਰਿ ਮਛ ਕੀ ਛਾਹ ਕਹ ਹੋਰਿਯੋ ਧਨੁਖ ਚੜਾਇ। ੧੮।

ਸਵੈਯਾ

ਕੋਪਿ ਕੁਵੰਡ ਚੜਾਇ ਕੈ ਪਾਰਥ ਮਛ ਕੋ ਦਛਿਨ ਪਛ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਤੰਚਹਿ ਆਨ ਮਹਾ ਕਰਿ ਕੈ ਅਭਿਮਾਨ ਹਕਾਰਿਯੋ।
ਖੰਡਨ ਕੈ ਰਨ ਮੰਡਨ ਜੇ ਬਲਵੰਡਨ ਕੋ ਸਭ ਪੌਰਖ ਹਾਰਿਯੋ।
ਯੋ ਕਹਿ ਬਾਨ ਤਜੁਯੋ ਤਜਿ ਕਾਨਿ ਘਨੀ ਰਿਸਿ ਠਾਨਿ ਤਕਿਯੋ ਤਿਹ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਪਾਰਥ ਧਨੁ ਕਰਖਤ ਭਏ ਬਰਖੇ ਫੂਲ ਅਨੇਕ।
ਦੇਵ ਸਭੈ ਹਰਖਤ ਭਏ ਹਰਖਿਯੋ ਹਠੀ ਨ ਏਕ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਯਹ ਗਤਿ ਦੇਖਿ ਬੀਰ ਰਿਸ ਭਰੇ। ਲੈ ਲੈ ਹਥਿ ਹਥਿਯਾਰਨ ਪਰੇ।
ਯਾ ਜੁਗਿਯਹਿ ਜਮ ਲੋਕ ਪਠੈਹੈ। ਐਚਿ ਦੁਪਦੀ ਨਿਜੁ ਤ੍ਰਿਯ ਕੈਹੈ। ੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਤਬ ਪਾਰਥ ਕੇਤੇ ਕਟਕ ਕਾਟੇ ਕੋਪ ਬਢਾਇ।
ਕੇਤੇ ਕਟਿ ਡਾਰੇ ਕਟਿਨ ਕਾਟੇ ਕਰੀ ਬਨਾਇ। ੨੨।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਉਥੇ ਹੋਈ। ਉਧਰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਂਡਵਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਬਨ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾ ਕੇ ਅਤੇ ਹਿਰਨ (ਜਾਂ ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂ) ਮਾਰ ਕੇ (ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਸਨ)।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ (ਅਥਵਾ] ਵੇਖ ਕੇ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਤਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਨ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਵਿਚਰੀਏ।੧੫।

ਚੌਪਈ

ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਮਤਸ ਦੇਸ ਵਲ ਚਲ ਪਏ। ਜਿਥੇ ਦੁਪਦ ਨੇ ਸੁਅੰਬਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਜਿਥੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੇ ਕੜਾਹ ਤਪਾ ਕੇ ਸੁਅੰਬਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਧਨੁਸ ਬਾਣ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਰਾਜਾ ਅਰਜਨ ਜਾ ਖੜੋਤਾ।੧੭। ਉਸ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਕੜਾਹ ਉਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੱਛ ਦੀ ਪਰਛਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਧਨੁਸ ਕਸ ਲਿਆ।੧੮।

ਸਵੈਯਾ

ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਧਨੁਸ ਖਿਚ ਕੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਮੱਛ ਦੀ ਸਜੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਕੰਨ ਤਕ ਡੋਰੀ ਖਿਚ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ਲਲਕਾਰਿਆ ਕਿ ਖੰਡ ਖੰਡ ਦੇ ਰਣ ਨੂੰ ਮੰਡਣ ਵਾਲੇ (ਰਾਜੇ) ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਰੋਹ ਵਧਾ ਕੇ, ਕੰਨ ਤਕ ਖਿਚ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ।੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਅਰਜਨ ('ਪਾਰਥ') ਦੇ ਧਨੁਸ ਨੂੰ ਖਿਚਣ ਨਾਲ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰਖਾ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ (ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ) ਹਠੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਹੋਇਆ।੨੦।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਪਏ। (ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਕਿ) ਇਸ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਯਮ-ਲੋਕ ਭੇਜੀਏ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾਈਏ।੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਤਦ ਅਰਜਨ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾ ਕੇ ਕਈ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹਾਥੀ ਕਟ ਦਿੱਤੇ।੨੨।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤੇ ਛਤ੍ਰਿ ਛੋਕੇ ਕਿਤੇ ਛੈਲ ਛੋਰੇ। ਕਿਤੇ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰੀਨ ਕੇ ਛਤ੍ਰ ਤੋਰੇ।
ਕਿਤੇ ਹਾਕਿ ਮਾਰੇ ਕਿਤੇ ਮਾਰਿ ਡਾਰੈ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਬਾਜੇ ਸੁ ਮਾਰੂ ਨਗਾਰੇ। ੨੩।

ਦੋਹਰਾ

ਅਨ ਵਰਤ੍ਯਨ ਨਿਰਵਰਤ ਕੈ ਅਬਲਾ ਲਈ ਉਠਾਇ।
ਡਾਰਿ ਕਾਪਿ ਪ੍ਰਜ ਰਥ ਲਈ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਕੇ ਘਾਇ। ੨੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤੀ ਬਾਹ ਕਾਟੇ ਕਿਤੇ ਪਾਵ ਤੋਰੇ। ਮਹਾ ਜੁਧ ਸੋਡੀਨ ਕੇ ਛਤ੍ਰ ਛੋਰੇ।
ਕਿਤੇ ਪੇਟ ਫਾਟੇ ਕਿਤੇ ਠੌਰ ਮਾਰੇ। ਗਿਰੇ ਭਾਤਿ ਐਸੀ ਸੁ ਮਾਨੋ ਮੁਨਾਰੇ। ੨੫।

ਚੌਪਈ

ਦਸ ਹਜਾਰ ਹੈਵਰ ਹਨਿ ਡਾਰਿਯੋ। ਬੀਸ ਹਜਾਰ ਹਾਥਯਹਿ ਮਾਰਿਯੋ।
ਏਕ ਲਛ ਰਾਜਾ ਰਥ ਘਾਯੋ। ਬਹੁ ਪੈਦਲ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠਾਯੋ। ੨੬।

ਦ੍ਰੋਣਜ ਦ੍ਰੋਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਭੂਰਸੁਵਾ ਕੁਰਰਾਇ।
ਅਮਿਤ ਸੰਗ ਸੈਨਾ ਲਏ ਸਭੈ ਪਹੁੰਚੈ ਆਇ। ੨੭।

ਸਵੈਯਾ

ਯਾ ਦੁਪਦਾ ਤੁਮਤੇ ਸੁਨੁ ਰੇ ਸਠ ਜੀਤਿ ਸੁਖੰਬਰ ਮੈ ਹਮ ਲੈਰੈ।
ਸਾਂਗਨ ਸੂਲਨ ਸੈਥਿਨ ਸੋ ਹਨਿ ਕੈ ਤੁਹਿ ਕੇ ਜਮ ਧਾਮ ਪਠੈਰੈ।
ਡਾਰਿ ਰਬੋਤਮ ਮੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਕਤ ਭਾਜਤ ਹੈ ਜੜ ਜਾਨ ਨ ਦੈਰੈ।
ਏਕ ਨਿਦਾਨ ਕਰੈ ਰਨ ਮੈ ਕਿਯੋ ਪਾਰਥ ਹੀ ਕਿ ਦੁਜੋਧਨ ਹੈਰੈ। ੨੮।

ਚੌਪਈ

ਤੋ ਕਹ ਜੀਤਿ ਜਾਨ ਨਹਿ ਦੈਰੈ। ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਹਾਨੇ ਬਾਗਨ ਹੈਰੈ।
ਏਕ ਨਿਦਾਨ ਕਰੈ ਰਨ ਮਾਹੀ। ਕੈ ਪਾਡਵ ਕੈ ਕੈਰਵ ਨਾਹੀ। ੨੯।

ਅਤਿਲ

ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਰਥ ਭਾਨੁਜ ਕੋ ਬਿਸਿਖ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ।
ਤਾ ਪਾਛੇ ਕੁਰਰਾਵਿ ਕ੍ਰਾਂਡ ਭੇ ਮਾਰਿਯੋ।
ਭੀਮ ਭੀਖਮਹਿ ਸਾਇਕ ਹਨੇ ਰਿਸਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਦ੍ਰੋਣ ਦ੍ਰੋਣਜਾਨੁਜ ਕੇ ਘੋਰਨ ਘਾਇ ਕੈ। ੩੦।

ਭੂਰਸੁਵਾ ਕੋ ਬਹੁਰਿ ਬਾਣ ਸੋ ਬਸਿ ਕਿਯੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਜਹਿ ਬਹੁਰਿ ਮੂਰਛਨਾ ਕਰਿ ਲਿਯੋ।
ਹਠੀ ਕਰਣ ਤਬ ਧਾਯੋ ਕੋਪ ਬਢਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਰਣ ਕਿਯੋ ਸਨੰਮੁਖ ਆਇ ਕੈ। ੩੧।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤਨੇ ਛਤ੍ਰ ਛੇਕ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸੂਰਮੇ ਛਤ੍ਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਤਨੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਛਤ੍ਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ (ਉੱਜ ਹੀ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੂ ਨਗਾਰੇ ਵਜਣ ਲਗੇ।੨੩।

ਦੋਹਰਾ

ਨ ਹਟਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉਠਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਰਜਨ ('ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਜ') ਬਹੁਤ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਰਥ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ।੨੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਵਢ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਨ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਛਤ੍ਰ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਫਟ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਉਥੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗ ਪਏ ਹਨ ਮਾਨੇ ਮੁਨਾਰੇ ਹੋਣ।੨੫।

ਚੌਪਈ

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਕ ਲੱਖ ਰਾਜੇ, ਰਥ ਆਦਿ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਦਲਾਂ ਨੂੰ ਯਮ-ਲੋਕ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੨੬।

ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ (ਅਸ਼੍ਰੁਸਥਾਮਾ), ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ, ਕਰਨ, ਭੂਰਸ਼ੁਵਾ ਅਤੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ।੨੭।

ਸਵੈਯਾ

(ਕਹਿਣ ਲਗੇ--) ਹੇ ਦੁਸ਼ਟ! ਸੁਣ, ਇਹ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੁਅੰਬਰ ਵਿਚ ਜਿਤ ਲਵਾਂਗੇ। ਬਰਛੇ, ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਅਤੇ ਬਰਛੀਆਂ ('ਸੈਥਿਨ') ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਯਮਲੋਕ ਭੇਜਾਂਗੇ। ਸੋਹਣੇ ਰਥ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਿਥੇ ਭਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੇ ਮੂਰਖ! (ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ) ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ। (ਅਸੀਂ ਹੁਣ) ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਛੱਡਾਂਗੇ ਕਿ ਜਾਂ ਅਰਜਨ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਦੁਰਯੋਧਨ।੨੮।

ਚੌਪਈ

ਤੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ। ਲਹੂ ਨਾਲ ਸਫ਼ੈਦ ਬਸਤ੍ਰ ਸੋਹਣੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। (ਅਜ) ਰਣ ਵਿਚ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਜਾਂ ਪਾਂਡਵ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ ਕੌਰਵ।੨੯।

ਅੰਤਲ

ਅਰਜਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨ ('ਭਾਨੁਜ') ਨੂੰ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਧਨੁਸ਼ ਤੇ ਤੀਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਭੀਮ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਭੀਸ਼ਮ (ਪਿਤਾਮਾ) ਨੂੰ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਜੋ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਅਸ਼੍ਰੁਸਥਾਮਾ) ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਗਿਆ।੩੦।

ਫਿਰ ਭੂਰਸ਼ੁਵਾ ਨੂੰ ਬਾਣ (ਮਾਰ ਕੇ) ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਹਠੀ ਕਰਨ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਕੇ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ।੩੧।

ਏਕ ਬਿਸਿਖ ਅਰਜੁਨ ਕੇ ਉਰ ਮੈ ਮਾਰਿਯੋ।
ਗਿਰਿਯੋ ਮੂਰਛਨਾ ਧਰਨਿ ਨ ਨੈਕ ਸੰਭਾਰਿਯੋ।
ਤਬੈ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਸਾਇਕ ਧਨੁਖ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਕੋ ਦਿਯੋ ਛਿਨਿਕ ਮੋ ਮਾਰਿ ਕੈ। ੩੨।

ਏਕ ਬਿਸਿਖ ਭਾਨੁਜ ਕੇ ਉਰ ਮੈ ਮਾਰਿਯੋ।
ਦੁਤਿਯ ਬਾਨ ਸੋ ਦੁਰਜੋਧਨਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ।
ਭੀਖਮ ਭੂਰਸੁਵਾਹਿ ਦੁੱਣ ਘਾਇਲ ਕਰਿਯੋ।
ਹੋ ਦੁੱਣਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਸਾਸਨ ਕੇ ਸ੍ਰਯੰਦਨ ਹਰਿਯੋ। ੩੩।

ਦੌਹਰਾ

ਸਭੈ ਸੂਰ ਹਰਖਤ ਭਏ ਕਾਯਰ ਭਯੋ ਨ ਏਕ।
ਮਾਚਿਯੋ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰਣ ਨਾਚੇ ਸੁਭਟ ਅਨੇਕ। ੩੪।

ਅਤਿਲ

ਰਾਜ ਬਾਜ ਤਾਜਿਯਨ ਸੁ ਦਯੋ ਗਿਰਾਇ ਕੈ।
ਸਾਜ ਬਾਜ ਸਾਜਿਯਨ ਸੁ ਗੈਨ ਫਿਰਾਇ ਕੈ।
ਹੈ ਪਾਖਰੇ ਸੰਘਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਪੈਦਲ ਰਥੀ ਬਿਦਾਰੇ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ। ੩੫।

ਚੌਪਈ

ਪਹਰ ਏਕ ਰਾਖੇ ਅਟਕਾਈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਕਰੀ ਲਰਾਈ।
ਗਹਿ ਧਨੁ ਪਾਨ ਧਨੰਜੈ ਗਾਜਿਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਸੈਨ ਕੈਰਵਨ ਭਾਜਿਯੋ। ੩੬।

ਦੌਹਰਾ

ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਜੁਧ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਪਾਰਥ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸੰਨਯ।
ਕਹਿਯੋ ਆਜੁ ਤੈ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਧਰਨੀ ਤਲ ਮੈ ਧੰਨਯ। ੩੭।

ਚੌਪਈ

ਮੈ ਅਬ ਬਿਕਿ ਦਾਮਨ ਬਿਨੁ ਗਯੋ। ਜਨੁ ਤੈ ਦਾਸ ਮੇਲ ਕੋ ਲਯੋ।
ਜੋ ਕਛੁ ਕਹੋ ਕਾਰਜ ਤਵ ਕਰਿਹੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨ ਤੇ ਨੇਕੁ ਨ ਡਰਿਹੋ। ੩੮।

ਦੌਹਰਾ

ਤਰੁਨ ਬਿਧਾਤੈ ਤੂ ਕਰਿਯੋ ਤਰਨੀ ਕੀਨੋ ਮੋਹਿ।
ਕੇਲ ਕਰੇ ਬਿਨੁ ਜਾਤ ਲੈ ਲਾਜ ਨ ਲਾਗਤ ਤੋਹਿ। ੩੯।

ਚੌਪਈ

ਬਾਨਾਵਲੀ ਧਨੰਜੈ ਧਾਰੀ। ਮੁਰਛਿਤ ਸਕਲ ਸੈਨ ਕਰਿ ਡਾਰੀ।
ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰਿਯੋ ਸੋਊ। ਤਾ ਕੋ ਦੇਖਤ ਭਯੋ ਨ ਕੋਊ। ੪੦।

(ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਤੀਰ ਅਰਜਨ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਸੰਭਲ ਨ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਤਦੋਂ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੇ ਧਨੁਸ਼ ਬਾਣ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੩੨।

(ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਤੀਰ ਕਰਨ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ। ਦੂਜਾ ਬਾਣ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। (ਫਿਰ) ਭੀਸ਼ਮ, ਭੂਰਸ਼ੁਵਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ। (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ) ਅਸ਼ੁਸਥਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ, ਦੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੩੩।

ਦੋਹਰਾ

(ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਇਰ ਨ ਬਣਿਆ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚੰਡ ਯੁੱਧ ਮਚਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਸੂਰਮੇ ਯੁੱਧ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਗਏ।੩੪।

ਅਭਿਲ

ਸ਼ਾਹੀ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ੀ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਕੇ ਡਿਗਾ ਦਿੱਤੇ। ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਜ਼-ਸਮਾਨ ਸਹਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਫਿਰਾ ਦਿੱਤਾ (ਅਰਥਾਤ\ ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚੁਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਣ ਮਾਰ ਕੇ ਪੈਦਲ ਅਤੇ ਰਥਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੩੫।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਪਹਿਰ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਟਕਾਈ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਸ਼ ਫੜ ਕੇ ਅਰਜਨ ਗਜਿਆ, ਤਦ ਹੀ ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਭਜ ਗਈ।੩੬।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਯੁੱਧ ਵੇਖ ਕੇ ਅਰਜਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ! ਤੂੰ ਅਜ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਧੰਨ ਹੈਂ।੩੭।

ਚੌਪਈ

ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਿਨਾ ਦੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕ ਗਿਆ ਹਾਂ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਤੂੰ ਦਾਸ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੇਂਗੀ, ਉਹੀ ਕੰਮ (ਮੈਂ) ਕਰਾਂਗਾ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਗਾਏ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।੩੮।

ਦੋਹਰਾ

(ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਮਰਦ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। (ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ) ਕੋਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।੩੯।

ਚੌਪਈ

ਅਰਜਨ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਮੂਰਛਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਿਆ।੪੦।

ਦੋਹਰਾ

ਚੁੰਬਨ ਆਸਨ ਲੈ ਘਨੇ ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਦੁਪਤੀਸ।
ਤਾ ਪਰ ਕੋਊ ਨ ਪਰ ਸਕੇ ਠਟਕਿ ਰਹੇ ਅਵਨੀਸ। ੪੧।
ਜੀਤਿ ਕੈਰਵਨ ਕੇ ਦਲਹਿ ਦੁਪਤਿਹ ਲਯੋ ਛਿਨਾਇ।
ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰੇ ਹਾਰੇ ਗਏ ਧੰਨਯ ਧੰਨਜੈ ਰਾਇ। ੪੨।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਥਮ ਸੂਚਮਾ ਸਕਲ ਨਿਵਾਰੇ। ਬਚੇ ਭਾਜੇ ਭਿਰੇ ਤੇ ਮਾਰੇ।
ਜੀਤਿ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਅਤਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਤਬ ਪਾਰਥ ਗ੍ਰਿਹ ਓਰ ਸਿਧਾਯੋ। ੪੩। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਸੈਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੭। ੨੭੫੯। ਅਫ੍ਰਜ਼ੁੰ।*

ਚੌਪਈ

ਆਭਾਵਤੀ ਓਡਛੇ ਰਾਨੀ। ਸੁੰਦਰੀ ਭਵਨ ਚੌਦਹੂੰ ਜਾਨੀ।
ਤਾ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਰੂਪ ਬਿਰਾਜੈ। ਸੁਰੀ ਆਸੁਰਿਨਿ ਕੋ ਮਨੁ ਲਾਜੈ। ੧।
ਰੂਪਮਾਨ ਤਿਹ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਚੀਤਿ ਮੀਤ ਕਰਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਵਾ ਕੇ ਧਾਮ ਬੁਲਾਵਨ ਕੀਨੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਆਸਨ ਦੀਨੋ। ੨।
ਤਾਹਿ ਕੇਸਅਰਿ ਬਕਤੁ ਲਗਾਯੋ। ਸਭ ਕੇਸਨ ਕੋ ਦੂਰਿ ਕਰਾਯੋ।
ਪੁਰਖਹੁ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਡਾਰੀ। ਮਿਤ ਪਤਿ ਲੈ ਤੀਰਥਨ ਸਿਧਾਰੀ। ੩।
ਪਤਿ ਕੋ ਕਹੀ ਬਾਤ ਸਮੁਝਾਈ। ਮੋਰੀ ਹਿਯਾ ਬਹਿਨ ਇਕ ਆਈ।
ਤਾਹਿ ਸੰਗ ਲੈ ਤੀਰਥ ਲੈਹੋ। ਸਭ ਹੀ ਪਾਪ ਬਿਦਾ ਕਰ ਦੈਹੋ। ੪।

ਅਤਿਲ

ਪਤਿ ਮਿਤ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਈ ਤੀਰਥਨ।
ਐਸ ਸਹੇਟ ਬਨਾਈ ਅਪਨੇ ਯਾਰ ਤਨ।
ਜਬ ਪਿਯ ਲੈ ਗੰਗਾ ਮਹਿ ਨੈਹੋ ਜਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਭਗਨੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਿ ਮਿਲੋਗੀ ਆਇ ਕੈ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਮੀਤ ਨਾਥ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ ਤਹ ਕੋ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨਨ ਬਿਤਾਇ ਕੈ ਗੰਗ ਕਿਯੋ ਇਸਨਾਨ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਪਤਿ ਕੋ ਸੰਗ ਗੰਗ ਲੈ ਨੁਾਈ। ਭਾਖਿ ਬਹਿਨਿ ਤਾ ਸੋ ਲਪਟਾਈ।
ਮਨ ਮਾਨਤ ਤਿਨ ਕੋਲ ਕਮਾਯੋ। ਮੂਰਖ ਕੰਤ ਭੇਵ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ੭।

ਦੋਹਰਾ

ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਚੁੰਬਨ ਅਤੇ ਆਸਨ ਲਛੀ ਕੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੇ ਪਤੀ (ਅਰਜਨ) ਨੇ ਰਤੀ ਮਨਾਈ। ਉਸ (ਅਰਜਨ) ਉਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨ ਪੈ ਸਕਿਆ, ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਠਠੰਬਰ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ।੪੧। ਕੌਰਵਾਂ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਖੋਹ ਲਈ। (ਸਾਰੇ) ਰਾਜੇ ਮਾਰ ਖਾ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ। (ਸਚਮੁਚ) ਅਰਜਨ ਰਾਜਾ ਧੰਨ ਹੈ।੪੨।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜੋ ਲੜੇ ਉਹ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਜੋ ਭਜੇ ਉਹ ਬਚ ਗਏ। ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਘਰ ਵਲ ਚਲ ਪਿਆ।੪੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੭। ੨੭੫੯। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਓਡਛਾ (ਉੜੀਸਾ) ਦੇਸ ਦੀ ਆਭਾਵਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ (ਆਪਣੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਾਰਨ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਿਰਾਜਿਆ (ਵੇਖ ਕੇ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।੧।

(ਇਕ ਵਾਰ) ਉਸ ਨੇ ਰੂਪਮਾਨ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਕੇ ਮਿਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਨ ਦਿੱਤੇ।੨।

ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਰੋਮਨਾਸਨੀ ਲਗਾਈ। ਸਾਰੇ ਵਾਲ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਿਤਰ ਅਤੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਉਤੇ ਚਲੀ ਗਈ।੩।

ਪਤੀ ਨੂੰ (ਇਹ) ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਥੇ ਇਕ ਭੈਣ ਆਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾਪ ਧੋ ਦਿਆਂਗੇ।੪।

ਅਠੀਹ

(ਉਹ) ਪਤੀ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ (ਉਸ ਨੇ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਪਤੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਉਹ (ਮਿਤਰ ਨੂੰ) ਮੂੰਹੋਂ ਭੈਣ ਕਹਿ ਕੇ ਆ ਮਿਲੇਗੀ।੫।

ਦੋਹਰਾ

ਪਤੀ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਚਲ ਪਈ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਉਪਰੰਤ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।੬।

ਚੌਪਈ

ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭੈਣ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ (ਮਿਤਰ) ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਈ। ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਚਾਹੀ ਕੇਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਪਤੀ ਨੇ (ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।੭।

ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਤਾ ਸੋ ਲਪਟਾਈ। ਮਨ ਮਾਨਤ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋਲ ਕਮਾਈ।
ਦਿਨ ਦੇਖਤ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋਲ ਕਮਾਯੋ। ਮੂਰਖ ਕੰਤ ਭੇਵ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ੮।

ਦੌਹਰਾ

ਮਨ ਮਾਨਤ ਕੋ ਮਾਨਿ ਰਤਿ ਦੀਨੋ ਜਾਰ ਉਠਾਇ।
ਮੁਖ ਬਾਏ ਮੂਰਖ ਰਹਿਯੋ ਭੇਦ ਨ ਸਕਿਯੋ ਪਾਇ। ੯। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਅਠਤੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੮। ੨੭੬੯। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਅਤਿਲ

ਮਾਨਣੇਸੁਰੀ ਰਾਨੀ ਅਤਿਹਿ ਸੁ ਸੋਹਨੀ।
ਸਿੰਘ ਗਰੂਰ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਚਿਤ ਕੀ ਮੋਹਨੀ।
ਬੈਰਮ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਕਿਯੋ ਜਬ ਤਿਨ ਜਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮਦਨ ਬਸ੍ਯ ਹੈ ਗਿਰੀ ਭੂਮਿ ਮੁਰਛਾਇ ਕੇ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਉਠਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਅਧਿਕ ਲਗਾਈ। ਕਾਮ ਕੋਲ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕਮਾਈ।
ਬਹੁਰਿ ਜਾਰ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਸੁਨੋ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤੁਮ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ। ੨।
ਤੋ ਲਖਿ ਹੋ ਮੈ ਤੁਮੈ ਪ੍ਰਯਾਰੋ। ਪਤਿ ਦੇਖਤ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰੋ।
ਤਬ ਤੈਸੀ ਤ੍ਰਿਯ ਘਾਤ ਬਨਾਈ। ਸੋ ਮੈ ਤੁਮ ਸੋ ਕਹਤ ਸੁਨਾਈ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਤਿਨ ਘਰ ਭੀਤਰ ਪੀਰ ਕੋ ਰਾਖਿਯੋ ਥਾਨ ਬਨਾਇ।
ਮਾਨਣੇਸੁਰੀ ਘਾਤ ਲਖਿ ਦੀਨੋ ਤਾਹਿ ਗਿਰਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਢਾਹਿ ਥਾਨ ਨਿਜੁ ਪਤਿਹਿ ਦਿਖਾਯੋ। ਪੀਰ ਨਾਮ ਲੈ ਅਤਿ ਡਰ ਪਾਯੋ।
ਰੇਸ ਅਬੈ ਸੁਰਤਾਨ ਬਢੈਹੈ। ਤੋ ਕੋ ਡਾਰਿ ਖਾਟ ਤੇ ਦੈਹੈ। ੫।
ਪ੍ਰਥਮ ਡਾਰਿ ਤਹ ਤੇ ਤੁਹਿ ਦੈ ਹੈ। ਬਹੁਰਿ ਖਾਟ ਕੇ ਤਰੇ ਦਬੈ ਹੈ।
ਮੋ ਕਹ ਪਕਰਿ ਤਹਾ ਹੀ ਡਰਿ ਹੈ। ਦੁਹੁੰਅਨਿ ਕੋ ਗੋਡਨ ਸੋ ਮਰਿ ਹੈ। ੬।
ਰਸਰਨ ਸਾਥ ਬੰਧ ਕਰਿ ਲੈ ਹੈ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਤੋ ਕੋ ਉਲਟੈ ਹੈ।
ਔਧ ਖਾਟ ਤਵ ਉਪਰਿ ਡਰਿ ਹੈ। ਬਹੁਰਿ ਤੁਮੈ ਜਾਨਨ ਸੋ ਮਰਿ ਹੈ। ੭।
ਪ੍ਰਥਮ ਕਥਾ ਤਾ ਸੋ ਯੋ ਕਹੀ। ਖਾਟ ਡਾਰਿ ਪਤਿ ਸੋ ਸ੍ਰੈ ਰਹੀ।
ਜਬ ਸੋਯੋ ਤਾ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਯੋ। ਦ੍ਰਿੜ ਰਸਰਨ ਕੇ ਸਾਥ ਬੰਧਾਯੋ। ੮।
ਜਿਵਰਨ ਸਾਥ ਬਾਧਿ ਤਿਹ ਗਈ। ਸੋਇ ਰਹਿਯੋ ਜੜ ਸੁਧਿ ਨ ਲਈ।
ਖਾਟ ਤਰੇ ਇਹ ਭਾਤਿ ਕਰੋ ਹੈ। ਜਾਨੁਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਿਰੀ ਪੈ ਸੋਹੈ। ੯।

ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਲਿਪਟੀ ਅਤੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਦਿਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਪਤੀ ਨੇ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਆ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਮਨਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੂਰਖ (ਪਤੀ) ਮੂੰਹ ਅਡੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਪਰ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ।੯।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੨੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੨੮। ੨੨੬੮। ਚਲਦਾ।*

ਅਤਿਲ

ਮਾਨਣੇਸ਼ੁਰੀ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗਰੂਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ (ਰਾਣੀ) ਨੇ ਜਦ ਬੈਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਾਮ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਠ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਯਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ।੨।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਤਦ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਪਤੀ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰ। ਤਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ। ਉਹ ਮੈਂ (ਹੁਣ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।੩।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪੀਰ ਦਾ ਇਕ ਥਾਨ (ਥੋਹ) ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਮਾਨਣੇਸ਼ੁਰੀ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਗਾ ਦਿੱਤਾ।੪।

ਚੌਪਈ

ਥਾਨ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਪੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਡਰਾਇਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਪੀਰ (ਸੁਲਤਾਨ ਸਖੀ ਸਰਵਰ) ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਦੇਵੇਗਾ।੫।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਡਿਗਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਦਬ ਦੇਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਕੜ ਕੇ ਉਥੇ ਸੁਟ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇਗਾ।੬।

ਰਸਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਉਲਟਾਏਗਾ। ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਉਲਟੀ ਮੰਜੀ ਸੁਟੇਗਾ, ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਜਾਨੋ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ।੭।

ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੀ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸੌ ਗਈ। ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਤਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਰਸਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।੮।

ਉਸ ਨੂੰ (ਉਸ ਨੇ) ਰਸਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਮੂਰਖ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ, (ਕੋਈ) ਜਾਗ ਨ ਆਈ। ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਲੋਥ ਅਰਥੀ ਉਤੇ ਪਈ ਹੋਵੇ।੯।

ਦੋਹਰਾ

ਖਾਟ ਸਾਥ ਦ੍ਰਿੜ ਬਾਧਿ ਕੈ ਔਧ ਦਿਯੋ ਉਲਟਾਇ।
ਚੜਿ ਬੈਠੀ ਤਾ ਪਰ ਤੁਰਤੁ ਜਾਰ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਇ। ੧੦।

ਅੰਤਲ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਜਾਰ ਬਜਾਇ ਕੈ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਆਸਨ ਲਏ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਚੁੰਬਨ ਆਲਿੰਗਨ ਲੀਨੇ ਰੁਚਿ ਮਾਨਿ ਕੈ।
ਹੋ ਤਰ ਡਾਰਿਯੋ ਜੜ ਰਹਿਯੋ ਮੋਨ ਮੁਖਿ ਠਾਨਿ ਕੈ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਹਾਹਿ ਹਾਇ ਤਰ ਪਰਿਯੋ ਉਚਾਰੈ। ਕਹਾ ਕਰਿਯੋ ਤੈ ਪੀਰ ਹਮਾਰੈ।
ਤੁਮੈ ਤ੍ਰਯਾਗ ਮੈ ਅਨਤ ਨ ਪਾਯੋ। ਜੈਸੋ ਕਿਯੋ ਤੈਸੋ ਫਲ ਪਾਯੋ। ੧੨।

ਅੰਤਲ

ਅਬ ਮੋਰੋ ਅਪਰਾਧ ਛਿਮਾਪਨ ਕੀਜਿਯੈ।
ਕਛੂ ਚੂਕ ਜੋ ਭਈ ਛਿਮਾ ਕਰਿ ਲੀਜਿਯੈ।
ਤੋਹਿ ਤ੍ਰਯਾਗਿ ਕਰਿ ਅਨਤ ਨ ਕਿਤਹੂੰ ਜਾਇਹੋ।
ਹੋ ਪੀਰ ਤੁਹਾਰੇ ਸਾਲ ਸਾਲ ਮੈ ਆਇਹੋ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਜਾਰ ਭੋਗ ਦ੍ਰਿੜ ਜਬ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਛੋਰਿ ਤਰੇ ਤੇ ਦਯੋ।
ਪ੍ਰਥਮ ਮੀਤ ਨਿਜੁ ਤ੍ਰਿਯ ਨੈ ਟਾਰਿਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਆਨਿ ਕੈ ਰਾਵ ਉਠਾਰਿਯੋ। ੧੪।
ਮੂਰਖ ਕਛੂ ਭੇਵ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ਜਾਨਿਯੋ ਮੋਹਿ ਪੀਰ ਪਟਕਾਯੋ।
ਬੰਧਨ ਛੂਟੇ ਸੁ ਥਾਨ ਸਵਾਰਿਯੋ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਚਰਿਤ ਨ ਜਿਯ ਮੈ ਧਾਰਿਯੋ। ੧੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਉਨਤਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੩੯। ੨੭੮੩। ਅਫ਼ਰੀਂ।

ਦੋਹਰਾ

ਹਿਜਲੀ ਬੰਦਰ ਕੇ ਰਹੈ ਬਾਨੀ ਰਾਇ ਨਰੇਸ।
ਮੇਘਮਤੀ ਰਾਨੀ ਤਹਾ ਰਤਿ ਕੇ ਰਹਤ ਸੁਬੋਸ। ੧।
ਮਜਲਿਸਿ ਰਾਇ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਰੀਝਿ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਇ।
ਬੋਲਿ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਕਿਯੋ ਰਘੁਪਤਿ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਇ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਬਾਨੀ ਰਾਇ ਜਬ ਯੋ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਕੋਊ ਜਾਰ ਹਮਾਰੇ ਆਯੋ।
ਦੋਊ ਬਾਧਿ ਭੁਜਾ ਇਹ ਲੈਹੋ। ਗਹਰੀ ਨਦੀ ਬੀਚ ਬੁਰਵੈਹੋ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਮੰਜੀ ਨਾਲ ਪਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਯਾਰ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਤੁਰਤ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ।੧੦।

ਅੰਤਲ

ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਯਾਰ ਨੇ ਵਜਾਇਆ (ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ)। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਆਸਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਏ। ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੁੰਬਨ ਅਤੇ ਅਲਿੰਗਨ ਕੀਤੇ। (ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ) ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਦੜ ਵੱਟੀ ਰਖਿਆ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਪਿਆ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦਾ ਕਹਿਣ ਲਗਾ--ਹੇ ਮੇਰੇ ਪੀਰ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। (ਅਗੋਂ ਪੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ (ਤੂੰ) ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਪਾਇਆ ਹੈ।੧੨।

ਅੰਤਲ

(ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ। (ਪੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। (ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਪੀਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਆਵਾਂਗਾ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਯਾਰ ਨੇ ਜਦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਗ ਕਰ ਲਿਆ। ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੇਠੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ।੧੪।

(ਉਸ) ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਭੇਦ ਨ ਸਮਝਿਆ। (ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ) ਮੈਨੂੰ ਪੀਰ ਨੇ ਪਟਕਾਇਆ ਹੈ। ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟਣ ਤੇ (ਉਸ ਨੇ ਪੀਰ ਦੇ) ਥਾਨ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਿਆ। ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।੧੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੩੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੩੯। ੨੭੮੩। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਹਿਜਲੀ ਬੰਦਰ ਵਿਚ ਬਾਨੀ ਰਾਇ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦੀ) ਮੇਘਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਰਤੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਰਗੀ ਸੀ।੧। ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਮਜਲਿਸ ਰਾਇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ। (ਅਗੋਂ) ਜੇ ਭਗਵਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਉਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।੨।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਬਾਨੀ ਰਾਇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਕਿ ਕੋਈ ਯਾਰ ਸਾਡੇ (ਮਹੱਲ ਵਿਚ) ਆਇਆ ਹੈ। (ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ) ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬਵਾਵਾਂਗਾ।੩।

ਰਾਨੀ ਬਾਤ ਜਬੈ ਸੁਨ ਪਾਈ। ਏਕ ਗੋਹ ਕੋ ਲਯੋ ਮੰਗਾਈ।
ਬਾਧਿ ਰਸਨ ਤਾ ਸੋ ਇਕ ਲਿਯੋ। ਤਾਹਿ ਚਰਾਇ ਦਿਵਾਰਹਿ ਦਿਯੋ। ੪।

ਦੋਹਰਾ

ਤਾ ਸੋ ਰਸਨ ਬਨ੍ਹਾਇ ਕੈ ਜਾਰਹਿ ਦਯੋ ਲੰਘਾਇ।
ਮੂੜ ਰਾਵ ਚਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿਯੋ ਸਕਿਯੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਪਾਇ। ੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਚਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੦। ੨੭੮੮। ਅਫ਼ਜ਼ੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਭਸਮਾਂਗਦ ਦਾਨੋ ਬਡੋ ਭੀਮ ਪੁਰੀ ਕੇ ਮਾਹਿ।
ਤਾਹਿ ਬਰਾਬਰਿ ਭਾਸਕਰਿ ਜੁਧ ਸਮੈ ਮੋ ਨਾਹਿ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਿਨ ਬਹੁ ਬੈਠਿ ਤਪਸ੍ਯਾ ਕਿਯੋ। ਯੋ ਬਰਦਾਨ ਰੁਦ੍ਰ ਤੇ ਲਿਯੋ।
ਜਾ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹਾਥ ਲਗਾਵੈ। ਜਰਿ ਬਰਿ ਭਸਮ ਸੁ ਨਰ ਹੋ ਜਾਵੈ। ੨।

ਤਿਨ ਗੌਰੀ ਕੇ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਯਹੈ ਆਪਨੇ ਹਿ੍ਰਦੈ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਸਿਵ ਕੇ ਸੀਸ ਹਾਥ ਮੈ ਧਰਿਹੋ। ਛਿਨ ਮੈ ਯਾਹਿ ਭਸਮ ਕਰਿ ਡਰਿਹੋ। ੩।

ਚਿਤ ਮੈ ਇਹੈ ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਧਾਯੋ। ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਕੇ ਬਧ ਹਿਤ ਆਯੋ।
ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਜਬ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਨਿਜੁ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਲੈ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਿਯੋ। ੪।

ਰੁਦ੍ਰ ਭਜਤ ਦਾਨੋ ਹੂੰ ਧਾਯੋ। ਦਛਿਨ ਪੂਰਬ ਸਿਵਹਿ ਭ੍ਰਮਾਯੋ।
ਪੁਨਿ ਪਛਿਮ ਕੋ ਹਰ ਜੁ ਧਯੋ। ਪਾਛੇ ਲਗਿਯੋ ਤਾਹਿ ਸੋ ਗਯੋ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਤੀਨਿ ਦਿਸਨ ਮੈ ਭ੍ਰਮਿ ਰਹਿਯੋ ਠੌਰ ਨ ਪਾਯੋ ਕੋਇ।
ਉਤਰ ਦਿਸਿ ਕੋ ਪੁਨਿ ਭਜਿਯੋ ਹਰਿ ਜੁ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਇ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਉਤਰ ਕੋ ਰੁਦ੍ਰ ਸਿਧਾਯੋ। ਭਸਮਾਂਗਦ ਪਾਛੇ ਤਿਹ ਧਾਯੋ।
ਯਾ ਕੋ ਭਸਮ ਅਬੈ ਕਰਿ ਦੈਹੋ। ਛੀਨਿ ਪਾਰਬਤੀ ਕੇ ਤ੍ਰਿਯ ਕੈਹੋ। ੭।

ਪਾਰਬਤੀ ਬਾਰ

ਦੋਹਰਾ

ਯਾ ਬੋਰਾ ਤੇ ਮੂੜ ਤੈ ਕਾ ਬਹੁ ਲਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਸਭ ਝੁਠਾ ਸੋ ਜਾਨਿਯੈ ਲੀਨ ਅਬੈ ਪਤਿਯਾਇ। ੮।

ਜਦ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਇਕ ਗੋਹ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਧ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ।੪।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ (ਗੋਹ) ਨਾਲ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਯਾਰ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਕਢ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਇਸਤਰੀ ਦਾ) ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।੫।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੁਹੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੦। ੨੭੮੮। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਭੀਮਪਰੀ ਵਿਚ ਭਸਮਾਂਗਦ ਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੈਂਤ (ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ)। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੂਰਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ (ਦੈਂਤ) ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਹੁਤ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰੁਦ੍ਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। (ਉਹ) ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਲਗਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਬੰਦਾ ਸਭ ਬਲ ਕੇ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।੨।

ਉਸ ਨੇ ਗੋਰੀ (ਸ਼ਿਵ ਪਤਨੀ) ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚਿਆ। ਮੈਂ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਛਿਣ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।੩।

ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਦਾ ਬਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ। ਜਦ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਨੇ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭਜ ਪਿਆ।੪।

ਰੁਦ੍ਰ ਨੂੰ ਭਜਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਦੈਂਤ ਵੀ (ਪਿਛੇ) ਭਜ ਪਿਆ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਤੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਭਜਾਇਆ। ਫਿਰ ਪੱਛਮ ਵਲ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਗਿਆ। (ਦੈਂਤ ਵੀ) ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਗਿਆ।੫।

ਦੌਹਰਾ

(ਸ਼ਿਵ) ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਠਿਕਾਣਾ ਨ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਰ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਭਜਿਆ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰੇਗਾ, ਉਹੀ ਹੋਏਗਾ।੬।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰੁਦ੍ਰ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਗਿਆ। ਭਸਮਾਂਗਦ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਭਜਿਆ। (ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ--) ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਭਸਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ (ਅਤੇ ਫਿਰ) ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕੇ (ਆਪਣੀ) ਇਸਤਰੀ ਬਣਾਵਾਂਗਾ।੭।

ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਦੌਹਰਾ

ਹੇ ਮੂਰਖ (ਭਸਮਾਂਗਦ)! ਤੂੰ ਇਸ ਕਮਲੇ ਤੋਂ ਕੀ ਵਰ ਲੈ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। (ਇਹ) ਸਭ ਝੂਠ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਪਰਖ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈ।੮।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਥਮ ਹਾਥ ਨਿਜੁ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੋ। ਲਹਿਹੋ ਏਕ ਕੇਸ ਜਬ ਜਰੋ।
ਤਬ ਸਿਰ ਕਰ ਸਿਵ ਜੁ ਕੇ ਧਰਿਯੋ। ਮੇ ਕੇ ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਲੈ ਕਰਿਯੋ। ੯।

ਯੋ ਬਚ ਦੈਤ ਸ੍ਰਵਨ ਜਬ ਕਰਿਯੋ। ਹਾਥ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਯੋ।
ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਮੁਰਖ ਜਰਿ ਗਯੋ। ਸਿਵ ਕੇ ਸੋਕ ਦੂਰਿ ਕਰ ਦਯੋ। ੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਅਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਪਾਰਬਤੀ ਦੀਨੋ ਅਸੁਰ ਜਰਾਇ।
ਫਟਕਾਚਲ ਸਿਵ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਹੁਰਿ ਬਿਰਾਜੀ ਜਾਇ। ੧੧। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਇਕਤਾਲੀਸਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੧। ੨੭੯੯। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਦੌਹਰਾ

ਸਹਿਰ ਬੇਸਹਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਾਣਾਸੁਰ ਨਰੇਸ।
ਦੇਸ ਦੇਸ ਏਸ੍ਰੁਰ ਝੁਕੇ ਜਨੁਕ ਦੁਤਿਯ ਅਲਿਕੇਸ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਜੇਗ ਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਪਟਰਾਨੀ। ਸੁੰਦਰ ਭਵਨ ਤੀਨ ਹੂੰ ਜਾਨੀ।
ਜੇਬਨ ਜੇਬ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਸੋਹੈ। ਸੁਰ ਨਰ ਜਛ ਭੁਜੰਗਨ ਮੋਹੈ। ੨।

ਦੌਹਰਾ

ਊਖਾ ਨਾਮਾ ਕੰਨਿਕਾ ਉਪਜਤ ਭਈ ਅਪਾਰ।
ਲਾਜ ਸੀਲ ਸੁਭ ਸਕੁਚ ਬ੍ਰਤ ਨਿਜੁ ਕਰਿ ਕਿਯ ਕਰਤਾਰ। ੩।

ਅੰਤਲ

ਤਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ ਬਿਰਾਜਈ।
ਸੁਰ ਨਰ ਜਛ ਭੁਜੰਗਨ ਕੇ ਮਨੁ ਲਾਜਈ।
ਤਾ ਕੇ ਕੋਰ ਕਟਾਛ ਬਿਲੋਕਨ ਪਾਇਯੈ।
ਹੋ ਬਿਨ ਦੀਨੋ ਹੀ ਦਾਮਨ ਸਦਾ ਬਿਕਾਇਯੈ। ੪।
ਨੈਨ ਹਰਨ ਸੇ ਸ੍ਰਯਾਮ ਬਿਸਿਖ ਜਾਨੁਕ ਬਢਿਯਾਰੇ।
ਸੁਭ ਸੁਹਾਗ ਤਨ ਭਰੇ ਚਾਰੁ ਸੋਭਿਤ ਕਜਰਾਰੇ।
ਕਮਲ ਹੇਰਿ ਛਬਿ ਲਜੈ ਦਿਪਤ ਦਾਮਨ ਕੁਰਰਾਵੈ।
ਹੋ ਬਨ ਬਨ ਭਰਮੈ ਬਿਹੰਗ ਆਜੁ ਲਗਿ ਅੰਤ ਨ ਪਾਵੈ। ੫।
ਜਨੁਕ ਪਖਰਿਆ ਤੁਰੈ ਜਨੁਕ ਜਮਧਰ ਸੀ ਸੋਹੈ।
ਖੜਗ ਬਾਢਿ ਜਨੁ ਧਰੇ ਪੁਹਪ ਨਰਗਿਸਿ ਤਟ ਕੇ ਹੈ।
ਜਨੁਕ ਰੈਨਿ ਕੇ ਜਗੇ ਹੇਰਿ ਹਰ ਨਿਜ ਛਬਿ ਹਾਰੇ।
ਹੋ ਬਾਲਿ ਤਿਹਾਰੇ ਨੈਨ ਜਨੁਕ ਦੋਊ ਮਤਵਾਰੇ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖੋ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਲ ਸੜਨ ਲਗੇ (ਤਾਂ ਹੱਥ) ਚੁਕ ਲੈਣਾ। ਤਦ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾ ਲੈਣਾ।੯।

ਜਦੋਂ ਦੈਂਤ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ (ਤਾਂ) ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਧਰਿਆ। ਛਿਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮੂਰਖ ਸੜ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ) ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ('ਫਟਕਾਚਲ') ਉਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ।੧੧।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੧। ੨੭੯੯। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਬੇਸਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਬਾਣਾਸੁਰ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਉਸ ਅਗੇ) ਝੁਕਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ (ਕਿ ਉਹ) ਦੂਜਾ ਕੁਬੇਰ ('ਅਲਿਕੇਸ') ਹੈ।੧।

ਚੌਪਈ

ਜੇਗ ਮਤੀ ਉਸ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਜ ਭਰੀ ਸੀ। ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ, ਯਕਸ਼ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗ ਉਸ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਸਨ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉੱਖਾ (ਉਸ਼ਾ) ਨਾਂ ਦੀ ਅਪਾਰ (ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ) ਲੜਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਲੱਜਾ, ਸ਼ੀਲ, ਸੁਭ ਹੱਯਾ ਅਤੇ ਬੁੱਝ ਵਾਲੀ ਨੂੰ (ਮਾਨੋ) ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਵੇ।੩।

ਅੰਤਲ

ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਅਨੂਪਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ, ਯਕਸ਼ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗ ਮਨ ਵਿਚ ਲਜਿਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਟੇਢੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਿਨਾ ਦਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹੀ (ਵਿਅਕਤੀ) ਸਦਾ ਵਿਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।੪।

ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਹਿਰਨ ਵਰਗੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਤਿਖੇ ਸਨ। ਉਹ ਸੁਭ ਸੋਭਾਗ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਜਲਾਖੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ (ਮੁਖ ਦੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਮਲ ਦਾ ਫੁਲ ਲਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਕੁੜੁਦੀ ਸੀ। ਬਨ ਬਨ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ (ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ) ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ ਸਨ।੫।

ਉਹ ਮਾਨੋ ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਮਾਨੋ ਕਟਾਰ ਵਰਗੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਵਾਂਗ ਵਢਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਰਗਸ ਦੇ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਸਨ। ਮਾਨੋ ਰਾਤ ਦੇ ਜਾਗੇ ਹੋਏ (ਦੀਆਂ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ) ਵੇਖ ਕੇ ਅਗਨੀ ('ਹਰ') ਆਪਣੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਤੁਛ ਸਮਝਦੀ ਹੋਵੇ। ਹੇ ਬਾਲਕਾ! ਤੇਰੇ ਦੇਵੇਂ ਨੈਣ ਮਾਨੋ ਬੜੇ ਮਤਵਾਲੇ ਹੋਣ।੬।

ਚੁੰਚਰੀਟ ਛਬਿ ਹੋਰਿ ਭਏ ਅਬ ਲਗੇ ਦਿਵਾਨੇ।
 ਮ੍ਰਿਗ ਅਬ ਲੋ ਬਨ ਬਸਤ ਬਹੁਰਿ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਨ ਸਿਧਾਨੇ।
 ਤਪੀਸਨ ਦੁਤਿ ਕੋ ਹੋਰਿ ਜਟਨ ਕੋ ਜੂਟ ਛਕਾਯੋ।
 ਹੋ ਭ੍ਰਮਤ ਪੰਖੇਰੂ ਗਗਨ ਪ੍ਰਭਾ ਕੋ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ। ੭।
 ਤਾ ਕੋ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਬਿਧਾਤੈ ਜੋ ਰਚਿਯੋ।
 ਰੂਪ ਚਤੁਰ ਦਸ ਲੋਗਨ ਕੋ ਯਾ ਮੈ ਗਚਿਯੋ।
 ਜੋ ਕੋਊ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਬਿਲੋਕੈ ਜਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਗਿਰੈ ਮੂਰਛਨਾ ਖਾਇ ਧਰਨਿ ਪਰ ਆਇ ਕੈ। ੮।

ਦੌਹਰਾ

ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਤਾ ਕੋ ਪਿਤਾ ਜਾ ਕੋ ਬੀਰਜ ਅਪਾਰ।
 ਬਾਹੁ ਸਹਸ ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਜਨੁ ਦੂਜੇ ਕਰਤਾਰ। ੯।
 ਛਿਤ ਕੇ ਜਿਤੇ ਛਿਤੋਸ ਸਭ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਿਯਨ ਘਾਇ।
 ਬਿਪ੍ਰਨ ਕੋ ਦਛਿਨਾ ਦਈ ਭੂਰਿ ਗਾਇ ਸੈ ਦਾਇ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਜਾ ਕੋ ਖੰਡ ਡੰਡ ਨਿਤਿ ਭਰੈ। ਤੇ ਸਿਵ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨਿਤਿ ਕਰੈ।
 ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਸੁਰਾਟ ਰਿਝਾਯੋ। ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਮਾਗ੍ਯੋ ਮੁਖ ਪਾਯੋ। ੧੧।

ਸਿਵ ਬਾਚ

ਦੌਹਰਾ

ਜਬ ਤੇਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਧਰਨਿ ਪੂਜਾ ਪਰੈਗੀ ਆਨ।
 ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਤਬ ਹੀ ਭਯੋ ਲੀਜੋ ਸਮਝਿ ਸੁਜਾਨਿ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਸੋਵਤ ਸੁਤਾ ਸੁਪਨ ਯੋ ਪਾਯੋ। ਜਾਨੁਕ ਸੈਨ ਰੂਪ ਧਰਿ ਆਯੋ।
 ਤਾਹਿ ਛੋਰਿ ਤਾ ਕੋ ਸੁਤ ਬਰਿਯੋ। ਨਗਰ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਚਿਤਵਨ ਕਰਿਯੋ। ੧੩।

ਦੌਹਰਾ

ਚਮਕ ਪਰੀ ਅਬਲਾ ਤਬੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਯਾ ਕੇ ਸੰਗ।
 ਪੁਲਿਕ ਪਸੀਜਤ ਤਨ ਭਯੋ ਬਿਰਹ ਬਿਕਲ ਭਯੋ ਅੰਗ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਪਿਯ ਪਿਯ ਉਠ ਅਬਲਾਹਿ ਉਚਰੀ। ਛਿਤ ਗਿਰਿ ਗਈ ਦਾਂਤਨੀ ਪਰੀ।
 ਤਬ ਸਖਿਯਨ ਤਿਹ ਲਯੋ ਉਚਾਈ। ਰੇਖਾਚਿਤ੍ਰ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ੧੫।

ਭੋਰੇ (ਤੇਰੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਹਿਰਨ ਹੁਣ ਤਕ ਬਨ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਰਤੇ ਹਨ। ਤਪਸਵੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਤੇਰੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਟਾਵਾਂ ਦੇ ਜੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਛੀ ਵੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ।੭।

ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਪਮ ਰੂਪ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਦੈਂਤ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਪਾਰ ਬਲ ਸੀ। ਉਹ (ਆਪਣੀਆਂ) ਬਾਂਹਵਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮਾਨੋ ਦੂਜਾ ਕਰਤਾਰ ਹੋਵੇ। ੯। ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਿਤਨੇ ਰਾਜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਡਿਆਂ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੱਛਣਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਗਊਆਂ ਦਾਨ ਦਿੱਤੀਆਂ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਜਿਸ ਦਾ (ਸਾਰੇ) ਖੰਡਾਂ (ਦੇ ਰਾਜੇ) ਦੰਡ ਭਰਦੇ ਸਨ (ਅਰਥਾਤ ਆਧੀਨਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ)। ਉਹ ਨਿੱਤ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਵ ('ਪਸੁਰਾਟ') ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੧੧।

ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਦੌਹਰਾ

ਜਦ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਧੂਜਾ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਵੇਗੀ, ਹੇ ਸੁਜਾਨ! ਸਮਝ ਲਵੇ ਕਿ ਉਸੇ ਦਿਨ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਸੁਤੇ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਵੇਖਿਆ। ਮਾਨੋ (ਉਸ ਦੇ ਘਰ) ਕਾਮ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ (ਕੋਈ) ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ (ਕਾਮ-ਪ੍ਰਦਮਨ) ਨੂੰ ਛੁਡ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਅਨਰੁੱਧ) ਨੂੰ ਵਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਨਗਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਅਨਰੁੱਧ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ)।੧੩।

ਦੌਹਰਾ

ਤਦ ਉਸ ਅਬਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭੜਕ ਪਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੋਮਾਂਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਿਰਹੋਂ ਕਰ ਕੇ ਅੰਗ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਏ।੧੪।

ਚੌਪਈ

ਅਬਲਾ ਉਠ ਕੇ 'ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ' ਕਹਿਣ ਲਗੀ। ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ ਅਤੇ ਦੰਦੜ ਪੈ ਗਿਆ। ਤਦ ਸਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾ ਲਿਆ। ਚਿਤ੍ਰ ਰੇਖਾ (ਨਾਂ ਦੀ) ਸਖੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ (ਸਾਰੀ) ਗੱਲ ਸੁਣੀ।੧੫।

ਸਵੈਯਾ

ਘੁਮਤ ਨੈਨ ਖੁਮਾਰੀ ਸੀ ਮਾਨਹੁ ਗੂੜ ਅਗੂੜਨ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈ।
 ਤਾਪ ਚੜੀ ਤਿਹ ਕੇ ਤਨ ਕੇ ਸਖੀ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕਿਯੋ ਨ ਸੁਹਾਵੈ।
 ਬੇਗਿ ਚਲੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਬਲਾਇ ਲਿਉ ਤੇਰੀ ਦਸਾ ਕਹਿ ਮੁਹਿ ਨ ਆਵੈ।
 ਪੀਯ ਕੀ ਪੀਰ ਕਿ ਪੀਰ ਕਛੁ ਨਿਰਖੇ ਪਲ ਮੈ ਕਿ ਮਰਿਯੋ ਬਚਿ ਆਵੈ। ੧੬।

ਬੋਲਤ ਹੋ ਮਤਵਾਰੇ ਜੁਯੋ ਮਾਨਨਿ ਡਾਰਤ ਆਖਨਿ ਤੇ ਜਲ ਜੈਹੈ।
 ਘੋਰਿ ਹਲਾਹਲ ਆਸੁ ਪਿਯੈ ਨਹਿ ਕਾਸੀ ਬਿਖੈ ਕਰਵਤੁਹਿ ਲੈਹੈ।
 ਜਾਨਤ ਹੋ ਗ੍ਰਿਹ ਛਾਡਿ ਸਖੀ ਸਭ ਹੀ ਪਟ ਫਾਰਿ ਅਤੀਤਨਿ ਹੁੰਹੈ।
 ਲੇਹੁ ਬਿਲੋਕਿ ਪਿਯਾਰੀ ਕੇ ਆਨਨ ਉਖ ਕਲਾ ਮਰਿਗੇ ਦੁਖੁ ਪੈਹੈ। ੧੭।

ਦੋਹਰਾ

ਚਿਤ੍ਰੇਖਾ ਸੁਣਿ ਏ ਬਚਨ ਹਿਤੁ ਹੇਤ ਦੁਖ ਪਾਇ।
 ਪਵਨ ਡਾਰਿ ਪਾਛੇ ਚਲੀ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚੀ ਜਾਇ। ੧੮।

ਅਤਿਲ

ਤਾ ਕੇ ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ ਜਾਇ ਕੈ।
 ਹਿਤੁ ਹੇਤੁ ਗਿਰਿ ਪਰੀ ਧਰਨਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਯਾਹਿ ਸਖੀ ਜਿਹਿ ਬਿਧਿ ਸੋ ਪਿਯਹਿ ਮਿਲਾਇਯੈ।
 ਹੋ ਜੋਨ ਸੁਪਨਿਯੈ ਲਹਿਯੋ ਵਹੈ ਲੈ ਆਇਯੈ। ੧੯।

ਚੌਪਈ

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ ਧੌਲਹਰ ਉਸਾਰਿਸ। ਚੌਦਹ ਭਵਨ ਤਹਾ ਲਿਖਿ ਡਾਰਿਸ।
 ਦੇਵ ਦੈਤ ਤਿਹ ਠੌਰ ਬਨਾਏ। ਗੰਧੁਬ ਜਛ ਭੁਜੰਗ ਸੁਹਾਏ। ੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸ ਜੇ ਤਹ ਸਭ ਲਿਖੇ ਬਨਾਇ।
 ਰੋਹਣੇਹ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸੁਤ ਹਰਿ ਆਦਿਕ ਜਦੁਰਾਇ। ੨੧।
 ਚੌਦਹ ਪੂਰੀ ਬਨਾਇ ਕੈ ਤਾਹਿ ਕਹਿਯੋ ਸਮਝਾਹਿ।
 ਤੁਮਰੋ ਜਿਯਬ ਉਪਾਇ ਮੈ ਕੀਯੋ ਬਿਲੋਕਹੁ ਆਇ। ੨੨।

ਚੌਪਈ

ਦੇਵ ਦਿਖਾਇ ਦੈਤ ਦਿਖਰਾਏ। ਗੰਧੁਬ ਜਛ ਭੁਜੰਗ ਹਿਰਾਏ।
 ਪੁਨਿ ਕੈਰਵ ਕੇ ਕੁਲਹਿ ਦਿਖਾਯੋ। ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਸੁਖੁ ਪਾਯੋ। ੨੩।

ਸਵੈਯਾ

(ਉਸ ਦੇ) ਮਸਤ ਨੈਣ (ਇੰਜ) ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ ਮਾਨੋ ਕੋਈ ਗੂੜ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। (ਵਿਯੋਗ ਦਾ) ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੇ ਸਖੀ! ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਨ। (ਸੌਂ) ਤੇਰੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ, ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਜਲਦੀ ਚਲੋ, ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵੇਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਪੀੜ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੀੜ ਹੈ, (ਜਲਦੀ ਚਲ ਕੇ) ਵੇਖੋ, ਉਹ ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਬਚਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮਰਦੀ ਹੈ। ੧੬।

ਉਹ ਮਾਣਮਤੀ ਮਤਵਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਵਗਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਅਜ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕਲਵਤੁ ਲੈ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿਰਵਾ) ਲਿਆ ਹੈ। ਹੇ ਸਖੀ! ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਜ ਹੀ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਬਸਤੁ ਫਾੜ ਕੇ ਜੋਗਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜ (ਉਸ) ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਮੁਖ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉੱਖ ਕਲਾ ਦੁਖ ਪਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗੀ। ੧੭।

ਦੋਹਰਾ

ਚਿਤ੍ਰੇਖਾ ਨੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ (ਆਪਣੀ) ਪਿਆਰੀ ਸਹੇਲੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਪੌਣਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅਧਿਕ ਤੇਜ਼ ਚਲ ਕੇ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ (ਜਿਥੇ ਉੱਖ ਕਲਾ ਸੀ)। ੧੮।

ਅਤਿਲ

ਉਸ ਨੇ ਜਦ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ (ਆਪਣੀ) ਪਿਆਰੀ ਲਈ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ। ਹੇ ਸਖੀ! ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਈਏ। (ਉੱਖ ਕਲਾ ਕਹਿਣ ਲਗੀ) ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਮਿਲਾ ਦਿਓ। ੧੯।

ਚੌਪਈ

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ ਨੇ ਉਥੇ (ਇਹ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ) ਮਹੱਲ ਉਸਾਰਿਆ (ਅਰਥਾਤ ਚਿਤਰਿਆ)। ਉਸ ਵਿਚ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਚਿਤਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ, ਗੰਧਰਬ, ਯਕਸ਼ ਅਤੇ ਨਾਗ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤੇ। ੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਰਿਆ। ਰੋਹਣੀ ਦੇ ਪਤੀ (ਬਲਭਦ੍ਰ), ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਨਰੁਧ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਯਾਦਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ। ੨੧। ਚੌਦਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਜੀਣ ਦਾ ਉਪਾ ਮੈਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਆ ਕੇ ਵੇਖ। ੨੨।

ਚੌਪਈ

ਦੇਵਤੇ ਵਿਖਾਏ, ਦੈਂਤ ਵਿਖਾਏ, ਗੰਧਰਬ, ਯਕਸ਼ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗ ਵਿਖਾਏ। ਫਿਰ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਖਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉੱਖ ਕਲਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ੨੩।

ਦੌਹਰਾ

ਚੌਦਹਿ ਪੁਰੀ ਬਿਲੋਕ ਕਰਿ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ।
 ਜਹ ਸਭ ਜਦੁ ਕੁਲ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸੋਭਿਤ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਰਾਇ। ੨੪।
 ਪ੍ਰਥਮ ਲਾਗਿਲੀ ਕੋ ਨਿਰਖਿ ਪੁਨਿ ਨਿਰਖੇ ਜਦੁਰਾਇ।
 ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨਯ ਪਾਇਨ ਪਰੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਠਹਰਾਇ। ੨੫।

ਚੌਪਈ

ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਨਿਹਾਰਿਯੋ ਜਾਈ। ਲਜਤ ਨਾਰਿ ਨਾਰੀ ਨਿਹੁਰਾਈ।
 ਤਾ ਕੋ ਪੂਤ ਬਿਲੋਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਮਿਟਿ ਗਯੋ ਸੋਕ ਦੇਹ ਕੋ ਸਭ ਹੀ। ੨੬।

ਦੌਹਰਾ

ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਮੁਖ ਕਹਿ ਉਠੀ ਸਖਿਯਹਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ।
 ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਭੀਤਰ ਲਹਿਯੋ ਸੋਈ ਦਯੋ ਦਿਖਾਇ। ੨੭।
 ਚੌਦਹ ਪੁਰੀ ਬਨਾਇ ਕੈ ਪਿਯ ਕੇ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ।
 ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਖੈ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਲਿਖਿਯੋ ਸੋ ਮੈ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਇ। ੨੮।

ਚੌਪਈ

ਚਿਤ੍ਰ ਰੇਖ ਜਬ ਯੋ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਪਵਨ ਰੂਪ ਹੈ ਕੈ ਤਿਤ ਧਾਈ।
 ਦ੍ਵਾਰਕਾਵਤੀ ਬਿਲੋਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਚਿਤ ਕੋ ਸੋਕ ਦੂਰਿ ਭਯੋ ਸਭ ਹੀ। ੨੯।

ਦੌਹਰਾ

ਚਿਤ੍ਰ ਕਲਾ ਤਹ ਜਾਇ ਕੈ ਕਹੇ ਕੁਅਰ ਸੋ ਬੈਨ।
 ਗਿਰਿ ਬਾਸਿਨ ਬਿਰਹਨਿ ਭਈ ਨਿਰਖਿ ਤਿਹਾਰੇ ਨੈਨ। ੩੦।

ਚੌਪਈ

ਲਾਲ ਕਰੇ ਤਿਹ ਠੌਰ ਪਯਾਨੋ। ਜੋਨ ਦੇਸ ਮੈ ਤੁਮੈ ਬਖਾਨੋ।
 ਚੜਿ ਬਿਵਾਨ ਮੈ ਤਹਾ ਸਿਧਰਿਯੈ। ਧਾਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਮਾਰੋ ਕਰਿਯੈ। ੩੧।

ਦੌਹਰਾ

ਅਨਰੁਧ ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਚਨ ਤਹ ਤੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
 ਬਹਰ ਬੇਸਹਰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚਿਯੋ ਆਨਿ। ੩੨।
 ਜੋ ਪਯਾਰੋ ਚਿਤ ਮੈ ਬਸਯੋ ਤਾਹਿ ਮਿਲਾਵੈ ਕੋਇ।
 ਤਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਜਿਯੈ ਦਾਸਨ ਦਾਸੀ ਹੋਇ। ੩੩।

ਅਤਿਲ

ਕਹੋ ਤ ਦਾਸੀ ਹੋਇ ਨੀਰ ਗਗਰੀ ਭਰਿ ਲ੍ਯਾਉ।
 ਕਹੋ ਤਾ ਬੀਚ ਬਜਾਰ ਦਾਮ ਬਿਨੁ ਦੇਹ ਬਿਕਾਉ।
 ਭ੍ਰਿਤਨ ਭ੍ਰਿਤਨੀ ਹੋਇ ਕਹੋ ਕਾਰਜ ਸੋਊ ਕੈਹੋ।
 ਹੋ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਸਖੀ ਆਜੁ ਸਾਜਨ ਕਹ ਪੈਹੋ। ੩੪।

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਦਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਉਖਾ) ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ।੨੪। ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਭਦ੍ਰ ('ਲਾਗਲੀ') ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ (ਉਸ ਨੂੰ) ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਮਿਥ ਕੇ ਝੁਕ ਕੇ ਪੈਰੀਂ ਪਈ।੨੫।

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਦਮਨ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, (ਤਾਂ ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਧੌਣ ('ਨਾਰ') ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਲਈ। ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਮਿਟ ਗਏ।੨੬।

ਦੋਹਰਾ

ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ ਹੇ ਸਖੀ! ਜੇ (ਮੈਂ) ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਹੀ (ਤੂੰ) ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੨੭। ਚੌਦਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਚਿਤਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਹੁਣ) ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇ।੨੮।

ਚੌਪਈ

ਚਿਤ੍ਰ-ਰੇਖਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਪਵਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ। ਜਦ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਨਗਰੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਚਿਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।੨੯।

ਦੋਹਰਾ

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੰਵਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨੈਣ ਵੇਖ ਕੇ ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ (ਉਖਾ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।੩੦।

ਚੌਪਈ

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ! ਉਸ ਦੇਸ ਵਲ ਜਾਓ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਖਾਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਬਿਮਾਨ ਵਿਚ ਚੜ ਕੇ ਉਥੇ ਚਲੋ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਘਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ।੩੧।

ਦੋਹਰਾ

ਅਨੁਰੂਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਬੇਸਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ।੩੨। ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰਾ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਦਾਸਨ ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ। ੩੩।

ਅਭਿਲ

ਹੇ ਸਖੀ! ਕਹੋਂ ਤਾਂ (ਮੈਂ ਤੇਰੀ) ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਾਗਰ ਭਰ ਲਿਆਵਾਂ। ਕਹੋਂ ਤਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਦੰਮਾਂ ਦੇ ਦੇਹ ਵੇਚ ਦਿਆਂ। (ਤੇਰੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ (ਜੇ ਤੂੰ) ਕਹੋਂ, ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅਜ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਜਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।੩੪।

ਤਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਸਖੀ ਆਜੁ ਸਾਜਨ ਕੇ ਪਾਯੋ।
 ਤਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਨਿ ਹਿਤੂ ਸੋਕ ਸਭ ਹੀ ਬਿਸਰਾਯੋ।
 ਤਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਨਿ ਮਿਤ੍ਰ ਭੋਗ ਭਾਵਤ ਮਨ ਕਰਿਹੋ।
 ਹੇ ਪੁਰੀ ਚੋਦਹੁ ਮਾਝ ਚੀਨਿ ਸੁੰਦਰ ਪਤਿ ਬਰਿਹੋ। ੩੫।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਿਤਵਹਿ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭੋਗ ਕਿਯ ਮਨ ਭਾਵਤ ਲਪਟਾਇ। ੩੬।

ਚੌਪਈ

ਆਸਨ ਚੌਰਾਸੀ ਹੁੰ ਲਏ। ਚੁੰਬਨ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੇ ਦਏ।
 ਅਤਿ ਰਤਿ ਕਰਤ ਰੈਨਿ ਬੀਤਾਈ। ਉਖਾ ਕਾਲ ਪਹੁੰਚਿਯੋ ਆਈ। ੩੭।
 ਭੋਰ ਭਈ ਘਰ ਮੀਤਹਿ ਰਾਖਿਯੋ। ਬਾਣਾਸੁਰ ਸੇ ਪ੍ਰਗਟਿ ਨ ਭਾਖਿਯੋ।
 ਤਬ ਲੋ ਧੁਜਾ ਬਧੀ ਗਿਰਿ ਗਈ। ਤਾ ਕੇ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਅਤਿ ਭਈ। ੩੮।

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਸਸਤ੍ਰ ਲੈ ਸੂਰਾ ਸਭੈ ਬੁਲਾਇ।
 ਸਿਵ ਕੇ ਬਚਨ ਸੰਭਾਰਿ ਕੈ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚਿਯੋ ਆਇ। ੩੯।

ਚੌਪਈ

ਜੋਰ ਅਨੀ ਰਾਜਾ ਇਤਿ ਆਯੋ। ਉਤ ਇਨ ਮਿਲਿ ਕੈ ਕੇਲ ਮਚਾਯੋ।
 ਚੌਰਾਸਿਨ ਆਸਨ ਕਹ ਲੇਹੀ। ਹਸਿ ਹਸਿ ਦੇਉ ਅਲਿੰਗਨ ਦੇਹੀ। ੪੦।

ਕੇਲ ਕਰਤ ਦੁਹਿਤਾ ਲਖਿ ਪਾਈ। ਜਾਗ੍ਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੇ ਰਾਈ।
 ਅਬਹੀ ਇਨ ਦੁਹੁੰਅਨ ਗਹਿ ਲੈਹੈ। ਮਾਰਿ ਕੂਟਿ ਜਮ ਲੋਕ ਪਠੈ ਹੈ। ੪੧।

ਦੋਹਰਾ

ਉਖਾ ਨਿਜੁ ਪਿਤੁ ਕੇ ਨਿਰਖਿ ਨੈਨ ਰਹੀ ਨਿਹੁਰਾਇ।
 ਕਰਿਯੈ ਕਛੁ ਉਪਾਇ ਅਬ ਲੀਜੈ ਮੀਤ ਬਚਾਇ। ੪੨।
 ਉਠਿ ਅਨਰੁਧ ਠਾਢੇ ਭਯੋ ਧਨੁਖ ਬਾਨ ਲੈ ਹਾਥ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਭਟ ਝਟਪਟ ਕਟੇ ਅਮਿਤ ਬਿਕਟ ਬਲ ਸਾਥ। ੪੩।

ਭੁਜੰਦ ਛੰਦ

ਪਰਿਯੋ ਲੋਹ ਗਾੜੇ ਮਹਾ ਜੁਧ ਮਚਿਯੋ।
 ਲਏ ਪਾਰਬਤੀ ਪਾਰਬਤੀ ਨਾਥ ਨਚਿਯੋ।
 ਗਹੇ ਸੂਲ ਸੈਥੀ ਸਭੈ ਸੂਰ ਧਾਏ।
 ਮਹਾਕੋਪ ਕੈ ਤੁੰਦ ਬਾਜੀ ਨਚਾਏ। ੪੪।

ਹੇ ਸਖੀ! ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਅਜ ਮੈਂ ਸਜਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਪਿਆਰੀ! ਸੁਣ, ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮਿਤਰ ਨਾਲ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਚੌਦਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚ (ਸਭ ਤੋਂ) ਸੁੰਦਰ ਪਤੀ ਚੁਣ ਕੇ ਵਰਾਂਗੀ।੩੫।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਭੋਗ ਕੀਤੇ।੩੬।

ਚੌਪਈ

ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਲ ਕੀਤੀ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਚੁੰਬਨ ਦਿੱਤੇ। ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਰਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ।੩੭।

ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਣਾਸੁਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨ ਦਸਿਆ। ਤਦ ਤਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਧੁਜਾ ਗਿਰ ਗਈ। (ਫਲਸਰੂਪ) ਬਾਣਾਸੁਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ।੩੮।

ਦੌਹਰਾ

(ਬਾਣਾਸੁਰ ਨੇ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ।੩੯।

ਚੌਪਈ

ਇਧਰ ਰਾਜਾ ਸੈਨਾ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਧਰ ਇਹ (ਦੇਵੇਂ) ਮਿਲ ਕੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਲਗੇ। (ਉਹ) ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣ ਮਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਜਫੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ।੪੦।

ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। (ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ) ਹੁਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਾਰ ਕੁਟ ਕੇ ਯਮ-ਲੋਕ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ।੪੧।

ਦੌਹਰਾ

ਉੱਖਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। (ਸੋਚਣ ਲਗੀ ਕਿ) ਹੁਣ ਕੁਝ ਉੱਖਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਈਏ।੪੨। ਅਨਰੂਪ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਸ ਬਾਣ ਲੈ ਕੇ ਉਠ ਖੜੋਤਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਿਤ ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਕਟ ਦਿੱਤਾ।੪੩।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਬਹੁਤ ਹਥਿਆਰ ਖੜਕੇ ਅਤੇ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਮਚਿਆ। ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨਚ ਉਠਿਆ। ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਅਤੇ ਸੈਹਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜੇ। ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਚਾਇਆ।੪੪।

ਚੌਪਈ

ਕੇਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਨਿਬਲ ਤਹ ਕੀਨੇ। ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਕੇਤੇ ਰਿਪੁ ਲੀਨੇ।
ਕੇਤੇ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਾਨਨ ਭਟ ਭਏ। ਰਹਿ ਰਹਿ ਸਸਤ੍ਰ ਸਾਥ ਹੀ ਗਏ। ੪੫।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਰੀ ਕ੍ਰੋਰਿ ਮਾਰੇ ਰਥੀ ਕੋਟਿ ਕੂਟੇ। ਕਿਤੇ ਸ੍ਰਾਰ ਘਾਏ ਫਿਰੈ ਬਾਜ ਛੂਟੇ।
ਕਿਤੇ ਛਤ੍ਰ ਛੇਕੇ ਕਿਤੇ ਛਤ੍ਰ ਤੋਰੇ। ਕਿਤੇ ਬਾਧਿ ਲੀਨੇ ਕਿਤੇ ਛੈਲ ਛੋਰੇ। ੪੬।

ਕਿਤੇ ਭੀਰੁ ਭਾਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਪਿ ਛੂਕੇ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰਿ ਕੂਕੇ।
ਲਏ ਬਾਹੁ ਸਾਹੰਸੁ ਸੇ ਸਸਤ੍ਰ ਭਾਰੇ। ਚਲਿਯੋ ਕੋਪਿ ਕੈ ਰਾਜ ਬਾਜੇ ਨਗਾਰੇ। ੪੭।

ਦੋਹਰਾ

ਜੁਧ ਭਯੋ ਕਹ ਲੋ ਗਨੋ ਇਤੀ ਨ ਆਵਤ ਸੁਧਿ।
ਘਾਇਨ ਕੈ ਘਾਇਲ ਭਏ ਬਾਧਿ ਲਯੋ ਅਨਰੁਧ। ੪੮।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਊਖਾ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਲੀਨੇ ਮੋਰ ਬਾਧਿ ਸੁਖਦਾਈ।
ਤਬ ਰੇਖਾ ਕਹ ਬੋਲਿ ਪਠਾਇਸ। ਨਗਰ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਬਹੁਰਿ ਪਠਾਇਸ। ੪੯।
ਚਲੀ ਚਲੀ ਜੈਯਹੁ ਤੁਮ ਤਹਾ। ਬੈਠੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸ੍ਰਯਾਮ ਘਨ ਜਹਾ।
ਦੈ ਪਤਿਯਾ ਪਾਇਨ ਪਰਿ ਰਹਿਯਹੁ। ਹਮਰੀ ਕਥਾ ਛੋਰਿ ਤੇ ਕਹਿਯਹੁ। ੫੦।

ਅਤਿਲ

ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਹਮਾਰੀ ਰਛਾ ਕੀਜਿਯੈ।
ਯਾ ਸੰਕਟ ਕੇ ਕਾਟਿ ਆਇ ਕਰਿ ਦੀਜਿਯੈ।
ਪਰਿਯੋ ਬੰਦ ਤੇ ਪੋਤ੍ਰਹਿ ਅਬੈ ਛੁਰਾਇਯੈ।
ਹੋ ਤਬ ਆਪਨ ਕਹ ਦੀਨੁ ਧਰਨ ਕਹਾਇਯੈ। ੫੧।
ਪ੍ਰਥਮ ਬਕੀ ਕੇ ਮਾਰਿ ਬਹੁਰਿ ਬਗੁਲਾਸੁਰ ਮਾਰਿਯੋ।
ਸਕਟਾਸੁਰ ਕੇਸਿਯਹਿ ਕੇਸ ਗਹਿ ਕੰਸ ਪਛਾਰਿਯੋ।
ਆਘਾਸੁਰ ਤ੍ਰਿਣਵਰਤ ਮੁਸਟ ਚੰਡੂਰ ਬਿਦਾਰੇ।
ਹੋ ਲੀਜੈ ਹਮੈ ਬਚਾਇ ਸਕਲ ਹਮ ਸਰਨਿ ਤਿਹਾਰੇ। ੫੨।
ਮਧੁ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰਿ ਬਹੁਰਿ ਮੁਰ ਮਰਦਨ ਕੀਨੋ।
ਦਾਵਾਨਲ ਤੇ ਰਾਖਿ ਸਕਲ ਗੋਪਨ ਕੋ ਲੀਨੋ।
ਮਹਾ ਕੋਪਿ ਕਰਿ ਇੰਦ੍ਰ ਜਬੈ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।
ਹੋ ਤਿਸੀ ਠੋਰ ਤੁਮ ਆਨ ਭਏ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਸਹਾਈ। ੫੩।

ਚੌਪਈ

ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਬਲਵਾਨ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਹੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੂਰਮੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਕੜੇ ਹੋਇਆਂ ਹੀ (ਯਮਲੋਕ ਵਲ) ਚਲੇ ਗਏ।੪੫।

ਭਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਰੋੜਾਂ ਹਾਥੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਕੁਟ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਵਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਫਿਰਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਛਤ੍ਰ ਫਾੜ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਛਤ੍ਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੂਰਮੇ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਛਡ ਦਿੱਤੇ।੪੬।

ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਡਰਪੋਕ ('ਭੀਰੂ') ਭਜ ਗਏ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ (ਯੁੱਧ ਲਈ) ਆਣ ਢੁਕੇ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ' ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੂ ਨੇ ਭਾਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਨਗਾਰੇ ਵਜਣ ਲਗੇ।੪੭।

ਦੌਹਰਾ

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਘਾਉਆਂ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਅਨਰੁਧ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ।੪੮।

ਚੌਪਈ

ਜਦੋਂ ਊਧਾ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਦ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸਦ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੁਰਿਕਾ ਨਗਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੪੯।

(ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ--) ਤੂੰ ਉਥੇ ਚਲ ਕੇ ਜਾ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਣਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ।੫੦।

ਅਠਿਠਲ

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ--) ਹੇ ਦੀਨਾ ਦੇ ਨਾਥ! ਸਾਡੀ ਰਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਕਟ ਦਿਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪੈ ਗਏ ਹਨ, ਹੁਣੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਛੁੜਾ ਲਵੋ। ਤਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਰਖਿਅਕ ਅਖਵਾਓ।੫੧।

ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬਕੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਬਗੁਲਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਸਕਟਾਸੁਰ ਅਤੇ ਕੇਸੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਅਘਾਸੁਰ, ਤ੍ਰਿਣਵਰਤ, ਮੁਸਟ ਅਤੇ ਚੰਡੂਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੋ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹਾਂ।੫੨।

ਪਹਿਲਾਂ ਮਧੂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਫਿਰ ਮੁਰ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਮਸਲ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਗੋਪਾਂ ਨੂੰ ਦਾਵਾਨਲ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇੰਦਰ ਨੇ ਮੀਂਹ ਵਸਾਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਹੋ ਬ੍ਰਜਨਾਥ! ਤੁਸੀਂ (ਸਭ ਦੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।੫੩।

ਦੌਹਰਾ

ਜਹ ਸਾਧਨ ਸੰਕਟ ਬਨੈ ਤਹ ਤਹ ਲਏ ਬਚਾਇ।
ਅਬ ਹਮਰੋ ਸੰਕਟ ਬਨਿਯੋ ਕੀਜੈ ਆਨਿ ਸਹਾਇ। ੫੪।

ਅਤਿਲ

ਚਿਤ੍ਰ ਕਲਾ ਇਹ ਭਾਤਿ ਦੀਨ ਹੈ ਜਬ ਕਹੀ।
ਤਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸਮਸਤ ਚਿਤ ਜਦੁਪਤਿ ਲਈ।
ਹੈ ਕੈ ਗਰੁੜ ਅਰੁੜ ਪਹੁੰਚੈ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਬਿਕਟ ਸੁਭਟ ਚਟਪਟ ਕਰਿ ਦਏ ਰਿਸਾਇ ਕੈ। ੫੫।

ਚੌਪਈ

ਭੀਰਿ ਪਰੇ ਭਾਜੇ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਜਾਇ ਰਾਵ ਪੈ ਬਹੁਰਿ ਪੁਕਾਰੇ।
ਬੈਠਿਯੋ ਕਹਾ ਦੈਵ ਕੇ ਘਾਏ। ਚੜ੍ਹੇ ਗਰੁੜ ਗਰੁੜਪ੍ਰਯ ਆਏ। ੫੬।

ਦੌਹਰਾ

ਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਰਾਜਾ ਤਬੈ ਰਨ ਚੜਿ ਚਲਿਯੋ ਰਿਸਾਤ।
ਬਾਧਿ ਬਢਾਰੀ ਉਮਗਿਯੋ ਕੋਚ ਨ ਪਹਿਰ੍ਯੋ ਗਾਤ। ੫੭।

ਚੌਪਈ

ਜੇਰੇ ਸੈਨ ਜਾਤ ਭਯੋ ਤਹਾ। ਗਾਜਤ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਿੰਘ ਜੂ ਜਹਾ।
ਅਸਤੁ ਸਸਤੁ ਕਰਿ ਕੋਪ ਚਲਾਏ। ਕਾਟਿ ਸੁਯਾਮ ਸਭ ਭੂਮਿ ਗਿਰਾਏ। ੫੮।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਸਹਸ੍ਰ ਹੀ ਭੁਜਾਨ ਮੈ ਸਹਸ੍ਰ ਅਸਤੁ ਸਸਤੁ ਲੈ।
ਹਠਿਯੋ ਰਿਸਾਇ ਕੈ ਹਠੀ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਪਾਨ ਲੈ।
ਬਧੇ ਰਥੀ ਮਹਾਰਥੀ ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਬਾਨ ਮਾਰਿ ਕੈ।
ਦਏ ਪਠਾਇ ਸੂਰਗ ਸੂਰ ਕੋਪ ਕੋ ਸਭਾਰਿ ਕੈ। ੫੯।

ਚੌਪਈ

ਬਹੁ ਸਾਇਕ ਜਦੁਪਤਿ ਕੋ ਮਾਰੇ। ਬਹੁ ਬਾਨਨ ਸੋ ਗਰੁੜ ਪ੍ਰਹਾਰੇ।
ਬਹੁ ਸੂਲਨ ਸੋ ਰਥੀ ਪਰੋਏ। ਲਗੇ ਸੁਭਟ ਸੈਹਬਿਯਨ ਸੋਏ। ੬੦।

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਕੋਪ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰਿ ਦੀਨੋ। ਖੰਡ ਖੰਡ ਸਤ੍ਰਾਸਤੁ ਕੀਨੋ।
ਬਾਣਾਸੁਰਹਿ ਬਾਨ ਬਹੁ ਮਾਰੇ। ਬੇਧਿ ਬਰਮ ਧਨੁ ਚਰਮ ਸਿਧਾਰੇ। ੬੧।

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਾਧ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਸਕਟ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਥੇ (ਤੁਸੀਂ) ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਸੰਕਟ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਆ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ।੫੪।

ਅਤਿਲ

ਚਿਤ੍ਰ ਕਲਾ ਨੇ ਜਦ ਬਹੁਤ ਆਜਿਜੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲਿਆ। (ਉਹ) ਤੁਰਤ ਗੁਰੁ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਝਟਪਟ ਸੰਘਾਰ ਦਿੱਤਾ।੫੫।

ਚੌਪਈ

ਸੰਕਟ ਪੈਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਭਜ ਗਏ। ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਹੇ ਰੱਬ ਦੇ ਮਾਰੇ! (ਤੂੰ ਇਥੇ) ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। (ਉਧਰ) ਗੁਰੁ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆ ਗਏ ਹਨ।੫੬।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤਦੋਂ ਰਾਜਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਰਣ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਚਲਿਆ। (ਕਾਹਲ ਵਿਚ) ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਮੰਗ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ ਕਵਚ ਪਾਣਾ ਵੀ ਭੁਲ ਗਿਆ।੫੭।

ਚੌਪਈ

ਸੈਨਾ ਜੋੜ ਕੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਿਆ ਜਿਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦੈਂਤ ਨੇ) ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ (ਵਿਚੋਂ ਹੀ) ਕਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ।੫੮।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

(ਰਾਜਾ) ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਂਹਵਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ, ਹਠੀ ਹਠ ਪੂਰਵਕ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਸ਼ ਬਾਣ ਲੈ ਕੇ (ਆ ਗਿਆ)। ਉਸ ਨੇ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ਬਾਣ ਮਾਰ ਕੇ ਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਬਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੫੯।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਦੈਂਤ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਬਾਣ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਣ ਗੁਰੁ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਰਥਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਦਿੱਤਾ। ਸੈਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਗਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਸੌਂ ਗਏ।੬੦।

ਤਦ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ (ਵੈਰੀ ਦੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਣਾਸੁਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੀਰ ਮਾਰੇ। ਉਹ ਧਨੁਸ਼, ਢਾਲ ਅਤੇ ਕਵਚ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਏ।੬੧।

ਅਤਿਲ

ਬਹੁਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਬਾਨ ਚਲਾਏ ਕੋਪ ਕਰਿ।
 ਬਾਣਾਸੁਰ ਕੇ ਚਰਮ ਬਰਮ ਸਰਬਾਸਤ੍ਰੁ ਹਰਿ।
 ਸੂਤ ਮਾਰਿ ਹੈ ਚਾਰੇ ਦਏ ਗਿਰਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਰਬੀ ਮਹਾਰਥ ਅਤਿ ਰਬਿਯਨ ਕੋ ਘਾਇ ਕੈ। ੬੨।
 ਚਮਕਿ ਠਾਢ ਭੂਅ ਭਯੋ ਅਯੁਧਨ ਧਾਰਿ ਕੈ।
 ਗਰੁੜ ਗਰੁੜ ਨਾਯਕ ਕੋ ਬਿਸਿਖ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ।
 ਸਾਤ ਸਾਤਕਹਿ ਆਠ ਅਰੁਜਨਹਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਕੋਟਿ ਕਰੀ ਕੁਰਰਾਇ ਹਨੇ ਰਿਸਿ ਧਾਰਿ ਕਰਿ। ੬੩।
 ਕੋਪ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੇ ਜਗਯੋ ਧੁਜਾ ਕਾਟਤ ਭਯੋ।
 ਛਿਪ੍ਰਛਟਾ ਕਰ ਛੁੜੁ ਛਿਤਹਿ ਡਾਰਤ ਭਯੋ।
 ਚਰਮ ਬਰਮ ਰਿਪੁ ਚਰਮ ਕੋਪ ਕਰਿ ਕਾਟਿਯੋ।
 ਹੋ ਰਬ ਰਬਿਯਨ ਰਨ ਭੀਤਰ ਤਿਲ ਤਿਲ ਬਾਟਿਯੋ। ੬੪।
 ਬਡੇ ਦੁਬਹਿਯਾ ਮਾਰੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਿਸਾਇ ਕੈ।
 ਤਿਲ ਤਿਲ ਪਾਇ ਪ੍ਰਹਾਰੇ ਰਬਿਯਨ ਘਾਇ ਕੈ।
 ਛੈਲ ਚਿਕਨਿਯਾ ਕਾਟੇ ਭੁਜਾ ਸਹਸੁ ਹਰਿ।
 ਹੋ ਤਵ ਸਿਵ ਪਹੁਚੇ ਆਇ ਸੁ ਭਗਤ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ। ੬੫।
 ਬੀਸ ਬਾਨ ਬਿਸੁਇਸ ਕਹ ਬ੍ਰਿਜ ਪਤਿ ਮਾਰਿਯੋ।
 ਬਹੁਰਿ ਬਾਨ ਬਤੀਸ ਸੁ ਵਾਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ।
 ਨਿਰਖਿ ਜੁਧ ਕੇ ਜਛ ਰਹੈ ਚਿਤ ਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਦੇਵ ਰਹੇ ਉਰਝਾਇ ਕੈ। ੬੬।
 ਰੁਦ੍ਰ ਕ੍ਰੁਧ ਅਤਿ ਭਯੋ ਤਪਤ ਤਪ ਛੋਰਿਯੋ।
 ਸੀਤ ਤਾਪ ਤਜਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਬਕਤ੍ਰੁ ਤਿਹ ਮੋਰਿਯੋ।
 ਐਸ ਗੌਰਿ ਸੋ ਗਾਹ ਗਗਨ ਸਰ ਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਖੇਤ ਛਿਨਾਇ ਕੈ। ੬੭।

ਦੋਹਰਾ

ਜੀਤਿ ਸਤ੍ਰੁ ਨਿਜੁ ਪੋਤ੍ਰੁ ਕੀ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਬਾਜਨ ਬਜੇ ਹਰਖੇ ਸੁਨਿ ਸੁਰਿ ਬ੍ਰਯਾਸ। ੬੮।

ਅਤਿਲ

ਆਨਰੁਧ ਕੋ ਉਖਾ ਦਈ ਬਿਵਾਹਿ ਕੈ।
 ਗਾੜੇ ਗੜਵਾਰਨ ਗੜ ਗਜਿਯਨ ਗਾਹਿ ਕੈ।
 ਹਠੇ ਹਠੀਲਨ ਜੀਤਿ ਚਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰੁ ਕੇ ਸੰਗ ਬਨ੍ਯੋ ਰਨ ਆਇ ਕੈ। ੬੯।

ਅਤਿਲ

ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਏ। ਜੋ ਬਾਣਾਸੁਰ ਦੀ ਢਾਲ, ਕਵਚ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ। (ਉਸ ਦੇ) ਚੌਹਾਂ ਰਥਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਡਿਗਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਥੀਆਂ, ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਨਿਕੇ ਵੱਡੇ ਰਥਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ੬੨।

ਉਤੇਜਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ (ਉਹ) ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਫਿਰ ਖੜੇ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਗਰੁੜ ਅਤੇ ਗਰੁੜ ਦੇ ਨਾਇਕ (ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਾਣ ਮਾਰੇ। ਸੱਤ ਬਾਣ ਸਾਤਕਿ ('ਯੁਯੁਧਾਨ') ਅਤੇ ਅੱਠ ਬਾਣ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਕੌਰਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰਿਆ। ੬੩।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੀ) ਧੁਜਾ ਨੂੰ ਕਟ ਸੁਟਿਆ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਛਤ੍ਰ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਵੈਰੀ ਦੀਆਂ ਢਾਲਾਂ, ਕਵਚਾਂ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਕਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਥਾਂ ਅਤੇ ਰਥਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਕਟ ਵਢ ਕੇ ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰ ਕੇ (ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੬੪।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਥਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੂ ਦੀਆਂ) ਹਜ਼ਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ('ਹਰਿ') ਨੇ ਕਟ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਸ਼ਿਵ (ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੂ ਨੂੰ) ਆਪਣਾ ਭਗਤ ਸਮਝ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ) ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ੬੫।

ਬ੍ਰਜਪਤੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ (ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ) ਵਿਸ਼ੁਪਤੀ ਕਹਿ ਕੇ ਵੀਹ ਤੀਰ ਮਾਰੇ। ਫਿਰ ਬਤੀ ਬਾਣ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਯਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚਿਤ ਲਗਾ ਲਿਆ। (ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ੬੬।

ਰੁਦ੍ਰ ਨੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਪਦੇ ਤਪ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਠੰਡੇ ਤਪ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਣ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਜਿਤ ਲਿਆ। ੬੭।

ਦੌਹਰਾ

ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ਕੀਤੀ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਵਿਆਸ (ਵਰਗੇ ਰਿਸ਼ੀ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ੬੮।

ਅਤਿਲ

ਅਨਰੁੱਧ ਦਾ ਉਖਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਤਾੜਕੇ (ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ)। ਹਠੀਲੇ ਸੂਰਮੇ ਹਠੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਚਲ ਪਏ। ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ੬੯।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਉਤੈ ਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰਾ ਇਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੂਰੇ। ਹਟੈ ਨ ਹਠੀਲੋ ਮਹਾ ਜੁਧ ਪੂਰੇ।
ਲਏ ਸੂਲ ਸੈਥੀ ਮਹਾਬੀਰ ਰਾਜੈ। ਲਖੇ ਦਿਤ੍ਯ ਅਦਿਤ੍ਯ ਕੇ ਦ੍ਰੁਪੁ ਭਾਜੈ। ੨੦।

ਤਬੈ ਛਾਡਿ ਕੈ ਚਕ੍ਰ ਦੀਨੋ ਕਨ੍ਹਾਈ। ਬਹੀ ਦੈਤ ਕੀ ਨਾਰਿ ਮੈ ਧਾਰਿ ਜਾਈ।
ਗਿਰਿਯੋ ਝੂਮਿ ਕੈ ਭੂਮਿ ਮੈ ਕੋਪਿ ਕੂਟਿਯੋ। ਮਨੋ ਮੇਰੁ ਕੇ ਸਾਤਵੇ ਸ੍ਰਿੰਗ ਟੂਟਿਯੋ। ੨੧।

ਚੌਪਈ

ਹਨਿ ਅਰਿ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਸਿਧਾਰੇ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ।
ਪਠੇ ਤਰੁਨਿ ਪਖਰਿਯਾ ਹਰਖੇ। ਸੁਰ ਸਭ ਪੁਹਪ ਗਗਨ ਤੇ ਬਰਖੇ। ੨੨।

ਦੌਹਰਾ

ਬਾਹੂ ਛੈ ਬਾਨਾਸੁ ਕਰਿ ਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰਹਿ ਘਾਇ।
ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰਿ ਜੀਤਿ ਸਿਵ ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ ਜਦੁਰਾਇ। ੨੩। ੧।
*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਬਿਅਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੨। ੨੮੨੨। ਅਫ਼ਜ਼ੀਂ।*

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਜ ਮਤੀ ਰਾਨੀ ਰਹੈ ਉਤਰ ਦੇਸ ਅਪਾਰ।
ਗੜਿ ਬਿਧਨੈ ਤਾ ਸੀ ਬਧੁ ਔਰ ਨ ਸਕਿਯੋ ਸਵਾਰਿ। ੧।
ਬਿਭ੍ਰਮ ਦੇਵ ਬਡੋ ਬਲੀ ਤਾ ਕੋ ਰਹੈ ਨਰੇਸ।
ਤਾ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਲਗ ਮਨਿਯਤ ਚਾਰੋ ਦੇਸ। ੨।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਥ ਜੋਗੀ ਤਹਾ ਜਾ ਸਮ ਰੂਪ ਨ ਔਰ।
ਲਖਿ ਅਬਲਾ ਭੂ ਪਰ ਗਿਰੈ ਭਈ ਮੂਰਛਨਾ ਠੌਰ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਬੋਲਿ ਲਯੋ ਰਾਨੀ ਜੋਗਿਸ ਬਰ। ਕਾਮਕੋਲ ਤਾ ਸੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਿ।
ਪੁਨਿ ਤਾਹੀ ਆਸਨ ਪਹੁਚਾਯੋ। ਰੈਨਿ ਭਈ ਤਬ ਬਹੁਰਿ ਮੰਗਾਯੋ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਭੂਧਰ ਸਿੰਘ ਤਹਾ ਹੁਤੇ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਿ ਇਕ ਰਾਜ।
ਸਾਜ ਬਾਜ ਭੀਤਰ ਕਿਧੋ ਬਿਸਕਰਮਾ ਤੇ ਬਾਜ। ੫।
ਰਾਜ ਨਿਰਖਿ ਸੁੰਦਰ ਘਨੋ ਰਾਨੀ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ।
ਪ੍ਰਥਮ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਕਰਿਯੋ ਪੁਨਿ ਯੋ ਕਹਿਯੋ ਬਨਾਇ। ੬।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਉਧਰ ਦੰਤ ਬਕਤੁ ਹੈ ਅਤੇ ਇਧਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਰਮਾ ਹੈ। ਹਠੀਲੇ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਦੋਵੇਂ) ਪ੍ਰਬੀਨ ਹਨ। (ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ) ਸ਼ੂਲ ਅਤੇ ਸੈਹਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਬੀਰ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਅਦਿਤ੍ਯ) ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ (ਦਿਤ੍ਯ) ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੦।

ਤਦੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚਕ੍ਰ ਛਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਧਾਰ ਦੈਂਤ ਦੀ ਗਰਦਨ ਉਤੇ ਵਜੀ। ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਭਵਾਟਣੀ ਖਾ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਚੋਟੀ ਡਿਗ ਪਈ ਹੋਵੇ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

(ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜੇ। ਅਪੰਛਰਾਵਾਂ ('ਤਰੁਨਿ') ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ (ਸੁਵਰਗ ਵਿਚ ਆਣ ਵਾਸਤੇ) ਘੋੜੇ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖ ਕੀਤੀ। ੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਬਾਣਾਸੁਰ ਦੀਆਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਕਟਣ ਅਤੇ ਦੰਤ ਬਕਤੁ ਨੂੰ ਮਾਰਨ, ਪਤਲੇ ਲਕ ਵਾਲੀ (ਊਠਾ ਨੂੰ) ਹਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਜਿਤਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧੰਨ ਹਨ। ੧੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੨। ੨੮੨੨। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਉੱਤਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਪਾਰ (ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ) ਇਕ ਰਾਜ ਮਤੀ ਰਾਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਵਿਧਾਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ੧। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਭ੍ਰਮ ਦੇਵ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦੀ ਧਾਕ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ)। ੨। ਉਥੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਥ ਯੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਣੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਈ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਰਾਣੀ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਕੋਲ) ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਥਾਨ ਉਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਫਿਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਉਥੇ ਭੂਧਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜੋ ਸਜ ਧਜ ਵਿਚ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸੀ। ੧। ਉਸ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--। ੬।

ਅਤਿਲ

ਸੁਨਿਹੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਜ ਕਾਜ ਮੁਰ ਕੀਜਿਐ।
 ਕਛੁ ਧਨ ਛੋਰਿ ਭੰਡਾਰ ਹਮਾਰੋ ਲੀਜਿਐ।
 ਖੋਦਿ ਭੂਮਿ ਤਰ ਮੰਡਪ ਏਕ ਬਨਾਇਐ।
 ਹੋ ਮੰਡਪ ਲਖਿਯੋ ਨ ਜਾਇ ਭੂਮਿ ਲਹਿ ਜਾਇਐ। ੭।

ਤਬ ਤਿਨ ਛੋਰਿ ਭੰਡਾਰ ਅਮਿਤ ਧਨ ਕੇ ਲਿਯੋ।
 ਖੋਦਿ ਭੂਮਿ ਕੇ ਤਰੇ ਬਨਾਵਤ ਮਟ ਭਯੋ।
 ਕੈ ਸੋਈ ਸ੍ਯਾਨੇ ਲਖੈ ਨ ਦੇਵਲ ਪਾਇਐ।
 ਹੋ ਔਰ ਭੂਮਿ ਸੀ ਸੋ ਭੂਅ ਚਿਤ ਮੈ ਲ੍ਯਾਇਐ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜਹਿ ਰਾਨੀ ਰੋਜ ਬੁਲਾਵੈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਕੇਲ ਕਮਾਵੈ।
 ਅਤਿ ਸਨੇਹ ਤਾ ਸੋ ਉਪਜਾਯੋ। ਜਨੁਕ ਸਾਤ ਫੇਰਨ ਕੇ ਪਾਯੋ। ੯।

ਕੇਲ ਕਮਾਇ ਰਾਜ ਜਬ ਜਾਵੈ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਜੋਗਿਯਹਿ ਬੁਲਾਵੈ।
 ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਤਾ ਸੋ ਰਤਿ ਮਾਨੈ। ਮੂਰਖ ਰਾਵ ਭੇਦ ਨਹਿ ਜਾਨੈ। ੧੦।

ਕਾਮ ਅਧਿਕ ਦਿਨ ਰਾਜ ਸੰਤਾਯੋ। ਬਿਨੁ ਬੋਲੇ ਰਾਨੀ ਕੇ ਆਯੋ।
 ਕੇਲ ਕਰਤ ਸੋ ਤ੍ਰਿਯ ਲਖਿ ਪਾਈ। ਤਾ ਕੇ ਕੋਪ ਜਗ੍ਯੋ ਜਿਯ ਆਈ। ੧੧।

ਅਤਿਲ

ਕੇਲ ਕਰਤ ਰਾਨੀ ਤਿਹ ਲਖਿਯੋ ਬਨਾਇ ਕੈ।
 ਬਾਧਿ ਰਸਰਿਯਨ ਲਿਯੋ ਸੁ ਦਿਯੋ ਜਰਾਇ ਕੈ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹਿਯੋ ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਜੋ ਮੈ ਕਹੋ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸੁ ਕਰਿਯੈ ਨਾਥ ਬਰ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਗੇ ਤਵ ਧਰਿਹੋ। ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਮਠ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰਨਿ ਕਰਿਹੋ।
 ਖੋਦਿ ਭੂਮਿ ਇਕ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਦਿਖੈਹੋ। ਤਵ ਚਰਨਨ ਤਰ ਰਾਵ ਝੁਕੈਹੋ। ੧੩।

ਯੋ ਕਹਿ ਮੁੰਦਿ ਦੁਆਰਨ ਲਿਯੋ। ਆਗੇ ਢੇਰ ਭਸਮ ਤਿਹ ਕਿਯੋ।
 ਆਪੁ ਰਾਵ ਸੋ ਜਾਇ ਜਤਾਯੋ। ਸੇਵਤ ਸਮੈ ਸੁਪਨ ਮੈ ਪਾਯੋ। ੧੪।

ਇਕ ਜੋਗੀ ਸੁਪਨੇ ਮੈ ਲਹਿਯੋ। ਤਿਹ ਮੋ ਸੋ ਐਸੇ ਜਨੁ ਕਹਿਯੋ।
 ਖੋਦਿ ਭੂਮਿ ਤੁਮ ਮੋਹਿ ਨਿਕਾਰੋ। ਹੈ ਬਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹਾਰੋ। ੧੫।

ਅਤਿਲ

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਜਨ! ਸੁਣੋ, ਮੇਰਾ (ਇਕ) ਕੰਮ ਕਰੋ। ਕੁਝ ਧਨ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੈ ਲਵੋ। ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪੁਟ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਮਠ ('ਮੰਡਪ') ਬਣਾਓ। (ਉਹ) ਮਠ (ਉਪਰੋਂ) ਵੇਖਿਆ ਨ ਜਾ ਸਕੇ, ਬਸ ਭੂਮੀ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗੇ।੭।

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ (ਕੁਝ) ਭੰਡਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਿਤ ਧਨ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ। ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਪੁਟ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਮਠ ਬਣਵਾਇਆ। ਉਸ ਮਠ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਕੀ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਸੀ।੮।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਸੀ। (ਉਸ ਨਾਲ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਕੋਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਲ ਲਿਆ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਸੱਤ ਫੇਰੇ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ (ਅਰਥਾਤ [] ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ)।੯।

ਜਦ ਰਾਜਾ ਕਾਮ-ਕਲਾ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਰਤੀ ਮਨਾਉਂਦੀ। ਪਰ ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ।੧੦।

ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ (ਭੂਧਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਕਾਮ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਤਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਇਆਂ ਆ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ। (ਤਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।੧੧।

ਅਤਿਲ

(ਇਧਰ) ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਥ (ਜੋਗੀ) ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਥ! ਜੇ ਮੈਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰਾਂ, ਉਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ।੧੨।

ਚੌਪਈ

(ਮੈਂ) ਖਾਣ ਪੀਣ (ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ) ਤੁਹਾਡੇ ਅਗੇ ਧਰ ਦੇਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਮਠ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਫਿਰ ਭੂਮੀ ਪੁਟ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਰਾਜੇ (ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਆਂਗੀ।੧੩।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ (ਉਸ ਨੇ) ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਅਗੇ ਭਸਮ (ਵਿਭੂਤੀ) ਦਾ ਢੇਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਨੇ ਮੈਂ ਸੁਪਨਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।੧੪।

ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ (ਮੈਂ) ਇਕ ਜੋਗੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ-- ਭੂਮੀ ਪੁਟ ਕੇ ਮੈਨੂੰ (ਬਾਹਰ) ਕਢੋ। (ਇਸ ਕਰ ਕੇ) ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਵੇਗਾ।੧੫।

ਭੂਧਰ ਰਾਜ ਖੋਦਬੋ ਲਾਯੋ। ਮੈ ਤੁਮ ਸੋ ਯੋ ਆਨਿ ਸੁਨਾਯੋ।
ਤੁਮਹੂੰ ਚਲੇ ਸੰਗ ਹੈ ਤਹਾ। ਕਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹੈ ਹੈ ਧੋ ਉਹਾ। ੧੬।

ਯੋ ਕਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਗ ਲੈ ਆਈ। ਭੂਅ ਖੋਦਨ ਤ੍ਰਿਯ ਦਯੋ ਲਗਾਈ।
ਮੰਡਪ ਤਹਾ ਏਕ ਜਬ ਲਹਿਯੋ। ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ ਪਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋ ਕਹਿਯੋ। ੧੭।

ਜੋਗੀ ਨਿਰਖਿ ਸਖੀ ਭਜਿ ਆਈ। ਦੋਰਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਚਰਨਨ ਲਪਟਾਈ।
ਕਹਿਯੋ ਸੁ ਜਬ ਖੋਲਤ ਦ੍ਰਿਗ ਭਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਰਾਜ ਭਸਮ ਹੈ ਗਯੋ। ੧੮।

ਤਬ ਰਾਨੀ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੁਨਹੋ ਰਾਵ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਰੇ।
ਮੋ ਕੋ ਜਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਤਹ ਦੀਜੈ। ਬਹੁਰੋ ਆਪੁ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ। ੧੯।

ਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਅਬਲਾ ਤਹ ਗਈ। ਤਾ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਵਤ ਭਈ।
ਤਾ ਪਾਛੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਤਹ ਲ੍ਯਾਈ। ਜੋਗੀ ਕੀ ਝਾਈ ਦਿਖਰਾਈ। ੨੦।

ਤਬ ਜੋਗੀ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਬਹਤ ਜਾਨੁਵੀ ਅਬਿ ਲਗਿ ਥਾਰੇ।
ਤਾ ਕੋ ਹਮ ਕੋ ਨੀਰ ਦਿਖਰਿਯੈ। ਹਮ ਕੋ ਸੋਕ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਿਯੈ। ੨੧।

ਜਬ ਰਾਜੈ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਭਰਿ ਗਾਗਰਿ ਗੰਗਾ ਜਲ ਲ੍ਯਾਯੋ।
ਆਇ ਸੁ ਨੀਰ ਬਿਲੋਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਤਬ ਹੀ। ੨੨।

ਨਿਜੁ ਤੂੰਬਾ ਤੇ ਦੂਧ ਦਿਖਾਯੋ। ਗੰਗੋਦਕ ਤਹਿ ਕੋ ਠਹਰਾਯੋ।
ਕਹਿਯੋ ਜਾਨੁਵੀ ਕੋ ਕਾ ਭਯੋ। ਤਬ ਪੈ ਥੋ ਅਬ ਜਲ ਹੈ ਗਯੋ। ੨੩।

ਦੋਹਰਾ

ਸਤਿਜੁਗ ਕੇ ਜੁਗ ਮੈ ਹਮੇ ਯਾ ਮੈ ਕਿਯੋ ਨਿਵਾਸ।
ਅਬ ਬਰਤਤ ਜੁਗ ਕੋਨ ਸੋ ਸੋ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ। ੨੪।

ਚੌਪਈ

ਸਤਿਜੁਗ ਬੀਤੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਭਯੋ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਦ੍ਰਾਪਰ ਬਰਤਯੋ।
ਤਬ ਤੇ ਸੁਨੁ ਕਲਜੁਗ ਅਬ ਆਯੋ। ਸੁ ਤੁਹਿ ਕਹ ਹਮ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਨਾਯੋ। ੨੫।

ਕਲਜੁਗ ਨਾਮ ਜਬੈ ਸੁਨਿ ਲਯੋ। ਹਾਹਾ ਸਬਦ ਉਚਾਰਤ ਭਯੋ।
ਤਿਹਿ ਮੁਹਿ ਬਾਤ ਲਗਨ ਨਹਿ ਦੀਜੈ। ਬਹੁਰੋ ਮੂੰਦਿ ਦੁਆਰਨ ਲੀਜੈ। ੨੬।

ਰਾਨੀ ਬਾਚ

ਮੈ ਸੇਵਾ ਤੁਮਰੀ ਪੁਭੁ ਕਰਿਹੋ। ਏਕ ਪਾਇ ਠਾਢੀ ਜਲ ਭਰਿਹੋ।
ਮੂੰਦਿਨ ਦ੍ਵਾਰਨ ਕੋ ਕ੍ਯੋ ਲੀਜੈ। ਹਮਰ ਪਰ ਨਾਥ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਕੀਜੈ। ੨੭।

ਭੂਧਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਟਣ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ (ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਚਲੋ (ਅਤੇ ਵੇਖੋ) ਉਥੇ ਕੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੯।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ (ਉਹ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ (ਗੋਲੀਆਂ) ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਪੁਟਣ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਉਥੇ (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਇਕ ਮਠ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਤੀ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਿਹਾ। ੧੭।

ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਇਕ) ਸਖੀ ਭਜ ਕੇ ਆਈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ ਜਦ (ਜੋਗੀ ਨੇ) ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰਾਜਾ (ਭੂਧਰ) ਭਸਮ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੮।

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--'ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਰਾਜਨ! ਸੁਣੋ, ਉਥੇ (ਤੁਸੀਂ) ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣ ਦਿਓ। ਮਗਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਆਉਣਾ। ੧੯।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਣੀ ਉਥੇ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ (ਜੋਗੀ) ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਲਿਆਈ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਦੀ ਪਰਛਾਈ ਵਿਖਾਈ। ੨੦।

ਤਦ ਜੋਗੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਤੁਹਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੁਣ ਗੰਗਾ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਜਲ ਵਿਖਾਓ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰੋ। ੨੧।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਗੰਗਾ-ਜਲ ਦੀ ਗਾਗਰ ਭਰ ਲਿਆਇਆ। ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਲ ਨੂੰ ਜਦ (ਜੋਗੀ ਨੇ) ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। ੨੨।

ਆਪਣੇ ਤੁੰਬੇ (ਵਿਚ ਪਿਆ) ਦੁੱਧ (ਜੋਗੀ ਨੇ) ਵਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੰਗਾ-ਜਲ ਦਸਿਆ। (ਫਿਰ) ਕਹਿਣ ਲਗਾ (ਪਤਾ ਨਹੀਂ) ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੁੱਧ ('ਪੈ') ਸੀ, ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨੩।

ਦੌਹਰਾ

ਮੈਂ ਸਤਿਯੁਗ ਵਿਚ ਇਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਯੁਗ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨੪।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ) ਸਤਿਯੁਗ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁੇਤਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਦ੍ਰਾਪਰ ਵੀ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਤਦ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਲਿਯੁਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨੫।

ਜਦ (ਜੋਗੀ ਨੇ) ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣ ਲਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਹਵਾ ('ਬਾਤ') ਨ ਲਗਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਓ। ੨੬।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ]

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ। ਇਕ ਪੈਰ ਉਤੇ ਖੜੋ ਕੇ (ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ) ਪਾਣੀ ਭਰਾਂਗੀ। ਪਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਹੇ ਨਾਥ! ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ੨੭।

ਪੁਨਿ ਰਾਜੈ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮੈ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੋ।
ਯਹ ਰਾਨੀ ਸੇਵਾ ਕਹ ਲੀਜੈ। ਮੈ ਪਰ ਨਾਥ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਕੀਜੈ। ੨੮।

ਦੋਹਰਾ

ਸੇਵਾ ਕਹ ਰਾਨੀ ਦਈ ਯੋ ਰਾਜੈ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਦੁਾਰਨ ਮੂੰਦਿਨ ਨ ਦਯੋ ਰਹਿਯੋ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ। ੨੯।
ਮੂੜ ਰਾਵ ਪ੍ਰਫਲਿਤ ਭਯੋ ਸਕਿਯੋ ਨ ਛਲ ਕਛੁ ਪਾਇ।
ਸੇਵਾ ਕੋ ਰਾਨੀ ਦਈ ਤਾਹਿ ਸਿਧ ਠਹਰਾਇ। ੩੦।
ਰਾਜ ਮਾਰਿ ਰਾਜਾ ਛਲਿਯੋ ਰਤਿ ਜੋਗੀ ਸੋ ਕੀਨ।
ਅਤਭੁਤ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਯਾਨ ਕੋ ਸਕਤ ਨ ਕੋਊ ਚੀਨ। ੩੧। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਬੰਧੇ ਇਕ ਸੋ ਤੈਤਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੩। ੨੯੦੩। ਅਫ਼ਜ਼ੀ।

ਚੌਪਈ

ਬੀਕਾਨੇਰ ਰਾਵ ਇਕ ਭਾਰੋ। ਤੀਨ ਭਵਨ ਭੀਤਰ ਉਜਿਯਾਰੋ।
ਵਤੀ ਸਿੰਗਾਰ ਰਾਵ ਕੀ ਰਾਨੀ। ਸੁੰਦਰਿ ਭਵਨ ਚੈਦਹੂੰ ਜਾਨੀ। ੧।

ਅੰਤਲ

ਤਹਾ ਰਾਇ ਮਹਤਾਬ ਸੁਦਾਗਰ ਆਇਯੋ।
ਲਖਿ ਰਾਨੀ ਕੋ ਰੂਪ ਹਿਯੋ ਲਲਚਾਇਯੋ।
ਭੋਜਿ ਸਹਚਰੀ ਤਿਹ ਗ੍ਰਿਹ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮਨ ਮਾਨਤ ਰਤਿ ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਾਨੀ ਤਾਹਿ ਬੁਲਾਵੈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਭੋਗ ਕਮਾਵੈ।
ਜਾਨਤ ਰੈਨਿ ਅੰਤ ਜਬ ਆਈ। ਤਾਹਿ ਦੇਤ ਨਿਜੁ ਧਾਮ ਪਠਾਈ। ੩।

ਅੰਤਲ

ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਭਲੀ ਮਤਾਹ ਸੁਦਾਗਰ ਲੁਯਾਵਈ।
ਰਾਨੀ ਤਾ ਕੋ ਪਾਇ ਘਨੋ ਸੁਖ ਪਾਵਈ।
ਅਤਿ ਧਨ ਛੋਰਿ ਭੰਡਾਰ ਦੇਤ ਤਹਿ ਨਿਤ੍ਰਯਪ੍ਰਤਿ।
ਹੋ ਬਸਯੋ ਰਹਤ ਅਬਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਿਤ੍ਰਯ ਚਿਤ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਰਾਵ ਜਬੈ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਾਨੀ ਡਰ ਪਾਈ।
ਯਾ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਅਬ ਹੀ ਹਨਿ ਦੈਹੋ। ਖੋਦਿ ਭੂਮਿ ਕੇ ਬਿਖੈ ਗਡੈਹੋ। ੫।

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ— ਹੇ ਨਾਥ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਦਾਸ ਹਾਂ। (ਮੇਰੀ) ਇਹ ਰਾਣੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋ।੨੮।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਰਾਣੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਿਆ।੨੯।

ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਛਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ (ਜੋਗੀ) ਸਮਝ ਕੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਰਾਣੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।੩੦।

ਰਾਜੇ (ਭੂਧਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਰਾਜੇ (ਬਿਭੂਸ਼ ਦੇਵ) ਨੂੰ ਛਲਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਅਜੀਬ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।੩੧।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੩। ੨੯/੩। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, (ਜਿਸ ਦਾ) ਯਸ਼ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਉਸ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਿੰਗਾਰ ਵਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।੧।

ਅਠਿਠ

ਉਥੇ ਮਹਤਾਬ ਰਾਇ ਨਾਂ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰ ਆਇਆ। (ਉਸ ਦੇ) ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਣੀ ਦਾ ਮਨ ਲਲਚਾਇਆ (ਅਰਥਾਤ—ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ)। (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਇਕ ਦਾਸੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨਾਲ) ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਮਨ ਇਛਿਤ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੨।

ਚੌਪਈ

ਰਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਅਤੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਭੋਗ ਕਰਦੀ। ਜਦੋਂ ਵੇਖਦੀ ਕਿ ਰਾਤ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ।੩।

ਅਠਿਠ

(ਉਹ) ਸੌਦਾਗਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ('ਮਤਾਹ') ਲਿਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ। (ਰਾਣੀ ਵੀ) ਸੌਦਾਗਰ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿੰਦੀ। (ਉਹ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਦਾ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ।੪।

ਚੌਪਈ

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੇ (ਇਹ) ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ, ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਰ ਗਈ। (ਰਾਜਾ ਸੋਚਦਾ ਕਿ) ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਪੁਟ ਕੇ ਵਿਚ ਦਬਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।੫।

ਜਬ ਰਾਨੀ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਤੋਨ ਜਾਰ ਕੇ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ।
 ਤਾ ਕੇ ਕਹਿਯੋ ਸੰਗ ਮੁਹਿ ਲੀਜੈ। ਅਪਨੇ ਦੇਸ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ। ੬।
 ਮੰਦਿਰ ਏਕ ਉਜਾਰਿ ਬਨਾਯੋ। ਦੋ ਦ੍ਵਾਰਨ ਤਾ ਮੈ ਰਖਵਾਯੋ।
 ਹਮ ਖੋਜਤ ਇਹ ਮਗ ਜੋ ਐਹੈ। ਦੂਜੇ ਦ੍ਵਾਰ ਨਿਕਸਿ ਹਮ ਜੈਹੈ। ੭।

ਅੰਤਲ

ਏਕ ਸਾਂਢਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਲਈ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
 ਤਾ ਪਰ ਭਏ ਸ੍ਵਾਰ ਦੋਊ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਤੋਨ ਮਹਲ ਕੇ ਭੀਤਰ ਪਹੁਚੇ ਆਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਕੋਲ ਕਰੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰਿ। ੮।
 ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਯ ਭਜੀ ਚੜ੍ਹਯੋ ਰਿਸਿ ਖਾਇ ਕੈ।
 ਸਾਥੀ ਲੀਨੋ ਸੰਗ ਨ ਕੋਊ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਲੈ ਪਾਇਨ ਕੇ ਖੋਜ ਪਹੁਚਿਯੋ ਆਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਵਾ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਮਾਝ ਧਸ੍ਯੋ ਕੁਰਰਾਇ ਕਰਿ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਥਕਿ ਸਾਂਢਿਨ ਤਿਨਕੀ ਗਈ ਤਹਾ ਜੁ ਪਹੁਚੇ ਜਾਇ।
 ਅਥਕ ਉਟਨੀ ਰਾਵ ਚੜ੍ਹਿ ਤਹਾ ਪਹੁਚਿਯੋ ਆਇ। ੧੦।
 ਉਤਰ ਸਾਂਢਿ ਤੇ ਰਾਵ ਤਬ ਤਹਾ ਚੜ੍ਹਯੋ ਰਿਸਿ ਖਾਇ।
 ਇਨ ਦੁਹੁਅਨ ਗਹਿ ਜਮ ਸਦਨ ਦੈਰੋ ਅਬੈ ਪਠਾਇ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਮਾਰਗ ਜਬ ਨ੍ਰਿਪ ਚੜ੍ਹਿ ਗਏ। ਦੁਤਿਯ ਮਾਰਗੁ ਉਤਰਤ ਤੇ ਭਏ।
 ਅਥਕ ਸਾਂਢਨੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਬੈਠੈ। ਰਾਨੀ ਸਹਿਤ ਸੁ ਜਾਰ ਇਕੈਠੈ। ੧੨।

ਅੰਤਲ

ਅਥਕ ਸਾਂਢਿ ਚੜ੍ਹਿ ਬੈਠੈ ਦਈ ਧਵਾਇ ਕੈ।
 ਪਵਨ ਬੋਗਿ ਜੁਯੋ ਚਲੀ ਮਿਲੈ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ।
 ਉਤਰਿ ਰਾਵ ਕਾ ਦੇਖੇ ਦਿਸਟਿ ਪਸਾਰਿ ਕੈ।
 ਹੋ ਉਤਿਮ ਸਾਂਢਿਨ ਹਰੀ ਮਤ ਮਹਿ ਮਾਰਿ ਕੈ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਯਾਦੋ ਰਹਿ ਗਯੋ। ਪਹੁਚਤ ਤਿਨੈ ਨ ਕ੍ਯੋਹੁੰ ਭਯੋ।
 ਛਲ ਬਲ ਸਭ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਹਾਰਿਯੋ। ਲੈ ਰਾਨੀ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਰ ਪਧਾਰਿਯੋ। ੧੪।

ਜਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਚਲ ਪਵੋ।੬।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਇਕ ਘਰ ਬਣਵਾਇਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਖਵਾਏ। ਸਾਨੂੰ ਲਭਦਿਆਂ (ਜੇ ਰਾਜਾ) ਇਸ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਆ ਜਾਏ (ਤਾਂ) ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲ ਜਾਈਏ।੭।

ਅਭਿਲ

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਕ ਸਾਂਢਨੀ ਮੰਗਵਾ ਲਈ। ਉਸ ਉਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਕੋਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਲਗੇ।੮।

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਭਜ ਜਾਣ ਦੀ (ਗੱਲ) ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਵੀ ਬੁਲਾ ਕੇ ਨਾਲ ਨ ਲਿਆ। ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਟੋਹ ਲੈ ਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਬੁੜਬੁੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ।੯।

ਦੋਹਰਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ (ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਸੌਦਾਗਰ) ਵਾਲੀ ਸਾਂਢਨੀ ਉਥੇ ਥਕ ਕੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਰ ਰਾਜਾ ਅਣਥਕ ਸਾਂਢਨੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ।੧੦। ਸਾਂਢਨੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਰੋਹ ਭਰਿਆ ਉਥੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ (ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲਗਾ) ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਹੁਣੇ ਯਮ-ਲੋਕ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹਾਂ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ, (ਤਾਂ) ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਗਏ। ਉਹ (ਰਾਜੇ ਵਾਲੀ) ਅਣਥਕ ਸਾਂਢਨੀ ਉਤੇ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਯਾਰ ਇਕੱਠੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ।੧੨।

ਅਭਿਲ

ਅਣਥਕ ਸਾਂਢਨੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਪੌਣ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਚਲੀ, ਭਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਮਹੱਲ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਪਸਾਰ ਕੇ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਉੱਤਮ ਸਾਂਢਨੀ ਲੈ ਗਏ ਹਨ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਰਾਜਾ (ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ) ਪੈਦਲ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਛਲ ਬਲ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ। (ਉਹ) ਯਾਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਘਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ।੧੪।

ਅਤਿਲ

ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਨਿਜੁ ਮੂੰਡ ਛਾਰ ਡਾਰਤ ਭਯੋ।
 ਜਨੁਕ ਰਾਹ ਮੈ ਲੂਟਿ ਕਿਨੂ ਤਾ ਕੋ ਲਯੋ।
 ਗਿਰਿਯੋ ਭੂਮਿ ਕੈ ਭੂਮਿ ਅਧਿਕ ਮੁਰਝਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਭੂਬਿ ਨਦੀ ਮਹਿ ਮਰਿਯੋ ਅਧਿਕ ਬਿਖ ਖਾਇ ਕੈ। ੧੫।

ਲੈ ਰਾਨੀ ਕੋ ਜਾਰ ਜਬੈ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇਯੋ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਦਰਬੁ ਦਿਜਾਨੁ ਲੁਟਾਇਯੋ।
 ਜੋ ਐਸੀ ਅਬਲਾ ਕੋ ਛਲ ਸੋ ਪਾਇਯੈ।
 ਹੋ ਬਿਨੁ ਦਾਮਨ ਤਿਹ ਦਏ ਹਾਥ ਬਿਕਿ ਜਾਇਯੈ। ੧੬।

ਛਲ ਅਬਲਾ ਛੈਲਨ ਕੋ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਿਯੈ।
 ਲਹਿਯੋ ਨ ਜਾ ਕੋ ਜਾਇ ਸੁ ਕੈਸ ਬਖਾਇਨੈ।
 ਜੁ ਕਛੂ ਛਿਦ੍ਰੁ ਇਨ ਕੋ ਛਲ ਕੋ ਲਖਿ ਪਾਇਯੈ।
 ਹੋ ਸਮੁਝਿ ਚਿਤ ਚੁਪ ਰਹੋ ਨ ਕਿਸੂ ਬਤਾਇਯੈ। ੧੭। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਮਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬੰਧੇ ਇਕ ਸੌ ਚੌਤਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੪। ੨੯੨੦। ਅਫਸ੍ਰੰ।*

ਦੋਹਰਾ

ਸਹਿਰ ਸਿਪਾਹਾ ਕੈ ਬਿਖੈ ਭਗਵਤੀ ਤ੍ਰਿਯ ਏਕ।
 ਤਾ ਕੇ ਪਤਿ ਕੇ ਧਾਮ ਮੈ ਘੋਰੀ ਰਹੈ ਅਨੇਕ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਘੋਰੀ ਏਕ ਨਦੀ ਤਟ ਗਈ। ਦਰਿਆਈ ਹੈ ਲਗਤ ਭਈ।
 ਤਾ ਤੇ ਏਕ ਬਛੇਰੇ ਭਯੋ। ਜਨੁ ਅਵਤਾਰ ਇੰਦ੍ਰੁ ਹੈ ਲਯੋ। ੨।

ਸਕ੍ਰੁ ਬਰਨ ਅਤਿ ਤਾਹਿ ਬਿਰਾਜੈ। ਤਾ ਕੋ ਨਿਰਖਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲਾਜੈ।
 ਚਮਕਿ ਚਲਿਯੋ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸੁਹਾਵੈ। ਜਨੁ ਘਨ ਪ੍ਰਭਾ ਦਾਮਨੀ ਪਾਵੈ। ੩।

ਤਾ ਕੋ ਲੈ ਬੇਚਨ ਤ੍ਰਿਯ ਗਈ। ਸਹਿਰ ਸਾਹ ਕੇ ਆਵਤ ਭਈ।
 ਆਪੁਨ ਭੇਸ ਪੁਰਖ ਕੇ ਧਾਰੇ। ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਨ ਚੜੇ ਸਵਾਰੇ। ੪।

ਜਬੈ ਸਾਹ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਤੁਰੈ ਲੈ ਤਾਹਿ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਨਿਰਖਿ ਰੀਝਿ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਰਹਿਯੋ। ਲੀਜੈ ਮੇਲ ਤਿਸੈ ਚਿਤ ਚਹਿਯੋ। ੫।

ਪ੍ਰਥਮ ਹੁਕਮ ਕਰਿ ਤੁਰੈ ਫਿਰਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਭੇਜਿ ਭਿਤ ਮੇਲ ਕਰਾਯੋ।
 ਟਕਾ ਲਾਖ ਦਸ ਕੀਮਤਿ ਪਰੀ। ਮਿਲਿ ਗਿਲਿ ਮੇਲ ਦਲਾਲਨ ਕਰੀ। ੬।

ਅਤਿਲ

(ਰਾਜਾ) ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਪਾਣ ਲਗਾ, ਮਾਨੋ ਉਸ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲੁਟ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਘੁਮੇਰੀ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਮਰਿਆ।੧੫।

ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਯਾਰ (ਆਪਣੇ) ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿਚ ਧਨ ਵੰਡਿਆ। ਜੇ ਛਲ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਦੰਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕ ਜਾਈਏ।੧੬।

ਚਤੁਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਛਲ (ਚਰਿਤ੍ਰ) ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਨ ਜਾ ਸਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਪਤਾ ਵੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਚੁਪ ਰਹੋ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨ ਦਸੋ।੧੭।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੪। ੨੯੨੦। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਸਿਪਾਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਗਵਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਅਨੇਕਾਂ ਘੋੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਘੋੜੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਗਈ। ਉਹ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਨਾਲ ਲਗ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ ਵਢੇਰਾ ਜਨਮਿਆ, ਮਾਨੋ ਇੰਦਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।੨।

ਉਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸਫੈਦ ('ਸਕੂ'-ਇੰਦਰ ਵਰਗਾ) ਰੰਗ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਤਿਤਕ ਕੇ ਚਲਦਾ (ਤਾਂ ਇੰਜ ਲਗਦਾ) ਮਾਨੋ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।੩।

ਉਸ ਨੂੰ ਲ[] ਕੇ ਵੇਚਣ ਲਈ (ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। (ਉਸ ਨੇ) ਆਪਣਾ ਭੋਸ ਪੁਰਸ਼ ਵਰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਰਗਾ ਸੀ।੪।

ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੀਵਾਨ (ਸਭਾ) ਲਗਾਇਆ। ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਣ ਬਾਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ।੫।

ਪਹਿਲਾਂ (ਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਫਿਰਾਇਆ। ਫਿਰ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਮੁੱਲ ਕਰਾਇਆ। ਦਲਾਲਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਗਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਦਸ ਲੱਖ ਟੱਕੇ ਕੀਮਤ ਪਾਈ।੬।

ਅਤਿਲ

ਤਬ ਅਬਲਾ ਤਿਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਬਿਹਸਿ ਕਰਿ।
ਲੀਜੈ ਹਮਰੇ ਬੈਨ ਸਾਹ ਤੂ ਸ਼ੋਨ ਧਰਿ।
ਪਾਚ ਹਜਾਰ ਮੁਹਰ ਮੁਹਿ ਹੁਯਾ ਦੈ ਜਾਇਯੈ।
ਹੋ ਲੈ ਕੈ ਬਹੁਰਿ ਤਬੇਲੇ ਤੁਰੈ ਬੰਧਾਇਯੈ। ੭।

ਸਾਹ ਅਸਰਫੀ ਪਾਚ ਹਜਾਰ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
ਚਰੇ ਤੁਰੰਗ ਤਿਹ ਦੀਨੀ ਕਰ ਪਕਰਾਇ ਕੈ।
ਕਹਿਯੋ ਮੁਹਰ ਪਹੁਚਾਇ ਬਹੁਰ ਮੈ ਆਇ ਹੋ।
ਹੋ ਤਾ ਪਾਛੇ ਘੁਰਸਾਰਹਿ ਘੋਰ ਬੰਧਾਇ ਹੋ। ੮।

ਯੋ ਕਹਿ ਤਿਨ ਸੋ ਬਚਨ ਧਵਾਯੋ ਤੁਰੈ ਤ੍ਰਿਯ।
ਪਠੈ ਪਖਰਿਯਾ ਪਹੁਚੇ ਕਰਿ ਕੈ ਕੋਪ ਹਿਯ।
ਕੋਸ ਡੋਢ ਸੈ ਲਗੇ ਹਟੇ ਸਭ ਹਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ਬਾਲ ਰਹੇ ਸਿਰ ਮਾਰਿ ਕੈ। ੯।

ਮੁਹਰੈ ਗ੍ਰਿਹ ਪਹੁਚਾਇ ਸੁ ਆਈ ਬਾਲ ਤਹ।
ਬੈਠੋ ਚਾਰੁ ਬਨਾਇ ਸਾਹ ਜੂ ਸਭਾ ਜਹ।
ਤੁਰਤੁ ਤੁਰੈ ਤੇ ਉਤਰ ਸਲਾਮੈ ਤੀਨਿ ਕਰ।
ਹੋ ਲੀਜੈ ਅਪਨੋ ਤੁਰੈ ਲਯੋ ਮੈ ਮੋਲ ਭਰਿ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਮੁਹਰੈ ਘਰ ਪਹੁਚਾਇ ਕੈ ਤਿਨ ਕੋ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਇ।
ਆਨਿ ਤੁਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਦਿਯੋ ਹਿ੍ਰਦੈ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ। ੧੧। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਪੈਤਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੫। ੨੯੩੧। ਅਫ਼ਜ਼ੁੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਮੁਦ ਕੁਮਾਰਿ ਰਾਨੀ ਰਹੈ ਜਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਬਿਜੈ ਰਾਜ ਰਾਜਾ ਨਿਰਖਿ ਕਿਯੋ ਆਪਨਾ ਯਾਰ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਬਿਜੈ ਰਾਜ ਕੇ ਲੀਨੋ ਧਾਮ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਰਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
ਪੁਨਿ ਤਾ ਸੋ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਮੁਰਿ ਬੈਨ ਲੀਜਿਅਹਿ ਹਿ੍ਰਦੈ ਧਰਿ। ੨।

ਜਬ ਮੁਰ ਕਿਯੋ ਸੁਯੰਬਰ ਪਿਤਾ ਬਨਾਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਲਖਿ ਕੈ ਤੁਮਰੋ ਰੂਪ ਰਹੀ ਉਰਝਾਇ ਕਰ।
ਅਵਰ ਰਾਵ ਮੁਹਿ ਲੈ ਗਯੋ ਜੁਧ ਮਚਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮੋਰ ਨ ਬਸ ਕਛੁ ਚਲਿਯੋ ਮਰੇ ਬਿਖ ਖਾਇ ਕੈ। ੩।

ਅਤਿਲ

ਤਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਜਾਓ। ਫਿਰ ਘੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ।੨।

ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਰਫੀਆਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਪਕੜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। (ਤਦ ਉਸ ਨੇ) ਕਿਹਾ --ਮੈਂ ਮੋਹਰਾਂ (ਘਰ) ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਫਿਰ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਘੋੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅਸਤਬਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹਾਂ।੮।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਭਜਾ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਪਿਛੇ ਘੋੜਾ ਸਵਾਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ। ਡੇਢ ਸੌ ਕੋਹ ਚਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਥਕ ਕੇ ਹਟ ਗਏ। ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਹੱਥ ਨ ਆਈ, ਉਹ ਸਿਰ ਪਟਕ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।੯।

ਮੋਹਰਾਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਉਥੇ ਆਈ ਜਿਥੇ ਸ਼ਾਹ ਸੋਹਣਾ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਤੁਰਤ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ (ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ) ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ (ਅਤੇ ਕਿਹ--) ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ, (ਹੁਣ) ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਲੈ ਲਵੋ।੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਮੋਹਰਾਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਘੋੜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੫। ੨੯੩੧। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

(ਇਕ) ਪ੍ਰਮੁਦ ਕੁਮਾਰੀ ਨਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਬਿਜੈ ਰਾਜ ਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਯਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ।੧।

ਅਤਿਲ

(ਉਸ ਨੇ) ਬਿਜੈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ (ਉਸ ਨਾਲ) ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਰਤੀ-ਕੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ।੨।

ਜਦ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੁਅੰਬਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਉਲਝ ਗਈ। ਪਰ ਦੂਜਾ ਰਾਜਾ ਯੁੱਧ ਮਚਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸ ਨ ਚਲਿਆ, (ਸਿਵਾਏ) ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦੇ।੩।

ਲਗਨ ਅਨੋਖੀ ਲਗੈ ਨ ਤੋਰੀ ਜਾਤ ਹੈ।
 ਨਿਰਖਿ ਤਿਹਾਰੋ ਰੂਪ ਨ ਹਿਯੋ ਸਿਰਾਤ ਹੈ।
 ਕੀਜੈ ਸੋਊ ਚਰਿਤ ਜੁ ਤੁਮ ਕਹ ਪਾਇਯੈ।
 ਹੋ ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਮੁਹਿ ਕੀਜੈ ਸੁ ਬਿਧਿ ਬਤਾਇਯੈ। ੪।
 ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਕੇ ਭਵਨ ਜੁਗਿਨ ਹੈ ਆਇਹੋ।
 ਕਛੁਕ ਮਨੁਖ ਲੈ ਸੰਗ ਤਹਾ ਚਲਿ ਜਾਇਹੋ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਜੁ ਤੁਮ ਤਹ ਦਲੁ ਲੈ ਆਇਯੋ।
 ਹੋ ਦੁਸਟਨ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰਿ ਹਮੈ ਲੈ ਜਾਇਯੋ। ੫।
 ਬਦਿ ਤਾ ਸੋ ਸੰਕੇਤ ਬਹੁਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਨਿਜੁ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਲੋਗਨ ਦਈ ਸੁਨਾਇ ਕੈ।
 ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਕੇ ਭਵਨ ਕਾਲਿ ਮੈ ਜਾਇਹੋ।
 ਹੋ ਏਕ ਰੈਨਿ ਜਗਿ ਬਹੁਰਿ ਸਦਨ ਉਠਿ ਆਇਹੋ। ੬।
 ਕਛੁਕ ਮਨੁਛੁ ਲੈ ਸੰਗਿ ਜਾਤਿ ਤਿਤ ਕੇ ਭਈ।
 ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਕੇ ਭਵਨ ਜਗਤ ਰਜਨੀ ਗਈ।
 ਪ੍ਰਯਾਰੀ ਕੇ ਆਗਮ ਰਾਜੈ ਸੁਨਿ ਪਾਇਯੋ।
 ਹੋ ਭੋਰ ਹੋਨ ਨਹਿ ਦਈ ਜੋਰਿ ਦਲੁ ਆਇਯੋ। ੭।
 ਜੋ ਜਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਸੰਗ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਨ ਘਾਇਯੋ।
 ਜੀਯਤ ਬਚੇ ਜੋ ਜੋਧਾ ਤਿਨੈ ਭਜਾਇਯੋ।
 ਤਾ ਪਾਛੇ ਰਾਨੀ ਕੇ ਲਯੋ ਉਚਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਗ੍ਰਿਹ ਅਪਨੇ ਕੇ ਗਯੋ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੮।
 ਰਾਨੀ ਕੇ ਲੀਨੋ ਸੁਖਪਾਲ ਚੜਾਇ ਕੈ।
 ਆਲਿੰਗਨ ਚੁੰਬਨ ਕੀਨੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਸੁਨਤ ਲੋਗ ਕੇ ਤ੍ਰਿਯ ਬਹੁ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਕੀ।
 ਹੋ ਚਿਤ ਆਪਨੇ ਕੇ ਬੀਚ ਦੁਆਏ ਦੇਤ ਭੀ। ੯। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਮਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਛਯਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੬। ੨੯੪੦। ਅਫਸ੍ਰੰ।

ਚੌਪਈ

ਖੈਰੀ ਨਾਮ ਬਲੋਚਨਿ ਰਹੈ। ਦੁਤਿਯ ਸਵਤਿ ਸੰਮੀ ਜਗ ਕਹੈ।
 ਫਤਹ ਖਾਨ ਤਾ ਕੋ ਪਤਿ ਭਾਰੋ। ਤਿਹੂੰ ਭਵਨ ਭੀਤਰ ਉਜਿਯਾਰੋ। ੧।
 ਰੋਸ ਕਿਯੋ ਤਾ ਪੈ ਹਜਰਤਿ ਅਤਿ। ਮੁਹਿਮ ਸੈਦ ਖਾਂ ਕਰੀ ਬਿਕਟ ਮਤਿ।
 ਤਾਹਿ ਮਿਲਾਇ ਬਹੁਰਿ ਗਹਿ ਲੀਨੋ। ਮੁਲਤਾਨ ਓਰ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨੋ। ੨।
 ਬੰਧੁਯੋ ਰਾਵ ਬਾਲਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਸਕਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਭੇਖ ਬਨਾਯੋ।
 ਬਾਲੋਚੀ ਸੈਨਾ ਸਭ ਜੋਰੀ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਅਰਿ ਪ੍ਰਤਿਨਾ ਤੋਰੀ। ੩।

ਅਨੋਖੀ ਲਗਨ ਲਗੀ ਹੋਈ ਤੋੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਡ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਧੀ ਦਸੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾ ਸਕੋ।੪।

ਮੈਂ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਜੋਗਣ ਬਣ ਕੇ ਆਵਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ (ਆਪਣਾ) ਦਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਜਾਣਾ। (ਨਾਲ ਆਏ) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣਾ।੫।

ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਸ ਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ -- ਮੈਂ ਕਲ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਜਾਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਇਕ ਰਾਤ ਜਗਰਾਤਾ ਕਟ ਕੇ ਫਿਰ ਘਰ ਪਰਤ ਆਵਾਂਗੀ।੬।

ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ (ਉਹ) ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ। ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਜਗਰਾਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਈ। (ਉਸ) ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਆਣ ਦਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਵੇਰ ਨ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।੭।

ਜੇ ਬੰਦੇ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਸਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸੂਰਮੇ ਜੀਉਂਦੇ ਬਚ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਚੁਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।੮।

ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ। ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਆਲਿੰਗਨ ਅਤੇ ਚੁੰਬਨ ਲਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੀਖ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਵਿਚ (ਯਾਰ ਨੂੰ) ਦੁਆਵਾਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।੯।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੬। ੨੯੪0। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਖੇਰੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬਲੋਚਣ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸੌਂਕਣ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਸੰਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਫਤਹ ਖਾਨ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ।੧।

ਉਸ ਉਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ। ਕਠੋਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸੈਦ ਖਾਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਲਈ) ਮੁਹਿੰਮ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਫਿਰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਲ ਚਲ ਪਿਆ।੨।

ਰਾਜਾ ਪਕੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਾਰਾ ਮਰਦਾਵਾਂ ਭੇਸ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸਾਰੀ ਬਲੋਚੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਘੋਰਿ ਸੈਦ ਖਾਂ ਕੋ ਤ੍ਰਿਯਨ ਐਸੇ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਾਇ।
ਕੈ ਹਮਰੇ ਪਤਿ ਛੋਰਿਯੈ ਕੈ ਲਰਿਯੈ ਸਮੁਹਾਇ। ੪।

ਅਤਿਲ

ਸੈਦ ਖਾਨ ਐਸੇ ਬਚਨਨ ਸੁਨਿ ਪਾਇ ਕੈ।
ਚਤ੍ਰਿਯੋ ਜੋਰਿ ਦਲੁ ਪ੍ਰਬਲ ਸੁ ਕੋਪ ਬਵਾਇ ਕੈ।
ਹੈ ਗੈ ਪੈਦਲ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਏ ਸੰਘਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਸੂਰਬੀਰ ਬਾਂਕਨ ਕੋ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਕੈ। ੫।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਬਜੀ ਭੇਰ ਭਾਰੀ ਮਹਾ ਸੂਰ ਗਾਜੇ। ਬੰਧੇ ਬੀਰ ਬਾਨਾਨ ਬਾਂਕੇ ਬਿਰਾਜੇ।
ਕਿਤੇ ਸੂਲ ਸੈਥੀਨ ਕੇ ਘਾਇ ਘਾਏ। ਮਰੇ ਜੂਝਿ ਜਾਹਾਨ ਮਾਨੋ ਨ ਆਏ। ੬।

ਗਜੈਰਾਜ ਜੂਝੈ ਕਿਤੇ ਬਾਜ ਮਾਰੇ। ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਘੁਮੈ ਕਹੂੰ ਤਾਜ ਡਾਰੇ।
ਕਿਤੇ ਪਾਕ ਸਾਹੀਦ ਮੈਦਾਨ ਹੁਏ। ਬਸੇ ਸ੍ਰੰਗ ਮੇ ਜਾਇ ਮਾਨੋ ਨ ਮੂਏ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਖੈਰੀ ਜਾਹਿ ਖਗ ਗਹਿ ਮਾਰੈ। ਗਿਰੈ ਭੂਮਿ ਨ ਰਤੀਕ ਸੰਭਾਰੈ।
ਸੰਮੀ ਨਿਰਖਿ ਜਾਹਿ ਸਰ ਛੋਰੈ। ਏਕੈ ਬਾਨ ਮੁੰਡ ਅਰਿ ਤੋਰੈ। ੮।

ਸਵੈਯਾ

ਖਗ ਪਰੇ ਕਹੂੰ ਖੋਲ ਝਰੇ ਕਹੂੰ ਟੂਕ ਗਿਰੇ ਛਿਤ ਤਾਜਨ ਕੇ।
ਅਰੁ ਬਾਨ ਕਹੂੰ ਬਰਛੀ ਕਤਹੂੰ ਕਹੂੰ ਅੰਗ ਕਟੇ ਬਰ ਬਾਜਨ ਕੇ।
ਕਹੂੰ ਬੀਰ ਪਰੈ ਕਹੂੰ ਚੀਰ ਦਿਪੈ ਕਹੂੰ ਸੁੰਡ ਗਿਰੇ ਗਜਰਾਜਨ ਕੇ।
ਅਤਿ ਮਾਰਿ ਪਰੀ ਨ ਸੰਭਾਰਿ ਰਹੀ ਸਭ ਭਾਜਿ ਚਲੇ ਸੁਤ ਰਾਜਨ ਕੇ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਕੇਤੇ ਬਿਕਟ ਸੁਭਟ ਕਟਿ ਡਾਰੇ। ਕੇਤੇ ਕਰੀ ਹਨੇ ਮਤਵਾਰੇ।
ਦਲ ਪੈਦਲ ਕੇਤੇ ਰਨ ਘਾਏ। ਜਿਯਤ ਬਚੇ ਲੈ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰਾਏ। ੧੦।

ਖੈਰੀ ਸੰਮੀ ਜਾਤ ਭਈ ਤਹਾ। ਠਾਢੇ ਸੈਦ ਖਾਨ ਥੋ ਜਹਾ।
ਨਿਜੁ ਹਥਿਯਹਿ ਜੰਜੀਰਹਿ ਡਾਰੇ। ਤਹੀ ਜਾਇ ਝਾਰੀ ਤਰਵਾਰੈ। ੧੧।

ਖੁਨਸਿ ਖਗ ਖਤ੍ਰਿਯਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਰੀ ਕਰ ਕੋ ਕਟਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਖਾਨ ਕੋ ਤੇਗ ਚਲਾਈ। ਗ੍ਰੀਵਾ ਬਚੀ ਨਾਕ ਪਰ ਆਈ। ੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਸੈਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ-- ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਪਤੀ ਛੱਡ ਦੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ।

ਅਤਿਲ

ਸੈਦ ਖਾਨ ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਪੈਦਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਬਾਂਕੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ)।੫।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਭਾਰੀ ਭੇਰੀ ਵਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸੂਰਮੇ ਗੱਜਣ ਲਗੇ ਹਨ। ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮੇ ਬਾਣਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਤਿਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸੈਹਥੀਆਂ ਦੇ ਘਾਓ ਲਗੇ ਹਨ। ਜੋ (ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ) ਜੂਝ ਮਰੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੀ ਨ ਹੋਣ।੬।

ਕਿਤੇ ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਰਾਜੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਤਾਜ ਪਏ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸੇ ਹਨ ਮਾਨੋ ਮੋਏ ਹੀ ਨ ਹੋਣ।੭।

ਚੌਪਈ

ਖੈਰੀ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਸਨ। ਸੰਮੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਣ ਛੱਡਦੀ ਸੀ, (ਉਹ) ਇਕੋ ਬਾਣ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।੮।

ਸਵੈਯਾ

ਕਿਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਕਿਤੇ ਮਿਆਨ ਪਏ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਤਾਜਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਡਿਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਬਾਣ, ਕਿਤੇ ਬਰਫੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਕਟੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਸੂਰਮੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿਤੇ ਬਸਤੂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਡ ਡਿਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ, (ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ) ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਭਜ ਚਲੇ ਹਨ।੯।

ਚੌਪਈ

ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਮੇ ਕਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਈ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪੈਦਲ ਰਣ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਕੇ ਭਜ ਗਏ ਹਨ।੧੦।

ਖੈਰੀ ਅਤੇ ਸੰਮੀ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਜਿਥੇ ਸੈਦ ਖਾਨ ਖੜੋਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ (ਧਰਤੀ ਉਤੇ) ਸੁਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਝਾੜੀਆਂ।੧੧।

ਖੁਣਸ ਖਾ ਕੇ ਛੜੀ ਸੂਰਮੇ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਕਟ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਖਾਨ ਉਤੇ ਖੜਗ ਦਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਗਰਦਨ ਤਾਂ ਬਚ ਗਈ, ਪਰ ਨੱਕ ਉਤੇ ਆ ਵਜੀ।੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਅਟਿਕ ਨਾਕ ਮੈ ਅਸਿ ਰਹਿਯੋ ਗਯੋ ਹਾਥ ਤੇ ਛੂਟਿ।
ਭੁਜਾ ਅੰਬਾਰੀ ਸੋ ਬਜੀ ਰਹੀ ਬੰਗੁਰਿਯੈ ਟੂਟਿ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਸੰਮੀ ਸੈਹਥੀ ਸੰਭਾਰੀ। ਮਹਾ ਸਤ੍ਰ ਕੇ ਉਰ ਮੈ ਮਾਰੀ।
ਬਰਛਾ ਭਏ ਪਰੋਏ ਉਤਾਰਿਯੋ। ਸਭਨ ਦਿਖਾਇ ਭੂਮ ਪਰ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੪।

ਬੰਗੁ ਨਿਹਾਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪਹਿਚਾਨੀ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੈਦ ਖਾਂ ਬਖਾਨੀ।
ਇਨ ਕੇ ਪੇਟ ਪੁਤ੍ਰੁ ਜੋ ਹੂੰ ਹੈ। ਬਾਤਨ ਜੀਤਿ ਲੰਕ ਗੜ ਲੈਹੈ। ੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਚੀਰ ਫੌਜ ਗਜ ਫਾਧਿ ਕੈ ਆਨਿ ਕਿਯੋ ਮੁਹਿ ਘਾਇ।
ਇਨ ਕੋ ਇਹੈ ਇਨਾਮੁ ਹੈ ਭਰਤਾ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਇ। ੧੬।
ਐਸ ਖਗ ਸਿਰ ਝਾਰਿ ਕੈ ਬਡੇ ਪਖਰਿਯਨ ਘਾਇ।
ਸੈਨ ਸਕਲ ਅਵਗਾਹਿ ਕੈ ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਲਯੋ ਛਨਾਇ। ੧੭।

ਚੌਪਈ

ਸੂਰਬੀਰ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਸੰਘਾਰੇ। ਖੇਦਿ ਖੇਤ ਤੇ ਖਾਨ ਨਿਕਾਰੇ।
ਨਿਜੁ ਭਰਤਹਿ ਛੁਰਵਾਹਇ ਲਯਾਈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਬਜੀ ਬਧਾਈ। ੧੮। ੧।
*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਸੈਤਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੭। ੨੯੫੮। ਅਫਜ਼ੁੰ।*

ਚੌਪਈ

ਸਹਿਰ ਕਨੌਜ ਕੰਚਨੀ ਰਹੈ। ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਤਾ ਕੋ ਜਗ ਕਹੈ।
ਦੁਰਗ ਦਤ ਰਾਜਾ ਬਸਿ ਭਯੋ। ਰਾਨਿਨ ਡਾਰਿ ਹਿੰਦੈ ਤੇ ਦਯੋ। ੧।
ਰਾਨਿਨ ਬੈਠ ਮੰਤ੍ਰਿ ਯੋ ਕਯੋ। ਰਾਜਾ ਕਰ ਹਮਰੇ ਤੇ ਗਯੋ।
ਸੋਊ ਜਤਨ ਆਜੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿਯੈ। ਜਾ ਤੇ ਯਾ ਬੇਸ੍ਰਾ ਕੋ ਮਰਿਯੈ। ੨।

ਅੰਤਲ

ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਰਾਣੀ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਕਿਯ ਪ੍ਰੀਤੁਪਜਾਇ ਕੈ।
ਪੁਨਿ ਤਾ ਸੋ ਯੋ ਬੈਠ ਕਹੇ ਹਿਤ ਮਾਨਿ ਕੈ।
ਹੋ ਮੋਰ ਕਾਰਜਹਿ ਕਰੇ ਹਿਤੁ ਮੁਹਿ ਜਾਨਿ ਕੈ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਨੱਕ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਅਟਕ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟ ਗਈ। (ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੀ) ਬਾਂਹ ਹਾਥੀ ਦੀ ਅੰਬਾਰੀ ਨਾਲ ਲਗੀ ਅਤੇ ਵੰਗਾਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਸੀਮੀ ਨੇ ਸੈਹਥੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਮਾਰੀ। ਬਰਛੇ ਵਿਚ ਪਰੋ ਕੇ (ਅੰਬਾਰੀ ਤੋਂ) ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ।੧੪।

ਵੰਗਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸੈਦ ਖਾਨ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿਣ ਲਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੰਕਾ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਏਗਾ।੧੫।

ਦੋਹਰਾ

(ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਟਪ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਇਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀ ਮਿਲਾ ਦੇਈਏ।੧੬। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਵਾਰ ਸਿਰ ਵਿਚ ਝਾੜ ਕੇ, ਵੱਡੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਮਿਧ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੁੜਵਾ ਲਿਆ।੧੭।

ਚੌਪਈ

ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਖਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੁੜਵਾ ਲਿਆਈਆਂ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਣ ਲਗੇ।੧੮।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੪੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੭। ੨੯੫੮। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਕਨੌਜ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੂਪਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੁਰਗਾ ਦੱਤ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਆਪਣੀਆਂ) ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੯।

ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। (ਸਾਨੂੰ) ਉਹੀ ਯਤਨ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ।੨੦।

ਅੰਤਲ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਲ ਹਿਤ ਸਹਿਤ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ (ਆਪਣਾ) ਹਿਤੂ ਜਾਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।੨੧।

ਪ੍ਰਥਮ ਬਹੁਤ ਧਨ ਯਾ ਬੇਸ਼ਾ ਕੋਂ ਦੀਜਿਯੈ।
 ਬਹੁਰਿ ਰਾਵ ਦੇਖਤ ਹਿਤ ਯਾ ਸੋਂ ਕੀਜਿਯੈ।
 ਜਬ ਰਾਜਾ ਸੋਂ ਯਾ ਕੋਂ ਨੇਹੁ ਤੁਰਾਇਯੈ।
 ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਆਪਨੇ ਧਾਮ ਬੋਲਿ ਇਹ ਘਾਇਯੈ। ੪।

ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਬੁ ਬੇਸ਼ਾ ਕਹ ਦਯੋ ਬਨਾਇ ਕੈ।
 ਪੁਨਿ ਤਾ ਸੋਂ ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਪ੍ਰੀਤਪਜਾਇ ਕੈ।
 ਜਬ ਤਾ ਕੋਂ ਨ੍ਰਿਪ ਲੀਨੋਂ ਸਦਨ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਤੋਂਨ ਸਭਾ ਮੈਂ ਬੈਠਿਯੋਂ ਸੋਊ ਆਇ ਕੈ। ੫।

ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਕਹਿਯੋਂ ਕਛੁ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ।
 ਬਹੁਰਿ ਸਾਰਤੈ ਕਰੀ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ।
 ਯਾ ਮੂਰਖ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋਂ ਨਹਿ ਦੇਸੀ ਦੀਜਿਯੈ।
 ਹੋ ਯਾ ਸੋਂ ਨੇਹੁ ਬਢਾਇ ਨ ਯਾ ਕੋਂ ਕੀਜਿਯੈ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਰਾਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਚਲਿ ਆਈ। ਸਕਲ ਭੇਦ ਤਿਹ ਦਿਯੋਂ ਬਤਾਈ।
 ਤੁਹਿ ਦੇਖਤ ਦੇਸੀ ਉਹਿ ਦਈ। ਤੋਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਹਾ ਇਹ ਭਈ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਤੁਹਿ ਦੇਖਤ ਇਨ ਉਹਿ ਦਈ ਦੇਸੀ ਸੁਨੁ ਮਹਾਰਾਜ।
 ਤਾ ਤੇ ਤੁਮਰੋਂ ਯਾ ਭਏ ਹਿਤ ਕੀਨੋਂ ਕਿਹ ਕਾਜ। ੮।

ਬੇਸ਼ਾ ਤੁਮ ਕੋਂ ਭਾਵਈ ਤੁਯਾਗ ਕਰਿਯੋਂ ਤੈ ਮੋਹਿ।
 ਔਰ ਪੁਰਖੁ ਤਾ ਕੋਂ ਰੁਚੈ ਲਾਜ ਨ ਲਾਗਤ ਤੋਹਿ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਜੋਂ ਇਨ ਕੇ ਰਾਖੇ ਪਤਿ ਪੈਯੈ। ਤੋਂ ਬਰਾਗਿਨਿਨ ਕ੍ਰਯੋਂ ਗ੍ਰਿਹ ਲੁਯੈਯੈ।
 ਟਟੁਆਹਿ ਚਤਿ ਜੀਤੋਂ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ। ਕੋਂ ਖਰਚੈ ਤਾਜੀ ਪੈ ਦਾਮਾ। ੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਇਨ ਬੇਸ਼ਾਨਿ ਕੋਂ ਲਾਜ ਨਹਿ ਨਹਿ ਜਾਨਤ ਰਸ ਰੀਤਿ।
 ਰਾਵ ਛੋਰਿ ਰੰਕਹਿ ਭਜਹਿ ਪੈਸਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤ। ੧੧।

ਅਤਿਲ

ਤੁਮ ਸੇਤੀ ਬਾਹਰ ਕੋਂ ਨੇਹ ਜਤਾਵਈ।
 ਨਿਜੁ ਹਿਤ ਵਾ ਕੋਂ ਸੰਗ ਟਕਾ ਜੋਂ ਲੁਯਾਵਈ।
 ਔਰ ਸਦਨ ਮੋਂ ਜਾਤ ਜੁ ਯਾਹਿ ਬਤਾਇਯੈ।
 ਹੋ ਤਬ ਰਾਜਾ ਜੁ ਇਹ ਕਹ ਲੀਕ ਲਗਾਇਯੈ। ੧੨।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰੋ। ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਓ।੪।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ (ਵੇਸਵਾ) ਨੂੰ ਸਦਨ (ਅਥਵਾ ਸਭਾ) ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ (ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ) ਵੀ ਉਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।੫।

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਹਸ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹਾਵ ਭਾਵ ('ਦੇਸੀ') ਨ ਵਿਖਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਨ ਕਰ।੬।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਰਾਣੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿੱਤੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਉਹ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ।੭।

ਦੌਹਰਾ

ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਸੁਣੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਨੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾਏ ਹਨ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਿਆਰ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦਾ।੮। ਵੇਸਵਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਰਦ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।੯।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਇਸ (ਵੇਸਵਾ) ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖਣ ਨਾਲ ਇਜ਼ਤ ('ਪਤਿ') ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ (ਫਿਰ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਇਸਤਰੀਆਂ ('ਬਰਾਗਿਨਿਨ') ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਜਾਏ। ਜੇ ਟਟੂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜੰਗ ਜਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ।੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ (ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਕੋਈ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰੰਕਾਂ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।੧੧।

ਅਠੀਹ

ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ (ਇਸ ਦਾ) ਆਪਣਾ ਹਿਤ ਉਸ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤੇ ਲਕੀਰ ਹੀ ਫੇਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਸੰਬੰਧ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)।੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਇਤ ਰਾਨੀ ਰਾਜਾ ਭਏ ਐਸ ਕਹਿਯੋ ਸਮੁਝਾਇ।
ਮਨੁਛ ਪਠੈ ਉਤ ਜਾਰ ਕੇ ਬੇਸ੍ਰਾ ਲਈ ਬੁਲਾਇ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਬੇਸ੍ਰਾ ਤਾ ਕੇ ਘਰ ਗਈ। ਰਨਿਯਹਿ ਆਨਿ ਸਖੀ ਸੁਧਿ ਦਈ।
ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਕੋ ਲੈ ਚਰਿਤਿ ਦਿਖਾਇਯੋ। ਨ੍ਰਿਪ ਧ੍ਰਿਗ ਚਿਤ ਆਪਨ ਠਹਰਾਯੋ। ੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਮੈ ਜਾ ਕੋ ਧਨੁ ਅਮਿਤ ਦੈ ਕਰੀ ਆਪਨੀ ਯਾਰ।
ਤਿਨ ਪੈਸਨ ਹਿਤ ਤ੍ਯਾਗ ਮੁਹਿ ਅਨਤੈ ਕਿਯੋ ਪ੍ਯਾਰ। ੧੫।

ਅਤਿਲ

ਬੇਸ੍ਰਾ ਬਾਹਰ ਆਈ ਕੇਲ ਕਮਾਇ ਕੈ।
ਰਾਵ ਲਚਿਕਵਾ ਦਏ ਬਹੁਤ ਚਿਮਟਾਇ ਕੈ।
ਕੇਲ ਕਰਤ ਮਰਿ ਗਈ ਤਵਨ ਦੁਖ ਪਾਇਯੋ।
ਹੇ ਕੈਸੁ ਪੇਸਨੀ ਰਾਨੀ ਚਰਿਤ ਬਨਾਇਯੋ। ੧੬। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਅਠਤਾਲੀਸਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੪੮। ੨੯੭੪। ਅਫਜ਼ੂਂ।

ਚੌਪਈ

ਪਰਬਤ ਸਿੰਘ ਪੋਸਤੀ ਰਹੈ। ਪਾਚਿਸਤ੍ਰੀ ਜਾ ਕੇ ਜਗ ਕਹੈ।
ਪੋਸਤ ਪਿਯਤ ਕਬਹੂੰ ਨ ਅਘਾਵੈ। ਤਾ ਕੋ ਕਵਨ ਮੋਲ ਲੈ ਪ੍ਯਾਵੈ। ੧।

ਇਕ ਦਿਨ ਟੂਟਿ ਅਮਲ ਤਿਹ ਗਯੋ। ਅਧਿਕ ਦੁਖੀ ਤਬ ਹੀ ਸੋ ਭਯੋ।
ਤਬ ਪਾਚੋ ਇਸਤ੍ਰਿਨ ਸੁਨਿ ਪਯੋ। ਖੋਜਿ ਰਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਕਛੁ ਨ ਲਹਿਯੋ। ੨।

ਤਬ ਪਾਚੋ ਮਿਲਿ ਮਤੋ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ਉਪਰ ਖਾਟ ਦੁਖਿਤ ਸੋ ਡਾਰਿਯੋ।
ਇਨ ਗਾਡਨ ਲੈ ਚਲੈ ਉਚਾਰਿਯੋ। ਨਿਜੁ ਮਨ ਯਹੋ ਤ੍ਰਿਯਾਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ੩।

ਅਤਿਲ

ਡੰਡਕਾਰ ਕੇ ਬੀਚ ਜਬੈ ਤ੍ਰਿਯ ਵੈ ਗਈ।
ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਗਡਹਾ ਗਹਿਰੋ ਨਿਚਖਤ ਭਈ।
ਆਵਤ ਲਖੇ ਬਟਊਆ ਧਨ ਲੀਨੇ ਘਨੋ।
ਹੇ ਕਹਿਯੋ ਹਮਾਰੋ ਸੋਦੇ ਅਬ ਆਛੇ ਬਨੋ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਇਧਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਉਧਰ ਉਸ ਯਾਰ ਵਲੋਂ ਬੰਦਾ ਭੇਜ ਕੇ ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾ ਲਿਆ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਵੇਸਵਾ ਉਸ (ਯਾਰ) ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਖੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ। (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਧਿਕਾਰਿਆ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

(ਰਾਜਾ ਸੋਚਣ ਲਗਾ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਿਤਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।੧੫।

ਅੰਤਲ

ਜਦ (ਯਾਰ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੇਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਵੇਸਵਾ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਕਈ ਲੜਕੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ) ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੁਖ ਪਾ ਕੇ (ਉਹ) ਮਰ ਗਈ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਵੇਸਵਾ (ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਲਾਹਣ ਲਈ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ।੧੬।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ੧੪੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੮। ੨੯੭੪। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਪਰਬਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੋਸਤੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ (ਘਰ) ਪੰਜ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਪੋਸਤ ਪੀਂਦਿਆਂ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਮੁਲ ਲੈ ਕੇ (ਪੋਸਤ) ਪਿਲਾਵੇ।੧।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਅਮਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਤਦ ਹੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਦ ਪੰਜਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ (ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅਮਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ), ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਲਭਣ ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਮਿਲਿਆ।੨।

ਤਦ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਖਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਦਬਣ ਲੈ ਚਲੀਏ।੩।

ਅੰਤਲ

ਜਦ ਉਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਉਜਾੜ ('ਡੰਡਕਾਰ') ਵਿਚ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਡੂੰਘਾ ਟੋਆ ਵੇਖਿਆ। (ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਰਾਹੀ ਵੇਖੇ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਸੌਦਾ ਚੰਗਾ ਬਣੇਗਾ।੪।

ਸੁਨਹੋ ਬੀਰ ਬਟਾਉ ਬਾਤ ਬਲੋਚ ਸਭ।
 ਪਿਯ ਗਾਡਨ ਕੇ ਹੇਤ ਇਹਾ ਆਈ ਹਮ ਸਭ ਅਬ।
 ਯਾ ਸੋ ਆਨਿ ਜਨਾਜੋ ਅਬੈ ਸਵਾਰਿਯੈ।
 ਹੋ ਹਮਰੇ ਗੁਨ ਔਗੁਨ ਨ ਹਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿਯੈ। ੫।
 ਉਸਟਨ ਤੇ ਸਭ ਉਤਰਿ ਬਲੋਚ ਤਹਾ ਗਏ।
 ਨੀਤ ਖੈਰ ਕੀ ਫਾਤਯਾ ਦੇਤ ਊਹਾ ਭਏ।
 ਤਾ ਕੋ ਪਰੇ ਸੁਮਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੀ ਜੁਯੋ ਨਿਰਖ।
 ਹੋ ਨਿਕਟ ਇਸਥਿਤਹ ਭਏ ਗੜਾ ਕੇ ਗੋਰ ਲਖਿ। ੬।
 ਲੀਨੀ ਖਾਟ ਉਠਾਇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤਿਹ ਜਾਨਿ ਕੈ।
 ਸਕਿਯੋ ਨ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਛੁ ਪਹਿਚਾਨਿ ਕੈ।
 ਜਬ ਤਾ ਪੈ ਸਭ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਭੇ ਆਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਡਾਰਿ ਫਾਸਿਯਨ ਗਡਹੇ ਦਏ ਗਿਰਾਇ ਕੈ। ੭।
 ਏਕ ਗਾਵ ਤੇ ਦੌਰਿ ਆਫੂ ਲੁਯਾਵਤਿ ਭਈ।
 ਏਕ ਪੁਕਾਰਤ ਉਚ ਚਲੀ ਕੋਸਕ ਗਈ।
 ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੋ ਲੁਯਾਇ ਸੁ ਉਨ ਕੋ ਘਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਕਹਿ ਫਾਸਿਨ ਪਤਿ ਹਨੇ ਦਏ ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਪੰਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਨ ਜੁਤ ਆਈ। ਧਨਵੰਤੀ ਅਤਿ ਠਗਨ ਤਕਾਈ।
 ਪੰਚਨ ਕੇ ਫਾਸੀ ਗਹਿ ਡਾਰੀ। ਹਮ ਪਾਂਚੇ ਰਹਿ ਗਈ ਬਿਚਾਰੀ। ੯।

ਦੌਹਰਾ

ਪਤਿ ਮਾਰੇ ਫਾਸਿਨ ਠਗਨ ਸਾਥੀ ਰਹਿਯੋ ਨ ਕੋਇ।
 ਹਮ ਬਨ ਮੈ ਏਕਲ ਤ੍ਰਿਯਾ ਦੈਵ ਕਹਾ ਗਤਿ ਹੋਇ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਕਾਜੀ ਕੋਟਵਾਰ ਤਹ ਆਏ। ਰਨਸਿੰਗੇ ਰਨ ਨਾਦ ਬਜਾਏ।
 ਕੋਪ ਠਾਨ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਹਮ ਸਾਥੀ ਇਹ ਠਾਉ ਤਿਹਾਰੇ। ੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਚਾਰਿ ਉਟ ਮੁਹਰਨ ਭਰੇ ਆਠ ਰੁਪੈਯਨ ਸਾਥ।
 ਪਤਿ ਮੁਏ ਏਉ ਗਏ ਤੋ ਹਮ ਭਈ ਅਨਾਥ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਕਾਜੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੇ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਕਛੁ ਜਿਨਿ ਸੋਕ ਬਿਚਾਰੇ।
 ਹਮ ਕੋ ਫਾਰਖਤੀ ਲਿਖ ਦੀਜੈ। ਦ੍ਰਾਦਸ ਉਟ ਆਪਨੇ ਲੀਜੈ। ੧੩।

ਹੇ ਸਾਡੇ ਬਲੋਚ ਭਰਾਵੇ! ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਥੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦਬਣ ਆਈਆਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਜਨਾਜ਼ੇ (ਅਰਥੀ) ਨੂੰ ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਾਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗੁਣਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਨ ਵਿਚਾਰੋ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਲੋਚ ਉਥੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਖੈਰਾਤ ਦਾ ਫ਼ਾਤਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਏ। (ਤਦ) ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਏ ਹੋਇਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਟੋਏ ਨੂੰ ਕਬਰ ਸਮਝ ਕੇ ਕੋਲ ਖੜੇ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਜੀ ਚੁਕ ਲਈ। ਉਸ ਦੇ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਸਮਝ ਨ ਸਕੇ। ਜਦ ਉਹ ਸਾਰੇ (ਟੋਏ ਕੋਲ) ਆ ਕੇ ਖੜੇ ਗਏ (ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਹੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ।

ਇਕ (ਇਸਤਰੀ) ਦੌੜ ਕੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅਫ਼ੀਮ ਲੈ ਆਈ। ਇਕ ਉੱਚੀ ਰੋਲਾ ਪਾਂਦੀ ਹੋਈ ਇਕ ਕੋਹ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ (ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਈ। ਅਤੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਹੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਚੌਪਈ

ਪੰਜੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਲੋਕਾਂ) ਕੋਲ ਆਈਆਂ ਠਗਾਂ ਨੂੰ (ਇਹ) ਬਹੁਤ ਧਨਵਾਨ ਲਗੇ। (ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ) ਪੰਜ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ (ਹੁਣ) ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ

ਫਾਂਸੀ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠਗਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਸਾਡਾ) ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਨ ਵਿਚ ਇਕਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਾਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣੇ, ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚੌਪਈ

ਕਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਕੋਤਵਾਲ ਉਥੇ ਆਏ। ਰਣ-ਸਿੰਘੇ ਅਤੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ

(ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੀਆਂ ਕਿ) ਚਾਰ ਉਠ ਮੋਹਰਾਂ ਨਾਲ ਲਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਠ ਰੁਪੈਯਾਂ ਨਾਲ (ਲਦੇ ਹੋਏ ਹਨ)। ਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਨਾਥ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਇਸਤਰੀਓ! (ਤੁਸੀਂ) ਕੁਝ ਵੀ ਦੁਖ ਨ ਮਨਾਓ। ਸਾਨੂੰ ਫ਼ਾਰਖ਼ਤੀ (ਬੇਬਾਕੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪਤਰੀ) ਲਿਖ ਦਿਓ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਚ੍ਹਾਂ ਉਠ ਲੈ ਜਾਓ।

ਦੌਹਰਾ

ਦੀਨਨ ਕੀ ਰਛਾ ਕਰੀ ਕੋਡੀ ਗਨੀ ਕੁਪਾਇ।
 ਸਭ ਹੀ ਦਯੋ ਬਹੋਰਿ ਧਨ ਧੰਨ ਕਾਜਿਨ ਕੇ ਰਾਇ। ੧੪।
 ਦੁਸਟ ਅਰਿਸਟ ਨਿਵਾਰਿ ਕੈ ਲੀਨੋ ਪਤਹ ਬਚਾਇ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੀਏ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ। ੧੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਮਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਉਨਵਿੰਜਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤ੍ਰੁ ਸੁਭਮ ਸਤ੍ਰੁ। ੧੪੯। ੨੯੮੯। ਅਫ਼ਜ਼ੁੰ।

ਚੌਪਈ

ਰਾਨੀ ਏਕ ਨਗੋਰੇ ਰਹੈ। ਗਰਭਵਤੀ ਤਾ ਕੋ ਜਗ ਕਹੈ।
 ਪੂਤ ਰਾਵ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋਊ ਨਾਹੀ। ਚਿੰਤਾ ਇਹੇ ਤਾਹਿ ਮਨ ਮਾਹੀ। ੧।

ਗਰਭਵਤੀ ਆਪਹਿ ਠਹਿਰਾਯੋ। ਪੂਤ ਆਨ ਕੋ ਆਨ ਜਿਵਾਯੋ।
 ਸਭ ਕੋਊ ਪੂਤ ਰਾਵ ਕੇ ਮਾਨੈ। ਤਾ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨੈ। ੨।

ਅਤਿਲ

ਦੋਇ ਪੁਤ੍ਰੁ ਜਬ ਤਾਹਿ ਬਿਧਾਤੈ ਪੁਨ ਦਏ।
 ਰੂਪਵੰਤ ਸੁਭ ਸੀਲ ਜਤ ਬ੍ਰੁਤ ਹੋਤ ਭੇ।
 ਤਬ ਉਨ ਦੁਹੰ ਪਾਲਕਨ ਲੈ ਕੈ ਬਿਖੁ ਦਈ।
 ਹੋ ਨਿਜੁ ਪੂਤਨ ਕਹ ਰਾਜ ਪਕਾਵਤ ਤਹ ਭਈ। ੩।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਰੋਦਨ ਕਿਯੋ ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ।
 ਨਿਰਖਾ ਤਿਨ ਕੀ ਓਰ ਸਿਰੋਕਚੁਪਾਰਿ ਕੈ।
 ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਊ ਆਏ ਕਹਿਯੋ ਨ ਸੋਕ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਅਕਥ ਕਥਾ ਕੀ ਕਥਾ ਜਾਨਿ ਜਿਯ ਧੀਰ ਧਰਿ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਜਿਯਤ ਤਿਹਾਰੇ ਪੂਤ ਦੇ ਸਦਾ ਰਹੈ ਜਗ ਮਾਹਿ।
 ਉਨ ਕੋ ਸੋਕ ਨ ਕੀਜਿਯੈ ਜਿਯਤ ਅਜੋ ਤਵ ਨਾਹ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਕੋਊ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਹਾ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਯਹੈ ਆਹਿ ਪਰਬੋਧ ਜਤਾਵੈ।
 ਜਿਯੋ ਚਾਰਿ ਜੁਗ ਪੂਤ ਤਿਹਾਰੇ। ਦੋਊਅਨ ਕੋ ਨਹਿ ਸੋਕ ਬਿਚਾਰੇ। ੬।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਮਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤ੍ਰੁ ਸੁਭਮ ਸਤ੍ਰੁ। ੧੫੦। ੨੯੯੫। ਅਫ਼ਜ਼ੁੰ।

ਦੌਹਰਾ

(ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ) ਅਸਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਕੋਢੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਮਾੜਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਧਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਕਾਜੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ! (ਤੁਸੀਂ) ਧੰਨ ਹੋ। ੧੪। ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੧੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ੧੪੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੪੯। ੨੯੮੯। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਨਗੌਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਾਲੇ ਗਰਭਵਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹੀ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ੧।

(ਉਸ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਰਭਵਤੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ (ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ) ਆ ਜਮਵਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਮਝਣ ਲਗੇ। ਉਸ ਦਾ ਅਸਲ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ੨।

ਅਭਿਲ

ਜਦ ਫਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਦਿੱਤੇ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੂਪਵਾਨ, ਸੁਖਤ ਜਤ ਬ੍ਰਤ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ੀਲਵਾਨ ਸਨ। ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ (ਰਾਣੀ) ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇਣ ਦੀ ਸੋਚਣ ਲਗੀ। ੩।

ਉਹ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਕੁਰਲਾ ਕੇ ਰੋਣ ਲਗੀ। ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁਟਦੀ ਹੋਈ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲਗੀ। ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ (ਰਾਜਾ) ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, ਦੁਖੀ ਨ ਹੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਥਨੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਥਾ ਜਾਣ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਕਰ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਤੇਰੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ। ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਨ ਮੰਨਾ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਵੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਉਥੇ (ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲਈ) ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦੀ, ਤਾਂ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਚਾਰ ਯੁੱਗਾਂ ਤਕ ਜੀਣ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨ ਸੋਚ। ੬।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ੧੫੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੦। ੨੯੯੫। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਕੁਪਿਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਰਹੈ ਰਾਜੌਰੀ ਕੇ ਮਾਹਿ।
ਸਦਾ ਸੀਲ ਸੁ ਤਾਹਿ ਅਤਿ ਰੋਹ ਤਵਨ ਮੈ ਨਾਹਿ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤ੍ਰਿਯਾ ਗੁਮਾਨ ਮਤੀ ਤਿਹ ਜਨਿਯਤ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਿ ਤਿਹੁ ਲੋਕ ਬਖਨਿਯਤ।
ਪਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਨੇਹ ਤਿਹ ਭਾਰੇ। ਵਾ ਕੇ ਰਹਤ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਰੇ। ੨।

ਜਬ ਰਾਜਾ ਰਨ ਕਾਜ ਸਿਧਾਰੈ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੈ।
ਹੋ ਨਹਿ ਤੁਮੈ ਛੋਰਿ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹਿਹੋ। ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਕੇ ਚਰਨਨ ਗਹਿਹੋ। ੩।
ਜਬ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਰਨ ਬਨਿ ਕਹੂੰ ਆਵੈ। ਤ੍ਰਿਯ ਆਗੈ ਹੈ ਖੜਗ ਬਜਾਵੈ।
ਬੈਰਿਨ ਜੀਤਿ ਬਹੁਰਿ ਘਰ ਆਵੈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭੋਗ ਕਮਾਵੈ। ੪।

ਇਕ ਦਿਨ ਜੁਧ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਬਨਿ ਆਯੋ। ਚੜਿ ਗੈ ਪੈ ਤ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਸਿਧਾਯੋ।
ਜਾਤਹਿ ਪਰਿਯੋ ਭੇਰ ਰਨ ਭਾਰੀ। ਨਾਚੇ ਸੂਰ ਬੀਰ ਹੰਕਾਰੀ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਨ ਸੁਭਟ ਸੰਘਾਰੇ ਕੋਪ ਕਰਿ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਬ ਬਾਜ ਬਿਦਾਰੇ ਸਰ ਪ੍ਰਹਰਿ।
ਨਿਰਖਿ ਜੁਧ ਕੋ ਸੂਰ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮੰਦਲ ਤੂਰ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗ ਬਜਾਇ ਕੈ। ੬।

ਪਠੇ ਪਖਰਿਯਨ ਕੋਪ ਅਧਿਕ ਜਿਯ ਮੈ ਜਗ੍ਯੋ।
ਸਜੇ ਸੰਜੋਅਨ ਸੈਨ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸਿ ਉਮਗ੍ਯੋ।
ਬਜੇ ਜੁਝਉਆ ਨਾਦ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ ਜੁਝੇ ਸੁਭਟ ਸਮੁਹਾਇ ਕੈ। ੭।

ਚਟਪਟ ਸੁਭਟ ਬਿਕਟਿ ਕਟਿ ਕਟਿ ਕੇ ਭੂ ਪਰੈ।
ਖੰਡਿ ਖੰਡਿ ਕਿਤੇ ਅਖੰਡਿਯਨ ਖਹਿ ਖਗਨ ਮਰੈ।
ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ ਗਿਰੇ ਨ ਮੋਰੈ ਨੈਕ ਮਨ।
ਹੋ ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਸੋ ਕਿਯੋ ਬਿਧਾਤੈ ਬਹੁਰਿ ਜਨੁ। ੮।

ਜਬ ਰਾਨੀ ਕੈ ਸਹਿਤ ਰਾਵ ਜੁ ਰਿਸਿ ਭਰੈ।
ਦੋਊ ਕੈਬਰ ਕਠਿਨ ਕਮਾਨਨ ਕਰ ਧਰੈ।
ਦਛਿਨ ਬਿਸਿਖ ਦਿਖਾਇ ਬਾਮ ਅਰਿ ਮਾਰਹੀ ।
ਹੋ ਏਕ ਘਾਇ ਕੈ ਸੰਗ ਚੂਰ ਕਰਿ ਡਾਰਹੀ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਜੇਰੀ ਵਿਚ ਕੁਪਿਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ (ਇਕ) ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੀਲਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਮਾਨ ਮਤੀ ਸੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਨੇਹ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਸਮਝਦੀ ਸੀ।੨।

ਜਦ ਰਾਜਾ ਯੁੱਧ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ--(ਹੇ ਨਾਥ!) ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜੀ ਰਖਾਂਗੀ।੩।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਸੀ। (ਜਦ ਰਾਜਾ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤਦਾ ਸੀ (ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਭੋਗ ਕਰਦੀ ਸੀ।੪।

ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ (ਤਾਂ ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਸਮੇਤ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸੂਰਮੇ ਨਚ ਉਠੇ।੫।

ਅੰਤਲ

(ਰਾਜੇ ਨੇ) ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਣ ਚਲਾ ਕੇ ਰਥ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਅਰਤਾ ਕੇ ਅਤੇ ਢੋਲ, ਤੂਰ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ-ਮੁਚੰਗ ਵਜਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ।੬।

ਮਨ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਰੋਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਘੋੜਸਵਾਰ ਜਵਾਨ (ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਨੂੰ) ਚਲ ਪਏ। ਕਵਚਾਂ ਨਾਲ ਸਜੀ ਹੋਈ ਸੈਨਾ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਉਮਗ ਪਈ। ਜੂਝਣ ਵਾਲਾ ਨਾਦ ਹੋਣ ਲਗਾ ਅਤੇ (ਸੂਰਮੇ) ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਆ ਪਏ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਸੂਰਮੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਏ।੭।

ਜਲਦੀ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਯੋਧੇ ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆ ਡਿਗੇ। ਨ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸੂਰਮੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਖਹਿ ਕੇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋ ਗਏ। (ਉਹ ਭਾਵੇਂ) ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗੇ, ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ (ਯੁੱਧ ਤੋਂ) ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਪਰਲੋ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।੮।

ਜਦ ਰਾਣੀ ਸਹਿਤ ਰਾਜਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਠੋਰ ਕਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਤੀਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕੋ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੯।

ਜਨੁਕ ਜੇਠ ਕੇ ਮਾਸ ਅਦਿਤ ਅਧ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਯੋ।
 ਜਨੁਕ ਕਰਾਰਨ ਛੋਰਿ ਨੀਰ ਨਾਯਕ ਹੜ੍ਹਯੋ।
 ਬਜ੍ਜ ਬਿਸਿਖ ਅਸਿ ਹਨ੍ਯੋ ਸੁ ਸੈਨ ਉਚਾਇਯੋ।
 ਹੋ ਜਬੈ ਬਿਸੁਨ ਲਛਮੀ ਕੇ ਸਹਤ ਰਿਸਾਇਯੋ। ੧੦।

ਰਾਨੀ ਜਾ ਤਨ ਬਿਸਿਖ ਪ੍ਰਹਾਰੈ ਕੋਪ ਕਰਿ।
 ਤਛਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੈ ਪਰਈ ਸੂਰ ਸੁ ਭੂਮਿ ਪਰ।
 ਫੂਲ ਦਏ ਬਰਖਾਇ ਗਗਨ ਤੇ ਦੇਵਤਨ।
 ਹੋ ਰਾਨੀ ਕੋ ਰਨ ਹੋਰ ਉਚਾਰੈ ਧੰਨਯ ਧੰਨਿ। ੧੧।

ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਲਰਿਯੋ ਅਧਿਕ ਰਿਸ ਖਾਇ ਕੈ।
 ਤਬ ਹੀ ਲਗੀ ਤੁਫੰਗ ਹ੍ਰਿਦੈ ਮੈ ਆਇ ਕੈ।
 ਗਿਰਿਯੋ ਅੰਬਾਰੀ ਮਯ੍ਯ ਮੂਰਛਨਾ ਹੋਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਲਿਯੋ ਉਚਾਇ ਨਾਥ ਦੁਹੁੰ ਭੁਜਨਿ ਭਰਿ। ੧੨।

ਤਵਨ ਅੰਬਾਰੀ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਬਾਧਤ ਭਈ।
 ਨਿਜੁ ਕਰ ਕਰਹਿ ਉਚਾਇ ਇਸਾਰਤਿ ਦਲ ਦਈ।
 ਜਿਯਤ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਲਖਿ ਸੁਭਟ ਸਭੇ ਧਾਵਤ ਭਈ।
 ਹੋ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਅਯੋਧਨ ਤਿਹ ਠਾ ਕਰਤ ਭੇ। ੧੩।

ਪੀਸਿ ਪੀਸਿ ਕਰਿ ਦਾਂਤ ਸੂਰਮਾ ਰਿਸਿ ਭਰੇ।
 ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ ਪਰੇ ਤਊ ਪਗੁ ਨ ਟਰੇ।
 ਤੋਨ ਸੈਨ ਸੰਗ ਰਾਜਾ ਲੀਨੇ ਘਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਜੀਤ ਨਗਾਰੇ ਬਜੇ ਅਧਿਕ ਹਰਿਖਾਇ ਕੈ। ੧੪।

ਤਬ ਰਾਨੀ ਨਿਜੁ ਕਰਨ ਬੈਚਿਯਹਿ ਮਾਰਿ ਕੈ।
 ਨਿਜੁ ਸੁਤ ਦੀਨੋ ਰਾਜ ਸੁ ਘਰੀ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ।
 ਕਰਿ ਕੈ ਬਡੇ ਅਡੰਬਰ ਆਪੁ ਜਰਨ ਚਲੀ।
 ਹੋ ਤਬੈ ਗਗਨ ਤੇ ਬਾਨੀ ਤਾਹਿ ਭਈ ਭਲੀ। ੧੫।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਪਰ ਕਰੀ।
 ਨਿਜੁ ਨਾਯਕ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਤੈ ਲਰੀ।
 ਤਾ ਤੇ ਅਪਨੋ ਭਰਤਾ ਲੇਹੁ ਜਿਯਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਰਾਜ ਕੋ ਕਰੋ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੧੬।

ਦੋਹਰਾ

ਸਤ੍ਰ ਨਾਥ ਹਨਿ ਜੁਧ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਪਤਿਹਿ ਜਿਯਾਇ।
 ਬਹੁਰਿ ਰਾਜ ਅਪਨੋ ਕਰਿਯੋ ਨਾਥ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੧੭। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਇਕਯਾਵਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤ੍ਰ ਸੁਭਮ ਸਤ੍ਰ। ੧੫੧। ੩੦੧੨। ਅਫਜੁ।

(ਇੰਜ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦੋਪਹਿਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। (ਜਾਂ) ਮਾਨੋ ਹੜ ਕਾਰਨ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਚਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਬਜ਼ਬਾਣਾਂ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਣੂ ਲੱਛਮੀ ਸਹਿਤ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।੧੦।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਤਨ ਤੇ ਵੀ ਬਾਣ ਚਲਾਏ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮਰ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਿਹਾ।੧੧।

ਇਸਤਰੀ ਸਮੇਤ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਲੜਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੋਲੀ ਲਗੀ। ਉਹੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅੰਬਾਰੀ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ (ਆਪਣੀਆਂ) ਦੋਹਾਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚੁਕ ਲਿਆ।੧੨।

ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅੰਬਾਰੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਹੱਥ ਚੁਕ ਚੁਕ ਕੇ ਸੈਨਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਗੀ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਧਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਢੰਗ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਗੇ।੧੩।

ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਦੰਦ ਪੀਹਣ ਲਗੇ। ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਪੈਰ ਪਿਛੇ ਨ ਧਰਦੇ। ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਉਸ (ਵੈਰੀ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਜਿਤ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਏ।੧੪।

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਭ ਘੜੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ। (ਜਦ) ਬਹੁਤ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਕਰ ਕੇ ਸਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਉਹ ਚਲੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਲੀ ਬਾਣੀ ਹੋਈ।੧੫।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜੀ ਹੈਂ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਜਿਵਾ ਲੈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਰ।੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜੀਵਿਤ ਕਰ ਲਿਆ।
ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਸੂਖ ਪੂਰਵਕ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ।੧੭।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ੧੫੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੧। ੩੦੧੨। ਚਲਦਾ।*

ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਬਾਚ

ਦੋ ਹਰਾ

ਜੈਸੇ ਤ੍ਰਿਯ ਇਨ ਰਨ ਕਿਯੋ ਤੋਸੇ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ।
ਪਾਛੇ ਭਯੋ ਨ ਅਬ ਸੁਨ੍ਯੋ ਆਗੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੋਇ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਮੰਤ੍ਰੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨੋ ਰਾਜ ਤੁਮ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ।
ਬਿਸੁਨ ਸਾਥ ਜੰਭਾਸੁਰ ਲਰਿਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਲਛਿਮੀ ਹਰਿਯੋ। ੨।
ਤਾ ਤੇ ਹੋਤ ਇੰਦ੍ਰ ਭੈ ਭੀਤ੍ਯੋ। ਚੌਦਹ ਭਵਨ ਨਰਹ ਤਨਿ ਜੀਤ੍ਯੋ।
ਸੋਊ ਅਸੁਰ ਇਹ ਪਰ ਚੜਿ ਆਯੋ। ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਹਰਿ ਸਾਥ ਮਚਾਯੋ। ੩।

ਅਤਿਲ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਾ ਸੋ ਰਨ ਇੰਦ੍ਰ ਮਚਾਇਯੋ।
ਸੂਰ ਚੰਦ੍ਰ ਥਕਿ ਰਹੇ ਨ ਕਛੂ ਬਸਾਇਯੋ।
ਦੇਵ ਦੈਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਰਾਜੇ ਤਾਹਿ ਰਨ।
ਹੋ ਜਨੁ ਅਲਿਕਿਸ ਕੇ ਬਾਗ ਬਿਰਾਜੈ ਮਾਲਿ ਜਨ। ੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਲਏ ਬੀਰ ਧੀਰੈ ਮਹਾ ਕੋਪਿ ਚੂਕੇ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਗਾਜੇ ਹਠੀ ਇੰਦ੍ਰ ਜੂਕੇ।
ਉਤੇ ਦੈਤ ਬਾਂਕੇ ਇਤੈ ਦੇਵ ਰੂਰੇ। ਹਟੇ ਨ ਹਠੀਲੇ ਮਹਾ ਰੋਸ ਪੂਰੇ। ੫।
ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਬਾਜੰਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਬਾਜੇ। ਬਧੇ ਬੀਰ ਬਾਨੇ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਗਾਜੇ।
ਮਚਿਯੋ ਜੁਧ ਗਾੜੇ ਪਰੀ ਮਾਰ ਭਾਰੀ। ਬਹੈ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰਿ ਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ। ੬।
ਮਹਾ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ ਬਲੀ ਦੈਤ ਧਾਏ। ਹਠਿਨ ਕੋਪ ਕੈ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੈ ਚਲਾਏ।
ਬਧੇ ਕੋਚ ਕਾਤੀ ਜਬੈ ਜੰਭ ਗਜਿਯੋ। ਤਬੈ ਛਾਡਿ ਕੈ ਖੇਤ ਦੇਵੇਸ ਭਜਿਯੋ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਭਾਜਤ ਇੰਦ੍ਰ ਜਾਤ ਭਯੋ ਤਹਾ। ਲਏ ਲਛਿਮੀ ਹਰਿ ਬਿਰ ਜਹਾ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਹੈ ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰੇ। ਤੁਮਰੇ ਜਿਯਤ ਨਾਥ ਹਮ ਹਾਰੇ। ੮।
ਜਗਪਤਿ ਸੂਲ ਕੋਪ ਤਬ ਆਯੋ। ਲਛਿਮੀ ਕੁਅਰਿ ਲੈ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ।
ਬਾਧਿ ਸਨਧਿ ਬਿਰਾਜਿਯੋ ਤਹਾ। ਗਾਜਤ ਬੀਰ ਜੰਭ ਬਹੁ ਜਹਾ। ੯।

ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ--
ਦੌਹਰਾ

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨ ਹੁਣ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਕਦੇ ਅਗੋਂ
ਹੋਵੇਗਾ।੧।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। (ਇਕ ਵਾਰ)
ਵਿਸ਼ਨੂ ਨਾਲ ਜੰਭਾਸੁਰ ਲੜਿਆ, (ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਲੱਛਮੀ ਨੇ ਹਰ ਲਿਆ।੨।

ਉਸ (ਦੈਂਤ ਜੰਭਾਸੁਰ) ਤੋਂ ਇੰਦਰ ਵੀ ਭੈਭੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ
ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹੀ ਦੈਂਤ ਵਿਸ਼ਨੂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ
ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ।੩।

ਅਠੀਹ

ਇੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵੀ (ਲੜ
ਲੜ ਕੇ) ਥਕ ਗਏ (ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ) ਕੋਈ ਵਸ ਨ ਚਲਿਆ। ਉਸ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ
ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰੇ ਪਏ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਧਨਵਾਨ ('ਮਾਲਿ
ਜਨ') ਬੈਠੇ ਹੋਣ।੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ (ਯੁੱਧ ਵਿਚ) ਡਟ ਗਏ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਦੇ
ਹਠੀ ਸੂਰਮੇ ਗਜਣ ਲਗ ਗਏ। ਉਧਰ ਬਾਂਕੇ ਦੈਂਤ ਸਨ ਅਤੇ ਇਧਰ ਸੁੰਦਰ ਦੇਵਤੇ। ਕ੍ਰੋਧ
ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ (ਉਹ) ਹਠੀਲੇ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।੫।

ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਣੇ ਸਜਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਸੂਰਮੇ
ਗਜਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਮਾਰ ਪਈ। ਤੀਰ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਤੇ
ਕਟਾਰਾਂ ਚਲੀਆਂ।੬।

ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਬਲਵਾਨ ਦੈਂਤ ਟੁਟ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਹਠੀ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ
ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਰ ਚਲਾਏ। ਜਦੋਂ ਕਵਚ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕਟਾਰ ਲੈ ਕੇ ਜੰਭਾਸੁਰ
ਗਜਿਆ ਤਦੋਂ ਇੰਦਰ ('ਦੇਵੇਸ') ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਛੱਡ ਕੇ ਭਜ ਗਿਆ।੭।

ਚੌਪਈ

ਇੰਦਰ ਭਜ ਕੇ ਉਥੇ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਨੇ
ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ (ਅਤੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਨਾਥ! ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਹਾਰ
ਗਏ ਹਾਂ।੮।

ਤਦ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੂੰ (ਇੰਦਰ ਦਾ) ਦੁਖ (ਸੁਣ ਕੇ) ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਲੱਛਮੀ
ਕੁਅਚਿਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾ ਕੇ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਜੰਭਾਸੁਰ
ਸੂਰਮਾ ਬਹੁਤ ਗਜ ਰਿਹਾ ਸੀ।੯।

ਅਤਿਲ

ਬੀਸ ਬਾਨ ਬਿਸੁਨਾਥ ਚਲਾਏ ਕੋਪ ਕਰਿ।
ਲਗੇ ਜੰਭ ਕੇ ਦੇਹ ਗਏ ਉਹਿ ਘਾਨਿ ਕਰਿ।
ਭਏ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬਿਸਿਖੋਤਮ ਅਧਿਕ ਬਿਰਾਜਹੀ।
ਹੋ ਜਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਲੋਕਿ ਤਛਜਾ ਲਾਜਹੀ। ੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਲਛਿਮ ਕੁਮਾਰਿ ਐਸੇ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਹੁ ਬਿਸਨ ਜੂ ਬੈਨ।
ਯਾ ਕੋ ਹੋਹੁ ਜੀਤਿ ਕੈ ਪਠਉ ਜਮ ਕੈ ਐਨ। ੧੧।

ਅਤਿਲ

ਬਿਸਨ ਠਾਵਿ ਕੈ ਲਛਿਮਿ ਕੁਮਾਰਿ ਕਰ ਧਨੁਖ ਲਿਯ।
ਚਿਤ੍ਰੁ ਬਚਿਤ੍ਰੁ ਅਯੋਧਨ ਤਾ ਸੋ ਐਸ ਕਿਯ।
ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਦਿਖਾਰਾਇ ਮੋਹਿ ਅਰਿ ਕੋ ਲਿਯੋ।
ਹੋ ਬਹੁ ਘਾਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਤਾਹਿ ਘਾਯਲ ਕਿਯੋ। ੧੨।

ਮਿਸਹੀ ਕਹਿਯੋ ਨ ਹਨੁ ਰੇ ਹਰਿ ਇਹ ਮਾਰ ਹੈ।
ਬਹੁਤ ਜੁਧ ਕਰਿ ਯਾ ਸੋ ਬਹੁਰਿ ਸੰਘਾਰਿ ਹੈ।
ਜਬ ਪਾਛੇ ਕੀ ਓਰ ਸੁ ਸਤ੍ਰੁ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਹੋ ਦਯੋ ਸੁਦਰਸਨ ਛਾਡ ਮੂੰਡਿ ਕਟ ਡਾਰਿਯੋ। ੧੩।

ਦੌਹਰਾ

ਲਛਿਮਿ ਕੁਮਾਰਿ ਜਬ ਜੰਭ ਸੋ ਐਸੋ ਕਿਯੋ ਚਰਿਤ੍ਰੁ।
ਮਾਰਿ ਸੁਦਰਸਨ ਸੋ ਲਯੋ ਸੁਖਿਤ ਕੀਏ ਹਰਿ ਮਿਤ੍ਰੁ। ੧੪। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਬਾਵਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੨। ੩੦੨੬। ਅਫਸ੍ਰੰ।*

ਚੌਪਈ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਅਬਲਾ ਜਗ ਕਹੈ। ਅਟਕੀ ਏਕ ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਰ ਰਹੈ।
ਬਾਹੁ ਸਿੰਘ ਜਿਹ ਜਗਤ ਬਖਾਨੈ। ਚੋਦਹ ਲੋਕ ਆਨਿ ਕੋ ਮਾਨੇ। ੧।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਹੋਰਿ ਛਕਿ ਰਹੀ। ਕੇਲ ਕਰੈ ਮੋ ਸੋ ਚਿਤ ਚਹੀ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਉਪਚਾਰ ਬਨਾਏ। ਕੈਸਿਹੁ ਰਾਵ ਹਾਥ ਨਹਿ ਆਏ। ੨।

ਜਬ ਤ੍ਰਿਯ ਸੋਇ ਸਦਨ ਮੈ ਜਾਵੈ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਚਿਤ ਮੈ ਆਵੈ।
ਚਕਿ ਚਕਿ ਉਠੈ ਨੀਦ ਨਹਿ ਪਰੈ। ਮੀਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰੈ। ੩।

ਅਤਿਲ

ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵੀਹ ਬਾਣ ਚਲਾਏ। (ਉਹ) ਜੰਭਾਸੁਰ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਲਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਉਤਮ ਬਾਣ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੱਛਕ ਨਾਗ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ('ਤਛਕਾ') ਵੀ ਲਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਤਦ ਲੱਛਮੀ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਜੀ! (ਮੇਰੀ) ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਿਤ ਕੇ ਯਮ ਲੋਕ ਭੇਜਦੀ ਹਾਂ। ੧੧।

ਅਤਿਲ

ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਲੱਛਮੀ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਸ਼ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜਾ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਵਿਖਾ ਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘਾਉਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੨।

ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਓਏ! ਇਸ ਨੂੰ ਨ ਮਾਰ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਮਾਰੇਗਾ। ਜਦ ਵੈਰੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਤਕਿਆ, ਤਾਂ (ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ) ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰ ਕਟ ਦਿੱਤਾ। ੧੩।

ਦੋਹਰਾ

ਜਦ ਲੱਛਮੀ ਨੇ ਜੰਭਾਸੁਰ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ। (ਤਦ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਮਿਤਰ (ਇੰਦਰ) ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ। ੧੪।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ੧੫੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੨। ੩੦੧੬। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਨਾਜ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ ਜੋ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਅਟਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਬਾਹੁ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ੧।

ਉਹ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। (ਉਹ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ (ਕਿ ਰਾਜਾ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਲ ਕਰੇ। (ਉਸ ਨੇ) ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਹੱਥ ਨ ਆਇਆ। ੨।

ਜਦ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਸੋਣ ਲਈ ਸਦਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਚਿਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਚੌਕ ਚੌਕ ਕੇ ਉਠ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਨੀਂਦਰ ਨ ਆਉਂਦੀ। (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਵੈ ਸਮੁਥ ਅਸਮੁਥ ਮੈ ਵੈ ਸਨਾਥ ਮੈ ਅਨਾਥ।
ਜਤਨ ਕਵਨ ਸੇ ਕੀਜਿਯੈ ਆਵੈ ਜਾ ਤੇ ਹਾਥ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਕਾਸੀ ਬਿਖੈ ਕਰਵਤਹਿ ਲੈਹੋ। ਪਿਯ ਕਾਰਨ ਅਪਨੇ ਜਿਯ ਦੈਹੋ।
ਮਨ ਭਾਵਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋ ਪਾਉ। ਬਾਰ ਅਨੇਕ ਬਜਾਰ ਬਿਕਾਉ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਕਹਾ ਕਰੋ ਕੈਸੇ ਬਚੇ ਲਗੀ ਬਿਰਹ ਕੀ ਭਾਹ।
ਰੁਚਿ ਉਨ ਕੀ ਹਮ ਕੇ ਘਨੀ ਹਮਰੀ ਉਨੈ ਨ ਚਾਹ। ੬।
ਨਾਜ ਮਤੀ ਤਬ ਆਪਨੀ ਲੀਨੀ ਸਖੀ ਬੁਲਾਇ।
ਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਭਏ ਕਹੋ ਸੰਦੇਸੇ ਜਾਇ। ੭।
ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਤਾ ਕਉ ਸਖੀ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ।
ਨਾਜ ਮਤੀ ਜੈਸੇ ਕਹਿਯੋ ਤ੍ਯੋ ਤਿਨ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਾਇ। ੮।

ਅਤਿਲ

ਮੈ ਛਬਿ ਤੁਮਰੀ ਨਿਰਖ ਨਾਥ ਅਟਕਤ ਭਈ।
ਬਿਰਹ ਸਮੁੰਦ ਕੇ ਬੀਚ ਬੁਡਿ ਸਿਰ ਲੋ ਗਈ।
ਏਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਮਾਰੇ ਆਇਯੈ।
ਹੋ ਮਨ ਭਾਵਤ ਕੇ ਹਮ ਸੇ ਭੋਗ ਕਮਾਇਯੈ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਚੇਰੀ ਅਸ ਜਾਇ ਉਚਾਰੀ। ਤਬ ਰਾਜੈ ਯੋ ਹਿਯੈ ਬਿਚਾਰੀ।
ਸੋਊ ਬਾਤ ਇਹ ਤ੍ਰਿਯਹਿ ਕਹਿਜੈ। ਜਾ ਤੇ ਆਪ ਧਰਮ ਜੁਤ ਰਹਿਜੈ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਦੋਇ ਸਤ੍ਰੁ ਹਮਰਿਨ ਤੇ ਏਕ ਸੰਘਾਰਿਯੈ।
ਬਿਨਾ ਘਾਇ ਕੇ ਕਿਯੇ ਦੂਸਰੇ ਮਾਰਿਯੈ।
ਤਬ ਮੈ ਤੁਮ ਕੇ ਅਪਨੇ ਸਦਨ ਬੁਲਾਇ ਹੋ।
ਹੋ ਮਨ ਭਾਵਤ ਕੇ ਤੁਮ ਸੇ ਭੋਗ ਕਮਾਇ ਹੋ। ੧੧।
ਜਾਇ ਸਹਚਰੀ ਕਹਿਯੋ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੁਨਿ ਪਾਇ ਕੈ।
ਪ੍ਰੀਤ ਰਾਵ ਕੀ ਬਧੀ ਉਠੀ ਮਰਾਇ ਕੈ।
ਹੈ ਕੈ ਬਾਜ ਅਰੂੜ ਭੇਖ ਨਰ ਧਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਅਰਿ ਪੈ ਗਈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ। ੧੨।

ਦੋਹਰਾ

(ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੀ ਕਿ) ਉਹ ਸਮਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਨਾਥ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਹਾਂ। (ਮੈਂ) ਕਿਹੜਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ।੪।

ਚੌਪਈ

(ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ) ਮੈਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕਲਵਤ੍ਰ ਸਹਾਰਾਂਗੀ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਲਈ (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਆਂਗੀ। ਜੇ (ਮੈਂ) ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤਾਂ (ਉਸ ਲਈ) ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਵਿਕ ਜਾਵਾਂ।੫।

ਦੋਹਰਾ

ਕੀ ਕਰਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਂ, (ਮੈਨੂੰ) ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਅੱਗ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ।੬। ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੇ ਤਦ ਆਪਣੀ ਇਕ ਸਖੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ (ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ) ਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਜਾ ਕੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ।੭। ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਖੀ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਜਿਵੇਂ ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਸੁਣਾਇਆ।੮।

ਅਠੀਤਲ

ਹੇ ਨਾਥ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸਿਰ ਤਕ ਡੁਬ ਗਈ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਓ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਨ ਇਛਿਤ ਭੋਗ ਕਮਾਓ।੯।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਦਾਸੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ (ਰਾਜੇ ਨੂੰ) ਜਾ ਕੇ ਦਸੀ। ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪ ਧਰਮ-ਸਹਿਤ ਰਹਿ ਸਕੀਏ।੧੦।

ਅਠੀਤਲ

(ਰਾਜੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਜੋਂ ਕਹਿ ਭੇਜਿਆ) ਮੇਰੇ ਦੋ ਵੈਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਜ਼ਖਮ ਲਗਾਏ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇ। ਤਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਭੋਗ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗਾ।੧੧।

ਤਦ ਦਾਸੀ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ (ਉਹ) ਅੰਗੜਾਈ ਲੈ ਕੇ ਉਠ ਖੜੋਤੀ। ਉਹ ਮਰਦਾਵਾਂ ਭੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ ਅਤੇ (ਇਕ) ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੋਚ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੈਰੀ ਕੋਲ ਗਈ।੧੨।

ਸੁਨੋ ਰਾਵ ਜੂ ਮੋ ਕੇ ਚਾਕਰ ਰਾਖਿਯੈ।
 ਤਹ ਕੇ ਕਰੋ ਮੁਹਿੰਮ ਜਹਾ ਕੇ ਭਾਖਿਯੈ।
 ਪ੍ਰਾਨ ਲੇਤ ਲੋ ਲਰੇ ਨ ਰਨ ਤੇ ਹਾਰਿਹੋ।
 ਹੋ ਬਿਨੁ ਅਰਿ ਮਾਰੈ ਖੇਤ ਨ ਬਾਜੀ ਟਾਰਿਹੋ। ੧੩।

ਤਾ ਕੇ ਸੂਰ ਨਿਹਾਰਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਚਾਕਰ ਕਿਯੋ।
 ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਕਾਢਿ ਖਜਾਨੋ ਤਾ ਕੇ ਬਹੁ ਦਿਯੋ।
 ਦੂਜੇ ਰਾਵ ਬੁਲਾਇ ਸੁ ਬੀਰ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਪੈ ਚੜ੍ਹਯੋ ਮਹਾ ਰਿਸਿ ਖਾਇ ਕੈ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨੋ ਰਾਵ ਤੁਮ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ।
 ਸਭ ਬੀਰਨ ਬੋਲਿ ਪਠੈਯੈ। ਸਭ ਕੇ ਸਰ ਪਰ ਨਾਮ ਡਰੈਯੈ। ੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਜਬ ਗਾੜੇ ਰਨ ਪਰੈਗੋ ਬਹੈ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰਿ।
 ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਸਰ ਪੈ ਲਿਖੈ ਸਕਿ ਹੈ ਕਵਨ ਬਿਚਾਰਿ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਜਬ ਐਸ ਬਖਾਨ੍ਯੋ। ਸਤ੍ਯ ਸਤ੍ਯ ਰਾਜੇ ਕਰਿ ਮਾਨ੍ਯੋ।
 ਸਕਲ ਸੂਰਮਾ ਬੋਲਿ ਪਠਾਏ। ਸਭਨ ਸਰਨ ਪਰ ਨਾਮ ਲਿਖਾਏ। ੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਸਰ ਪਰ ਨਾਮ ਲਿਖਾਇ ਕੈ ਰਨ ਕਹ ਚੜੇ ਰਿਸਾਇ।
 ਜਾ ਕੋ ਸਰ ਜਿਹ ਲਾਗਿ ਹੈ ਸੋ ਭਟ ਚੀਨੋ ਜਾਇ। ੧੮।
 ਜੁਧ ਜਬੈ ਗਾੜੇ ਪਰਿਯੋ ਘਾਤ ਬਾਲ ਤਿਨ ਪਾਇ।
 ਉਹਿ ਰਾਜਾ ਕੋ ਬਾਨ ਲੈ ਇਹ ਨ੍ਰਿਪ ਹਨ੍ਯੋ ਰਿਸਾਇ। ੧੯।

ਚੌਪਈ

ਲਾਗਤ ਬਾਨ ਰਾਵ ਰਿਸਿ ਭਯੋ। ਸਰ ਪਰ ਨਾਮ ਲਿਖਿਯੋ ਲਖਿ ਲਯੋ।
 ਮੁਹਿ ਇਨ ਹਨ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੋਊ ਮਾਰਿਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਆਪਹੂੰ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਰਿਯੋ। ੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੋ ਦੁਹੂੰ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੋ ਘਾਇ।
 ਬਹੁਰ ਰੈਬਾਰੀ ਰਾਵ ਸੋ ਅਨਿ ਦਈ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੨੧।

ਚੌਪਈ

ਨ੍ਰਿਪ ਮੈ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ। ਦੋਨੋ ਸਤ੍ਰੁ ਤਿਹਾਰੇ ਮਾਰੇ।
 ਅਬ ਮੋ ਕੋ ਤੁਮ ਧਾਮ ਬੁਲਾਵੇ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਕਮਾਵੇ। ੨੨।

(ਕਹਿਣ ਲਗੀ) ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨੌਕਰ ਰਖ ਲਵੋ। (ਮੈਂ) ਉਥੋਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਕਰਾਂਗੀ, ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਣ ਤਕ ਲੜਾਂਗੀ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ ਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗੀ।੧੩।

ਉਸ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਨੌਕਰ ਰਖ ਲਿਆ। ਘਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।੧੪।

ਚੌਪਈ

(ਤਦ) ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਰਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਵੋ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਉਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਾਂ ਉਕਰ ਦਿਓ।੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਲਣ ਗੀਆਂ। ਤੀਰਾਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਬਿਨਾ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰ ਸਕੇਗਾ (ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ)।੧੬।

ਚੌਪਈ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੇ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਚ-ਸਚ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੇ।੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਤੀਰਾਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਰੋਹ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਲ ਚੜ੍ਹ ਪਏ। ਜਿਸ ਦਾ ਤੀਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਗੇਗਾ, (ਉਸ ਤੋਂ) ਉਹ ਯੋਧਾ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਏਗਾ।੧੮। ਜਦ ਯੁੱਧ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜ ਕੇ, ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਬਾਣ ਲੈ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੯।

ਚੌਪਈ

ਬਾਣ ਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਤੀਰ ਉਤੇ (ਮਿਤਰ ਰਾਜੇ ਦਾ) ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਵੀ ਸਵਰਗ ਚਲਾ ਗਿਆ।੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੇ ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ (ਬਾਹੂ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਅਗਵਾਈ ('ਰੈਬਾਰੀ') ਦਿੱਤੀ।੨੧।

ਚੌਪਈ

(ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ--) ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਵੇਂ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਓ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਕਰੋ।੨੨।

ਦੌਹਰਾ

ਤਬ ਰਾਜੈ ਤਾ ਕੋ ਤੁਰਤ ਲੀਨੋ ਸਦਨ ਬੁਲਾਇ।
ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਕਿਯੋ ਹਿਦੈ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ। ੨੩।
ਏਕ ਨਿਪਤਿ ਨਿਜੁ ਕਰ ਹਨ੍ਯੋ ਤਾ ਤੇ ਦੁਤਿਯ ਹਨਾਇ।
ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਇਹ ਨਿਪ ਭਏ ਨਾਜ ਮਤੀ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੨੪।

ਚੌਪਈ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਨਿਪ ਲੈ ਘਰ ਰਾਖੀ। ਤਿਯੁ ਕੀਨੀ ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਰਿ ਸਾਖੀ।
ਰਾਂਕ ਹੁਤੀ ਰਾਨੀ ਕਰਿ ਡਾਰਿਯੋ। ਤਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ੨੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਤ੍ਰਿਪਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੩। ੩੦੫੧। ਅਫਸ੍ਰੁ।

ਦੌਹਰਾ

ਸ੍ਯਾਲਕੋਟ ਕੇ ਦੇਸ ਮੈ ਦਰਪ ਕਲਾ ਇਕ ਬਾਮ।
ਤਰੁਨ ਦੇਹ ਤਾ ਕੋ ਰਹੈ ਅਧਿਕ ਸਤਾਵਤ ਕਾਮ। ੧।
ਦਾਨੀ ਰਾਇ ਤਹਾ ਹੁਤੋ ਏਕ ਸਾਹ ਕੇ ਪੂਤ।
ਸੂਰਤਿ ਸੀਰਤਿ ਕੇ ਬਿਥੈ ਬਿਧਨੈ ਕਿਯੋ ਸਪੂਤ। ੨।
ਦਰਪ ਕਲਾ ਇਹ ਸਾਹ ਕੀ ਦੁਹਿਤ ਰਹੈ ਅਪਾਰ।
ਹਿਯੈ ਬਿਚਾਰਿਯੋ ਸਾਹ ਕੇ ਸੁਤ ਸੋ ਰਮੋ ਸੁਧਾਰ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਬੋਲਿ ਸਾਹੁ ਕੇ ਪੂਤ ਮੰਗਾਯੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਮਾਯੋ।
ਦਿਵਸ ਭਏ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਤ ਪਠਾਈ। ਰੈਨਿ ਭਏ ਪੁਨਿ ਲੇਤ ਬੁਲਾਈ। ੪।
ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਹੁਨਿ ਮੈ ਭਈ। ਲੋਕ ਲਾਜ ਸਭ ਹੀ ਤਜਿ ਦਈ।
ਜਾਨੁਕ ਕਹੂੰ ਬ੍ਰਯਾਹ ਕਰਿ ਆਨੀ। ਤਿਨ ਪਰਨਾਰਿ ਐਸ ਪਹਿਚਾਨੀ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਇਸਕ ਮੁਸਕ ਖਾਸੀ ਅਰੁ ਖੁਰਕ ਬਖਾਨਿਯੈ।
ਖੂਨ ਬੈਰ ਮਦਪਾਨ ਸੁ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੈ।
ਕਸ ਕੋਊ ਕਰਈ ਸਾਤ ਛਪਾਏ ਛਪਤ ਨਹਿ।
ਹੋ ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਿਦਾਨ ਸੁ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ। ੬।

ਦੌਹਰਾ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਸੁਤ ਸਾਹੁ ਕੇ ਉਪਰ ਰਹੀ ਬਿਕਾਇ।
ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ ਤਾ ਸੋ ਰਮੈ ਸਭਹਿਨ ਸੁਨੀ ਬਨਾਇ। ੭।
ਦਰਪ ਕਲਾ ਜਬ ਸਾਹੁ ਕੋ ਲੀਨੋ ਪੂਤ ਬੁਲਾਇ।
ਆਨ ਪਿਯਾਦਨ ਗਹਿ ਲਿਯੋ ਰਹਿਯੋ ਨ ਕਛੁ ਉਪਾਇ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਸਦਨ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਵਧਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਕੀਤਾ।੨੩। ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੇ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੨੪।

ਚੌਪਈ

ਨਾਜ ਮਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਲਾਜਾ ਕੇ ਘਰ ਰਖ ਲਿਆ। ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਨੀ ਬਣਾਇਆ। (ਉਹ) ਨਿਰਧਨ ਸੀ, ਰਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।੨੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ੧੫੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੩। ੩੦੫੧। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਰਪ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਜਵਾਨ ਸੀ (ਇਸ ਕਰ ਕੇ) ਕਾਮ ਬਹੁਤ ਸਤਾਉਂਦਾ ਸੀ।੧। ਉਥੇ ਇਕ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦਾਨੀ ਰਾਇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਸੁਭਾ ਵਜੋਂ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਸੁਪੁੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।੨। ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦਰਪ ਕਲਾ ਬਹੁਤ (ਸੁੰਦਰ) ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਮਣ ਕਰਾਂ।੩।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾਇਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ। ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਫਿਰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੀ।੪।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਲੋਕ ਲਾਜ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੀ ਸੀ।੫।

ਅਠਿਠ

ਇਸ਼ਕ, ਮੁਸ਼ਕ, ਖੰਘ, ਖੁਰਕ, ਖੂਨ (ਕਤਲ), ਖੈਰ (ਨੇਕੀ ਜਾਂ ਪੁੰਨਦਾਨ) ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬਾਰੇ ਬਖਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਿਤਨਾ ਕਰੇ, ਲੁਕਾਇਆਂ ਲੁਕਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।੬।

ਦੋਹਰਾ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਉਪਰ ਵਿਕ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਦੀ ਸੀ; ਸਭ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ।੭। ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੇ ਜਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਤਾਂ ਪਿਆਦਿਆਂ (ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀਆਂ) ਨੇ ਆ ਕੇ ਪਕੜ ਲਿਆ, (ਬਚਣ) ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾ ਨ ਰਿਹਾ।੮।

ਚੌਪਈ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਇਹ ਭਾਤ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨੇ ਮੀਤ ਤੁਮ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ।
 ਸੋਨਾ ਬੋਵਤ ਮੁਹਿ ਤੁਮ ਕਹਿਯਹੁ। ਯੋ ਕਹਿ ਨੈਨ ਨੀਚ ਕਰਿ ਰਹਿਯਹੁ। ੯।

ਨ੍ਰਿਪ ਪਹਿ ਬਾਧ ਤਾਹਿ ਲੈ ਗਏ। ਤੇ ਵੈ ਬੈਨ ਬਖਾਨਤ ਭਏ।
 ਏਕ ਬਾਤ ਮੈ ਤੁਮੈ ਦਿਖਾਊ। ਤੁਮ ਤੇ ਕਹੋ ਕਹਾ ਤਬ ਪਾਊ। ੧੦।

ਜਾ ਪੈ ਬੈਠੇ ਮੁਹਿ ਗਹਿ ਆਨੇ। ਉਨ ਮੇ ਸੋ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਖਾਨੇ।
 ਜੋ ਮੈ ਕੰਚਨ ਬੀਜਿ ਦਿਖਾਊ। ਤਬ ਮੈ ਕਹੋ ਕਹਾ ਬਰ ਪਾਊ। ੧੧।

ਜਦ ਯੋ ਬਚਨ ਰਾਵ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਦਰਪ ਕਲਾ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ।
 ਤਾ ਕੇ ਏਕ ਧਾਮ ਮੈ ਰਾਖਿਯੋ। ਕੰਚਨ ਕੇ ਬੀਜਨ ਕਹ ਭਾਖਿਯੋ। ੧੨।

ਮੋਹਿ ਇਹ ਏਕ ਸਦਨ ਮੈ ਰਾਖੋ। ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਕਛੁ ਬਾਤ ਨ ਭਾਖੋ।
 ਜਬ ਮੈ ਮਾਸ ਇਕਾਦਸ ਲਹਿਹੋ। ਤੁਮ ਸੋ ਆਇ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿਹੋ। ੧੩।

ਜਬ ਵੈ ਦੋਊ ਏਕ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਖੈ। ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਯੋ ਤਾ ਸੋ ਬਰ ਭਾਖੈ।
 ਮੇ ਸੋ ਭੋਗ ਮੀਤ ਅਬ ਕਰਿਯੈ। ਯਾ ਚਿੰਤ ਤੇ ਨੈਕੁ ਨ ਡਰਿਯੈ। ੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਪਕਰਿ ਮੀਤ ਕੋ ਆਪਨੇ ਊਪਰ ਲਯੇ ਚਰਾਇ।
 ਤਾ ਸੋ ਰਤਿ ਮਾਨਤ ਭਈ ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੧੫।

ਕਾਲਿ ਕਿਨੀ ਜਾਨ੍ਯੋ ਨਹੀ ਆਜੁ ਰਮੋ ਤਵ ਸੰਗ।
 ਲਾਜ ਨ ਕਾਹੁ ਕੀ ਕਰੋ ਮੇ ਤਨ ਬਢਿਯੋ ਅਨੰਗ। ੧੬।

ਅਤਿਲ

ਦਸ ਮਾਸਨ ਰਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
 ਆਸਨ ਚੁੰਬਨ ਅਨਿਕ ਕਿਯੋ ਲਪਟਾਇ ਕੈ।
 ਜਬ ਗਿਯਾਰਵੇ ਮਾਸ ਪਹੂਚ੍ਯੋ ਆਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਦਰਪ ਕਲਾ ਕਹਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੋ ਜਾਇ ਕਰਿ। ੧੭।

ਕੰਚਨ ਬੋਵਨ ਸਮੈ ਪਹੂਚ੍ਯੋ ਆਇ ਕੈ।
 ਸਭ ਰਾਨੀ ਜੁਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਪੁਰ ਬਾਸੀ ਜਨ ਸਭੇ ਤਮਾਸਾ ਕੋ ਗਏ।
 ਹੋ ਜਹ ਅਸਥਿਤ ਵਹ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਹਾ ਹੀ ਜਾਤ ਭੇ। ੧੮।

ਜੇ ਤ੍ਰਿਯ ਪੁਰਖ ਨ ਬਿਨਸਿਯੋ ਤਾਹਿ ਬੁਲਾਇਯੈ।
 ਵਾ ਕੈ ਕਰ ਦੈ ਹ੍ਯਾ ਕਲਧੋਤ ਬਿਜਾਇਯੈ।
 ਜੇ ਬਿਨਸਿਯੋ ਨਰ ਤ੍ਰਿਯ ਇਹ ਹਾਥ ਛੁਵਾਇ ਹੈ।
 ਹੋ ਉਗੈ ਨ ਕੰਚਨ ਨੈਕ ਦੇਸ ਮੁਹਿ ਆਇ ਹੈ। ੧੯।

ਚੌਪਈ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਮਿਤਰ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। (ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ) ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬੀਜ ਕੇ (ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੈਂ)। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨੈਣ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਈਂ।੯।

ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਖਾਵਾਂ ਤਾਂ ਦਸੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗਾ।੧੦।

ਜਿਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਕੜ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਸੋਨਾ ਬੀਜ ਕੇ ਵਿਖਾਵਾਂ, ਦਸੋ, ਤਦ ਮੈਂ ਕੀ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗਾ।੧੧।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾ ਲਿਆ। ਉਸ (ਵਿਅਕਤੀ) ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਨਾ ਬੀਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।੧੨।

ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨ ਕਹੋ। ਜਦ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਕਰਾਂਗਾ।੧੩।

ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਮਿਤਰ! ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਨ ਡਰੋ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।੧੫। ਕਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਅਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਾਂਗੀ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਨ ਕਰੋ, ਮੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ।੧੬।

ਅਭਿਲ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਰਤੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਿਪਟ ਕੇ ਅਨੇਕ ਆਸਣ ਅਤੇ ਚੁੰਬਨ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ ਮਹੀਨਾ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।੧੭।

ਸੋਨਾ ਬੀਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਸਹਿਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਨਗਰਵਾਸੀ ਵੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ।੧੮।

ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼ (ਧਰਮ ਤੋਂ) ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਥੇ ਸੋਨਾ ਬਿਜਵਾਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਮਰਦ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਹੇਗੀ, ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਲਗੇਗਾ।੧੯।

ਤਬ ਰਾਜੈ ਸਭਹਿਨ ਯੋ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਾਇ ਕੈ।
ਜੋ ਬਿਨਸਿਯੋ ਨਹਿ ਹੋਇ ਸੁ ਬੀਜਹੁ ਜਾਇ ਕੈ।
ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਤ੍ਰਿਯ ਨਰ ਸਭ ਹੀ ਚਕ੍ਰਿਤ ਭਏ।
ਹੋ ਸੋਨੋ ਬੀਜਨ ਕਾਜ ਨ ਤਿਤ ਕੋ ਜਾਤ ਭੇ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਜੋ ਰਾਜਾ ਸਭ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤੁਹਾਰੀ।
ਤਿਨ ਸਭਹਿਨ ਇਹ ਠੋਰ ਬੁਲਾਵਹੁ। ਕੰਚਨ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ਬਿਜਾਵਹੁ। ੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਸਭ ਰਾਨੀ ਜੇਤਕ ਹੁਤੀ ਠਟਕਿ ਰਹੀ ਮਨ ਮਾਹਿ।
ਕਛੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਹ ਠਾਨਿ ਰਖਿ ਕੰਚਨ ਬੋਯੋ ਨਾਹਿ। ੨੨।

ਚੌਪਈ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਪੁਨ ਐਸ ਉਚਾਰੀ। ਜੋ ਤੁਮ ਰਾਵਹੁ ਨ ਬਿਭਚਾਰੀ।
ਤੋ ਤੁਮ ਆਇ ਕੰਚਨਹਿ ਬੋਵਹੁ। ਹਮਰੋ ਸਕਲ ਅਸੁਖ ਕਹ ਖੋਵਹੁ। ੨੩।

ਅਤਿਲ

ਤ੍ਰਿਯਾ ਪੁਰਖ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮੂੰਦਿ ਮੁਖ ਰਹਤ ਭੇ।
ਕੰਚਨ ਬੋਵਨ ਕਾਜ ਨ ਟਰਿ ਤਿਤ ਕੋ ਗਏ।
ਦਰਪ ਕਲਾ ਤਬ ਬਚਨ ਕਹੇ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਸੁਨੋ ਰਾਵ ਜੁ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ ਆਇ ਕੈ। ੨੪।

ਪੁਰਖ ਇਸਤ੍ਰਿਨ ਕੋ ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰਿਯੈ।
ਤੋ ਕਰ ਲੈਕੇ ਖੜਗ ਦੁਹਨ ਹੁਮ ਮਾਰਿਯੈ।
ਬਿਨਸੇ ਬਿਨਾ ਨ ਰਹਿਯੋ ਕੋਊ ਜਗਤ ਮੈ।
ਹੋ ਛਮਾ ਕਰੋ ਅਪਰਾਧੁ ਜੁ ਕੀਨੋ ਆਜੁ ਮੈ। ੨੫।

ਦੌਹਰਾ

ਜਬ ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਸਮੈ ਬਿਖੈ ਬੇਗ ਪਵਨ ਕੋ ਹੋਇ।
ਉਚ ਨੀਚ ਕਾਂਪੇ ਬਿਨਾ ਰਹਿਯੋ ਬਿਚਛ ਨ ਕੋਇ। ੨੬।
ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਐਸੋ ਬਚਨ ਕੀਨੋ ਤਿਨੈ ਨਿਹਾਲ।
ਸਾਹੁ ਸੁਤਾ ਸੁਤ ਸਾਹੁ ਕੋ ਦੇਤ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲ। ੨੭।

ਅਤਿਲ

ਇਹ ਛਲ ਸੋ ਤ੍ਰਿਯ ਛੈਲ ਸਭਨ ਕੋ ਛਲਿ ਗਈ।
ਕੇਲ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਧਾਮ ਮਾਸ ਦਸ ਕਰਤ ਭੀ।
ਬਹੁਰ ਸਭਨ ਕੋ ਐਸੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਮਨ ਭਾਵਤ ਕੋ ਮੀਤ ਬਰਿਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰਿ। ੨੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਚੌਵਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੪। ੩੦੭੯। ਅਫਸ੍ਰੰ।

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਇਹ ਕਿਹਾ-- ਜੇ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਸੋਨਾ ਬੀਜੇ। ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਮਰਦ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਲਈ ਉਧਰ ਨੂੰ ਨ ਗਿਆ।੨੦।

ਚੌਪਈ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਾ ਜੀ! ਜੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਬੁਲਾਓ ਅਤੇ ਸੋਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬਿਜਵਾਓ।੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਸਭ ਰਾਣੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਸਨ, ਮਨ ਵਿਚ ਠਠੰਬਰ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਸੋਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨ ਬੀਜਿਆ।੨੨।

ਚੌਪਈ

ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਭਚਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਬੀਜੋ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆ ਕੇ ਸੋਨਾ ਬੀਜੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ।੨੩।

ਅੰਤਲ

(ਸਾਰੇ) ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਸੋਨਾ ਬੀਜਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਧਰ ਨੂੰ ਨ ਗਿਆ। ਤਦ ਦਰਪ ਕਲਾ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਰਾਜਾ ਜੀ! ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ।੨੪।

ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ। ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਜ ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ।੨੫।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦ ਬਸੰਤ ਵੇਲੇ ਪੌਣ ਦਾ ਵੇਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਨਿੱਕੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੰਬੇ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।੨੬। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।੨੭।

ਅੰਤਲ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਛਲ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਕੋਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਸਭ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ, ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਮਿਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ।੨੮।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ੧੫੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੪। ੩੦੭੯। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਸਾਹਿਜਹਾਂ ਕੀ ਏਕ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਪ੍ਰਾਨਮਤੀ ਤਿਹ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ।
ਤਿਨਿਕ ਸਾਹੁ ਕੇ ਪੂਤ ਬਿਲੋਕਿਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਆਨਿ ਕਾਮੁ ਤਿਹ ਰੋਕਿਯੋ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਪਨੈ ਸਹਿਚਰੀ ਤਾ ਕੋ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਰਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
ਕੇਲ ਕਰਤ ਦੋਹੂੰ ਬਚਨ ਕਹੇ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਲੀਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਤਾ ਸੋ ਰਮੀ ਪੁਨਿ ਯੋ ਕਹਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਯਾਹਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਡਾਰਿਯੋ ਜਿਨਿ ਕੇਉ ਲਖਿ ਜਾਇ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਾਨਮਤੀ ਆਗ੍ਯਾ ਤਿਹ ਦਈ। ਮਾਰਨ ਸਖੀ ਤਾਹਿ ਲੈ ਗਈ।
ਆਪੁ ਭੋਗ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕਮਾਯੋ। ਪੁਨਿ ਤਾ ਸੋ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸੁਨਾਯੋ। ੪।
ਮੋ ਸੋ ਭੋਗ ਭਲੇ ਤੈ ਦਿਯੋ। ਮੋਹਿ ਚਿਤ ਹਮਰੋ ਕੋ ਲਿਯੋ।
ਤੋ ਪਰ ਚੋਟ ਮੈ ਨਹੀ ਡਾਰੋ। ਏਕ ਚਰਿਤ ਤਨ ਤੁਮੈ ਨਿਕਾਰੋ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਅਰਧ ਸੂਰ ਜਬ ਚਡਿਯੋ ਸੁ ਦ੍ਰਿਗਨ ਨਿਹਾਰਿਹੋ।
ਤਬ ਤੋਰੋ ਗਹਿ ਹਾਥ ਨਦੀ ਮੈ ਡਾਰਿ ਹੋ।
ਤਬੈ ਹਾਥ ਅਰ ਪਾਵ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਮਾਰਿਯੋ।
ਹੋ ਡੂਬਤ ਡੂਬਤ ਕਹਿ ਕੈ ਪੁਕਾਰਿਯੋ। ੬।
ਤਬ ਸਰਤਾ ਕੇ ਬਿਖੇ ਤਾਹਿ ਗਹਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਹਾਥ ਪਾਵ ਬਹੁ ਮਾਰਿ ਸੁ ਜਾਰ ਪੁਕਾਰਿਯੋ।
ਡੂਬਤ ਤਿਹ ਲਖਿ ਲੋਗ ਪਹੂਚੈ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਹਾਥੋ ਹਾਥ ਉਬਾਰਿਯੋ ਲਯੋ ਬਚਾਇ ਕੈ। ੭। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਪਚਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੫। ੩੦੮੬। ਅਫਸ੍ਰੰ।

ਚੌਪਈ

ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਚੌਧਰੀ ਭਣਿਜੈ। ਰੋਸਨ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ ਕਹਿਜੈ।
ਕੰਦ੍ਰੁਪ ਕਲਾ ਬਾਲ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਜਛ ਭੁਜੰਗਨ ਮੋਹੈ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਸਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਨਮਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਹ ਦਾ (ਇਕ) ਪੁੱਤਰ ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਹੀ ਕਾਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ।੧।

ਅੰਤਲ

(ਉਸ ਨੇ) ਦਾਸੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ (ਉਸ ਨਾਲ) ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਕੇਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਅਸੀਂ) ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਰਮਣ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਈਏ, ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨ ਜਾਏ।੩।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਾਨਮਤੀ ਨੇ ਸਖੀ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਲੈ ਗਈ। (ਪਹਿਲਾਂ) ਸਖੀ ਨੇ ਆਪ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-।੪।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਚੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ (ਅਰਥਾਤ ਮਾਰਦੀ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ ਇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ (ਇਥੋਂ) ਕਢਦੀ ਹਾਂ।੫।

ਅੰਤਲ

ਜਦ ਅੱਧਾ ਕੁ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਾਂਗੀ ਤਦ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਧਕ ਦਿਆਂਗੀ। ਤਦ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੀਂ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ, 'ਭੁਬ ਗਿਆ, ਭੁਬ ਗਿਆ' ਕਹੀਂ।੬।

ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਧਕ ਦਿੱਤਾ। (ਤਦ) ਉਹ ਯਾਰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਬਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਹੱਥ ਚੁਕ ਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।੭।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੫੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੫। ੩੦੮੬। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਦਾ (ਇਕ) ਚੌਧਰੀ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ (ਲੋਕੀਂ) ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੰਦ੍ਰਪ ਕਲਾ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੇ) ਪੰਛੀਆਂ, ਹਿਰਨਾਂ (ਅਥਵਾ ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ), ਯਕਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।੧।

ਤਾ ਕੇ ਧਾਮ ਅੰਨੁ ਧਨੁ ਭਾਰੀ। ਨਿਤਿ ਉਠਿ ਕਰੈ ਨਾਥ ਰਖਵਾਰੀ।
ਜੋ ਅਤਿਥ ਮਾਗਨ ਕਹ ਆਵੈ। ਮੁਖ ਮਾਗਤ ਬਰੁ ਲੈ ਘਰੁ ਜਾਵੈ ੨।

ਅਤਿਲ

ਤਿਹ ਠਾ ਇਕ ਅਤਿਥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਕੈ।
ਲਖਿ ਤਿਹ ਛਬਿ ਝਖ ਕੇਤੁ ਰਹੈ ਉਰਝਾਇ ਕੈ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਅਪ੍ਰਤਿਮ ਸਰੂਪ ਬਿਧਨੈ ਦਯੋ।
ਹੋ ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਭਵਾਨ ਨ ਕੋ ਐਸੋ ਭਯੋ ੩।

ਕੰਦੂਪ ਕਲਾ ਹੋਰਿ ਤਾ ਕੀ ਛਬ ਬਸਿ ਭਈ।
ਬਿਰਹ ਨਦੀ ਕੇ ਬੀਚ ਡੂਬਿ ਸਿਗਰੀ ਗਈ।
ਪਠੈ ਸਹਚਰੀ ਤਿਹ ਗ੍ਰਿਹ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੪।

ਪਾਚ ਚੋਤਰੋ ਛੋਰਿ ਚੋਧਰੀ ਆਇਯੋ।
ਕੁਠਿਆ ਮੋ ਚੋਧੁਨੀ ਤਾਹਿ ਛਪਾਇਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ ਮੂੜ ਸੋ ਕੋਪਿ ਕੈ।
ਹੋ ਤਾ ਕੋ ਸਿਰ ਕੈ ਬਿਖੈ ਪਨਹਿਯਾ ਸੋਕੁ ਦੈ। ੫।

ਤੁਮਰੇ ਰਾਜ ਨ ਧਰੈ ਸੁਯੰਬਰ ਅੰਗ ਮੈ।
ਆਛੋ ਸਦਨ ਸਵਾਰੋ ਦਯੋ ਨ ਦਰਬ ਤੈ।
ਕਛੁ ਨ ਕੀਨੋ ਭੋਗ ਜਗਤ ਮੈ ਆਇ ਕੈ।
ਬਿਪ੍ਰਨ ਦਿਯੋ ਸੁ ਕਛੁ ਨ ਦਾਨ ਬੁਲਾਇ ਕੈ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਮੂਰਖ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਭਾਖਿਯੋ। ਮੈ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਦਰਬੁ ਨ ਰਾਖਿਯੋ।
ਜਾ ਕੋ ਰੁਚੈ ਤਿਸੀ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਮੇਰੀ ਕਛੁ ਕਾਨਿ ਨਹਿ ਕੀਜੈ। ੭।

ਅਤਿਲ

ਤਾਂਬੁ ਦਾਨ ਤੇ ਦੁਗਨ ਰੁਕਮ ਕੋ ਜਾਨੀਯੈ।
ਰੁਕਮ ਦਾਨ ਤੈ ਚੋਗੁਨ ਸ੍ਰਾਨਹਿ ਮਾਨੀਯੈ।
ਬਡੇ ਧਾਨ ਕੋ ਧਨ ਤੈ ਦਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨਹੀ।
ਹੋ ਚਾਰਿ ਸੁ ਖਟ ਦਸ ਆਠ ਪੁਰਾਨ ਬਖਾਨਹੀ। ੮।

ਦੌਹਰਾ

ਇਹ ਜੋ ਕੋਠੀ ਅੰਨ ਜੁਤ ਦੀਜੈ ਦਿਜਨ ਬੁਲਾਇ।
ਇਹੈ ਕਹਿਯੋ ਮੁਰਿ ਮਾਨਿਯੈ ਸੁਨੁ ਚੋਧਿਨ ਕੇ ਰਾਇ। ੯।
ਵਹੈ ਭਿਟੋਅਨ ਬਾਮਨੀ ਲੀਨੀ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ।
ਜਾਰ ਸਹਿਤ ਤਿਹ ਨਾਜ ਕੀ ਕੁਠਿਯਾ ਦਈ ਉਠਾਇ। ੧੦।

ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਅੰਨ ਅਤੇ ਧਨ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਮਾਲਕ ਨਿੱਤ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜੋ ਜੋਗੀ (ਸਾਧ) ਮੰਗਣ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ ਵਰ (ਦਾਨ) ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।੨।

ਅਤਿਲ

ਉਥੇ ਇਕ ਜੋਗੀ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ('ਝਖ ਕੇਤੂ') ਵੀ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਅਮਿਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਭੂਤ, ਭਵਿਖ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।੩।

ਕੰਦੂਪ ਕਲਾ ਉਸ ਦੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਡੁਬ ਗਈ। ਦਾਸੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਰਤੀ-ਕੀਤਾ ਕੀਤੀ।੪।

(ਜਦ) ਪੰਚਾਂ ਦਾ ਚੌਬੂਤਰਾ ਛਡ ਕੇ ਚੌਧਰੀ (ਘਰ) ਆਇਆ (ਤਦ) ਚੌਧਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ (ਜੋਗੀ) ਨੂੰ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਮੂਰਖ (ਚੌਧਰੀ) ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੌ ਕੁ ਜੁਤੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।੫।

ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ ਪਾਏ ਹਨ। ਨ ਚੰਗਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ (ਤੂੰ) ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕੁਝ ਦਾਨ ਆਦਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੬।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਧਨ (ਲੁਕਾ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੋ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ। ਮੇਰੀ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕਰੀਂ।੭।

ਅਤਿਲ

(ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-- ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਦਾਨ ਨਾਲੋਂ ਚਾਂਦੀ (ਦੇ ਦਾਨ ਦਾ ਪੁੰਨ) ਦੁਗਣਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਦਾਨ ਨਾਲੋਂ ਸੋਨੇ (ਦਾ ਦਾਨ) ਚੌਗੁਣੇ (ਪੁੰਨ ਵਾਲਾ) ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਧਾਨ (ਅਨਾਜ) ਦੇ ਦਾਨ (ਦਾ ਪੁੰਨ) ਵੱਡਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਇਹ ਜੋ ਅੰਨ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਓ। ਹੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਚੌਧਰੀ! ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਇਹ (ਗੱਲ) ਮੰਨ ਲਵੋ।੯। (ਇਸਤਰੀ ਨੇ) ਉਸ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ (ਦਾਸੀ) ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਯਾਰ ਸਮੇਤ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਨੂੰ ਉਠਵਾ ਦਿੱਤਾ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਬਾਤ ਨ ਕਛੁ ਲਖਿ ਲਈ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਨਾਰਿ ਤਾਹਿ ਛਲਿ ਗਈ।
ਜਾਨ੍ਯੋ ਦਾਨ ਆਸੁ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀਨੋ। ਤਾ ਕੋ ਕਛੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਚੀਨੋ। ੧੧।

ਦਾਨ ਭਿਟੋਅਨ ਕੋ ਜਬ ਦਿਯੋ। ਕਛੁ ਜੜ ਭੇਦ ਸਮਝਿ ਨਹਿ ਲਿਯੋ।
ਤਹ ਤੇ ਕਾਢਿ ਅੰਨ ਤਿਨ ਖਾਯੋ। ਤਵਨ ਜਾਰ ਕੋ ਘਰ ਪਹੁਚਾਯੋ। ੧੨। ੧।

*ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਛਪਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੬। ੩੦੯੮। ਅਫਜ਼ੀ।*

ਦੌਹਰਾ

ਬਿਦੁਭ ਦੇਸ ਭੀਤਰ ਰਹੈ ਭੀਮਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ।
ਹੈ ਗੈ ਰਥ ਹੀਰਨ ਜਰੇ ਝੁਲਹਿ ਦ੍ਵਾਰ ਅਨੇਕ। ੧।
ਦਮਵੰਤੀ ਤਾ ਕੀ ਸੁਤਾ ਜਾ ਕੋ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਗਿਰੈ ਧਰਨਿ ਤਿਸ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨਿਹਾਰਿ। ੨।

ਅਠਿਠ

ਕਾਮ ਦੇਵ ਤਿਹ ਚਹੈ ਸੁ ਕ੍ਰਯੋਹੁੰ ਪਾਇਯੈ।
ਇੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰ ਕਹੈ ਤਾਹਿ ਬ੍ਰਾਹਿਮਿ ਲੈ ਆਇਯੈ।
ਕਾਰਤਕੇਅ ਤਿਹ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਕਿਯੋ ਨਿਹਾਰਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਬਨ ਬਸੇ ਨ ਆਏ ਪਲਟਿ ਘਰਿ। ੩।
ਨੈਨ ਹਰਨ ਕੇ ਹਰੇ ਬੈਨ ਪਿਕ ਕੇ ਹਰਿ ਲੀਨੇ।
ਹਰਿ ਦਾਮਨਿ ਕੀ ਦਿਪਤਿ ਦਸਨ ਦਾਰਿਮ ਬਸ ਕੀਨੇ।
ਕੀਰ ਨਾਸਿਕਾ ਹਰੀ ਕਦਲਿ ਜੰਘਨ ਤੇ ਹਾਰੇ।
ਹੋ ਛਪੇ ਜਲਜ ਜਲ ਮਾਹਿ ਆਂਖਿ ਲਖਿ ਲਜਤ ਤਿਹਾਰੇ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਜਹਾਨ ਮੈ ਪ੍ਰਚੁਰ ਭਈ ਚਹੁੰ ਦੇਸ।
ਸਭ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਤਾ ਕੋ ਚਹੈ ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਲੁਕੇਸ। ੫।
ਸੁਨਿ ਪਛਿਨ ਕੇ ਬਕਤੁ ਤੇ ਤਿਯ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਹਾਲ।
ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਛੋਡਿ ਤਿਹ ਅਵਾਤ ਭਏ ਮਰਾਲ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਦਮਵੰਤੀ ਤੇ ਹੰਸ ਨਿਹਾਰੇ। ਰੂਪ ਮਾਨ ਚਿਤ ਮਾਂਝ ਬਿਚਾਰੇ।
ਸਖਿਯਨ ਸਹਿਤ ਆਪ ਉਠ ਧਾਈ। ਏਕ ਹੰਸ ਤਿਨ ਤੇ ਗਹਿ ਲੁਯਾਈ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ (ਚੌਧਰੀ) ਕੁਝ ਵੀ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛਲ ਗਈ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਅਜ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਪਰ) ਉਸ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ।੧੧।

ਜਦ ਮੇਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਦਾਸੀ) ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੂਰਖ (ਚੌਧਰੀ) ਕੁਝ ਵੀ ਭੇਦ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਅੰਨ ਕਢ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ (ਇਸਤਰੀ) ਦੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ।੧੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੫੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੬। ੩0੯੮। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ ਵਿਚ ਭੀਮਸੈਨ (ਨਾਂ ਦਾ) ਇਕ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤੇ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹੇ ਰਥ ਝੂਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।੧। ਦਮਵੰਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਪਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।੨।

ਅਠਿਠ

ਕਾਮ ਦੇਵ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਇੰਦਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਿਆਈਏ। ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। (ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਮਹਾ ਰੁਦ੍ਰ ਬਨ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸਿਆ ਅਤੇ (ਫਿਰ ਕਦੇ) ਘਰ ਨ ਪਰਤਿਆ।੩।

(ਉਸ ਨੇ) ਅੱਖਾਂ ਹਿਰਨ ਦੀਆਂ ਚੁਰਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੋਲ ਕੋਇਲ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਏ ਹਨ। ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਚਮਕ ਹਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਲਈ ਅਨਾਰ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਨਕ ਤੋਤੇ ਤੋਂ ਖੋਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਵੇਖ ਕੇ) ਕੇਲੇ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹਾਰ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਮਲ ਜਲ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕੇ ਹਨ।੪।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਪਸਰ ਗਈ ਹੈ (ਭਾਵ□ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ) ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਇੰਦਰ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ('ਲੁਕੇਸ') ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।੫। ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੰਸ ਉਥੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।੬।

ਚੌਪਈ

ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਹੰਸ ਵੇਖੇ (ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੂਪਮਾਨ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਸਖੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਪ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੰਸ ਪਕੜ ਲਿਆਈ।੭।

ਹੰਸ ਬਾਚ

ਸੁਨੁ ਰਾਨੀ ਇਕ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸੈ। ਤੁਮਰੇ ਜਿਯ ਕੋ ਭਰਮ ਬਿਨਾਸੈ।
ਨਲ ਰਾਜਾ ਦਫਿਨ ਇਕ ਰਹਈ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਤਾ ਕੋ ਜਗ ਕਹਈ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਤੇਜਮਾਨ ਸੁੰਦਰ ਧਨੀ ਤਾਹਿ ਉਚਾਰਤ ਲੋਗ।
ਤਾ ਕੋ ਬੋਲਿ ਬਿਵਾਹਿਯੈ ਵਹੁ ਬਰ ਤੁਮਰੋ ਜੋਗ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਹਮ ਹੈ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬਾਸੀ। ਹੰਸ ਜੋਨਿ ਦੀਨੀ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਚਰਿਤ ਬਿਚਾਰੈ। ਰਾਵ ਰੰਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨਿਹਾਰੈ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਧਨਦ ਧਨੀ ਹਮ ਲਹਿਯੋ ਤਪੀ ਇਕ ਰੁਦ੍ਰ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜ ਇਕ ਲਹਿਯੋ ਸੂਰ ਬਿਸੁਇਸਹਿ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਲੋਕ ਚਤ੍ਰਦਸ ਬਿਖੈ ਤੁਹੀ ਸੁੰਦਰੀ ਨਿਹਾਰੀ।
ਹੋ ਰੂਪਮਾਨ ਨਲ ਰਾਜ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਬਰੋ ਪ੍ਰਯਾਰੀ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਦਮਵੰਤੀ ਏ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਹੰਸਹਿ ਦਯੋ ਉਡਾਇ।
ਲਿਖਿ ਪਤਿਯਾ ਕਰ ਮੈ ਦਈ ਕਹਿਯਹੁ ਨਲ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਇ। ੧੨।

ਅਤਿਲ

ਬੋਲਿ ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਾਲਿ ਸੁਯੰਬੁ ਬਨਾਇ ਹੋ।
ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਇ ਹੋ।
ਪਤਿਯਾ ਕੇ ਬਾਂਚਤ ਤੁਮ ਹ੍ਰਯਾ ਉਠਿ ਆਇਯੈ।
ਹੋ ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਲੈ ਜਾਇਯੈ। ੧੩।
ਹੰਸ ਉਹਾ ਤੇ ਉਡਿਯੋ ਤਹਾ ਆਵਤ ਭਯੋ।
ਦਮਵੰਤ੍ਰਯਹਿ ਸੰਦੇਸ ਨਿਪਤਿ ਨਲ ਕੋ ਦਯੋ।
ਨਲ ਪਤਿਯਾ ਕੋ ਰਹਿਯੋ ਹਿਦੈ ਸੋ ਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਜੋਰਿ ਸੈਨ ਤਿਤ ਚਲਿਯੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਇ ਕੈ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਦੂਤ ਪਹੁਚਯੋ ਮੀਤ ਕੋ ਪਤਿਯਾ ਲੀਨੇ ਸੰਗ।
ਆਖੈ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਭਈ ਨਿਰਖਤ ਵਾ ਕੇ ਅੰਗ। ੧੫।
ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਬਚ ਹੰਸ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਮੋਦ ਬਢਾਇ।
ਬਿਦ੍ਰਭ ਦੇਸ ਕੋ ਉਠਿ ਚਲਿਯੋ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਇ। ੧੬।

ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਹੇ ਰਾਣੀ! ਸੁਣੋ, (ਮੈਂ) ਇਕ ਕਥਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਕ ਨਲ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।੮।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਤੇਜ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਧਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈ, ਉਹ ਵਰ ਤੇਰੇ ਯੋਗ ਹੈ।੯।

ਚੌਪਈ

ਅਸੀਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਹੰਸ ਦੀ ਜੂਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। (ਅਸੀਂ) ਦੇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਓ ਤੇ ਰੰਕ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ।੧੦।

ਅਠੀਕ

ਅਸੀਂ ਧਨ ਵਾਲਾ (ਇਕ) ਧਨੀ (ਕੁਬੇਰ) ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਤਪਸਵੀ ਰੁਦ੍ਰ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਇੰਦ੍ਰ-ਰਾਜ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। (ਇਸ ਨੂੰ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਸੁੰਦਰੀ ਵੇਖੀ ਹੈਂ। ਨਲ ਬਹੁਤ ਰੂਪਮਾਨ ਹੈ, ਹੇ ਪਿਆਰੀ! ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਲੈ।੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੰਸ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣਾ।੧੨।

ਅਠੀਕ

ਮੈਂ ਕਲ ਹੀ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਅੰਬਰ ਰਚਵਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। (ਉਸ ਵਿਚ) ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਚਲੇ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣਾ।੧੩।

ਹੰਸ ਉਥੋਂ ਉਡਿਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦਮਵੰਤੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਜੇ ਨਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਨਲ ਨੇ (ਉਸ ਦੀ) ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਜੋੜ ਕੇ ਧੌਂਸਾ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਚਲ ਪਿਆ।੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਦਾ ਦੂਤ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ।੧੫। ਹੰਸ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਬਿਦੁਭ ਦੇਸ ਨੂੰ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਠ ਚਲਿਆ।੧੬।

ਅਤਿਲ

ਦੇਵਊ ਪਹੁਚੇ ਆਇ ਦੈਤ ਆਵਤ ਭਏ।
ਗੰਧੂਬ ਜਛ ਭੁਜੰਗ ਸਭੈ ਚਲਿ ਤਹ ਗਏ।
ਇੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰ ਅਰ ਸੂਰਜ ਪਹੁਚੇ ਆਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਧਨਧਿਈਸ ਜਲਿ ਰਾਵ ਬਦਿਤ੍ਰ ਬਜਾਇ ਕਰਿ। ੧੭।

ਨਲ ਹੀ ਕੋ ਧਰਿ ਰੂਪ ਸਕਲ ਚਲਿ ਤਹ ਗਏ।
ਨਲ ਕੋ ਕਰਿ ਹਰਿ ਦੂਤ ਪਠਾਵਤ ਤਹ ਭਏ।
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਏ ਬਚਨ ਚਲਿਯੋ ਤਹ ਧਾਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਕਿਨੀ ਨ ਹਟਕਿਯੋ ਤਾਹਿ ਪਹੂਚ੍ਯੋ ਜਾਇ ਕਰਿ। ੧੮।

ਦਮਵੰਤੀ ਛਬਿ ਨਿਰਖਿ ਅਧਿਕ ਰੀਝਤ ਭਈ।
ਜੁ ਕਛੁ ਹੰਸ ਕਹਿਯੋ ਸੁ ਸਭ ਸਾਚੀ ਭਈ।
ਜਾ ਦਿਨ ਮੈ ਯਾ ਕੋ ਪਤਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਇ ਹੋ।
ਹੋ ਤਦਿਨ ਘਰੀ ਕੋ ਸਖੀ ਸਹਿਤ ਬਲਿ ਜਾਇ ਹੋ। ੧੯।

ਮਨ ਮੈ ਇਹੈ ਦਮਵੰਤੀ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਸਭਹਿਨ ਕੇ ਬੈਠੇ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਸੁਨੋ ਸਕਲ ਜਨ ਇਹੈ ਭੀਮਜਾ ਪ੍ਰਨ ਕਰਿਯੋ।
ਹੋ ਜੋ ਤੁਮ ਮੈ ਨਲ ਰਾਵ ਵਹੈ ਕਰਿ ਪਤਿ ਬਰਿਯੋ। ੨੦।

ਫੂਕ ਬਦਨ ਹੈ ਨ੍ਰਿਪਤ ਸਕਲ ਘਰ ਕੋ ਗਏ।
ਕਲਿਜੁਗਾਦਿ ਜੇ ਹੁਤੇ ਦੁਖਿਤ ਚਿਤ ਮੈ ਭਏ।
ਨਲਹਿ ਭੀਮਜਾ ਬਰੀ ਅਧਿਕ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਬਾਦਿਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਬਜਾਇ ਕੈ। ੨੧।

ਧਰਿ ਪੁਹਕਰਿ ਕੋ ਰੂਪ ਤਹਾ ਕਲਿਜੁਗ ਗਯੋ।
ਜਬ ਤਾ ਕੋ ਨਲ ਬ੍ਰਯਾਹਿ ਸਦਨ ਲਯਾਵਤ ਭਯੋ।
ਖੇਲਿ ਜੁਪ ਬਹੁ ਭਾਤਿਨ ਤਾਹਿ ਹਰਾਇਯੋ।
ਹੋ ਰਾਜ ਪਾਟ ਨਲ ਬਨ ਕੋ ਜੀਤਿ ਪਠਾਇਯੋ। ੨੨।

ਰਾਜ ਪਾਟ ਨਲ ਜਬ ਇਹ ਭਾਤਿ ਹਰਾਇਯੋ।
ਬਨ ਮੈ ਅਤਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ਅਜੁਧਿਆ ਆਇਯੋ।
ਬਿਛਰੇ ਪਤਿ ਕੇ ਭੀਮਸੁਤਾ ਬਿਰਹਿਨ ਭਈ।
ਜੋ ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਗੇ ਨਾਥ ਤਿਸੀ ਮਾਰਗ ਗਈ। ੨੩।

ਭੀਮ ਸੁਤਾ ਬਿਨ ਨਾਥ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਇਯੋ।
ਕਹ ਲਗਿ ਕਰੋ ਬਖੁਯਾਨ ਨ ਜਾਤ ਬਤਾਇਯੋ।
ਨਲ ਰਾਜ ਕੇ ਬਿਰਹਿ ਬਾਲ ਬਿਰਹਿਨਿ ਭਈ।
ਹੋ ਸਹਰਿ ਚੰਦੇਰੀ ਮਾਝ ਵਹੈ ਆਵਤ ਭਈ। ੨੪।

ਅਤਿਲ

ਦੇਵਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਗੰਧਰਬ, ਯਕਸ਼, ਭੁਜੰਗ ਸਭ ਚਲ ਕੇ ਉਥੇ ਗਏ। ਇੰਦਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਕੁਬੇਰ ('ਧਨਧਿਈਸ') ਅਤੇ ਵਰੁਣ ('ਜਲਿ ਰਾਵ') ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।੧੭।

ਸਾਰੇ ਨਲ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਥੇ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਇੰਦਰ ਨੇ ਨਲ ਨੂੰ ਦੂਤ ਬਣਾ ਕੇ ਉਥੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। (ਇੰਦਰ ਦੇ) ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨ ਰਾਜਾ ਉਥੇ ਧਾ ਕੇ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਨ ਰੋਕਿਆ, ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ।੧੮।

(ਉਸ ਦੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦਮਵੰਤੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। ਹੰਸ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਸਚ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਸ ਘੜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਖੀ ਸਹਿਤ ਵਾਰਨੇ ਜਾਵਾਂਗੀ।੧੯।

ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ— ਸਾਰੇ ਲੋਕੋ! ਸੁਣ ਲਵੋ! ਭੀਮਸੈਨ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਨਲ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਤੀ ਵਜੋਂ ਵਰਾਂਗੀ।੨੦।

ਸਭ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਫਕ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਲਿਯੁਗ ਆਦਿ ਜੋ ਸਨ, (ਉਹ) ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਨਲ ਨੇ ਭੀਮਸੈਨ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਮਨਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਕੇ (ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ) ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ।੨੧।

ਕਲਿਯੁਗ (ਨਲ ਦੇ ਭਰਾ) ਪੁਹਕਰਿ (ਪੁਸ਼ਕਰ) ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਥੇ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਨਲ ਦਮਵੰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆਇਆ। ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੂਆ ('ਜੂਪ') ਖੇਡ ਕੇ ਨਲ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਜਿਤ ਕੇ ਨਲ ਨੂੰ ਬਨ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੨੨।

ਜਦ ਨਲ ਰਾਜ-ਸਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਬਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਅਯੁਧਿਆ ਆ ਗਿਆ। ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੜਨ ਕਰ ਕੇ ਦਮਵੰਤੀ ਵਿਯੋਗਨ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਰਾਹ ਉਤੇ ਪਤੀ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਪੈ ਗਈ।੨੩।

ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਇਆ। (ਉਸ ਦੁਖ ਦਾ) ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ, ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਬਿਰਹੋਂ ਵਿਚ ਵਿਯੋਗਣ ਹੋਈ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਚੰਦੇਰੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ।੨੪।